

KAUNEUDEN KOROSTUSTA VAI URHEILUN ARVOSTUSTA?

Tutkimus naisyleisurheilun uutisoinnista Helsingin Sanomissa vuosien 1983 ja 2005 MM-kilpailujen yhteydessä.

Annu Mäkelä

Liikuntapedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Kevät 2006
Liikuntatieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ.

Mäkelä, A. 2006. Kauneuden korostusta vai urheilun arvostusta? Tutkimus naisyleisurheilun uutisoinnista Helsingin Sanomissa vuosien 1983 ja 2005 MM-kilpailujen yhteydessä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 89s.

Tutkimuksessa tarkasteltiin naisyleisurheilun uutisointia Helsingin Sanomien urheilusivuilla vuosien 1983 ja 2005 Helsingissä järjestettyjen yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailujen yhteydessä. Tutkimusaineisto koostui yhteensä 105:stä naisyleisurheilua käsittelevästä lehtiartikkelista. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisista sisällöistä naisyleisurheilun uutisointi koostui, sekä millaisia rooleja naiset kirjoitusten myötä saivat. Sekä uutisoinnin sisältöjen että naisten saamien roolien tarkastelun myötä pyrittiin selvittämään millä tavoin naisyleisurheilun uutisointi on muuttunut Helsingin Sanomissa vuodesta 1983 vuoteen 2005.

Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen ja se pohjautui hermeneuttiseen tieteenfilosofiaan. Aineiston analysoinnissa käytettiin laadullisen tutkimuksen aineistolähtöisiä menetelmiä, sisällönanalyysia ja grounded theory -menetelmää. Lisäksi sisällönanalyysissä hyödynnettiin myös määrällistä otetta tarkastelemalla siinä muodostunutta luokitusta khi neliö -testillä. Aineistosta muodostui sisällönanalyysin lopputuloksena neljätoista uutisoinnin sisältöjä kuvaavaa luokkaa (urheilutulokset, urheilijan ominaisuudet, urheilijan tuntemukset, ennakkonäkymät, urheilijan ura, kisan luonne, urheilijan toiminta, loukkaantumiset, viihteellisyys, tähdet, urheilijan siviilielämä, urheilijan kotimaa, valmentaja, doping). Aineistossa esiintyneistä naisyleisurheilijoita kuvaavista rooleista muodostui grounded theory -menetelmän mukaisesti yhdeksän kategoriaa. Rooleista kuusi rakentui binaarisen vastapari -asetelman mukaisesti muodostaen kolme vastakohtaroolia (tyytyväiset onnistujat - pettyneet epäonnistujat, nuoret ja kokemattomat - kokeneet konkarit, naiselliset kaunottaret - miesmäiset voimaiset). Kolme yksittäistä, ilman vastaparia esiintynyttä roolia olivat älykkäät ja osaavat, määrätietoiset taistelijaluonteet sekä suositut supertähdet.

Tutkimuksessa havaittiin Helsingin Sanomien naisyleisurheilun uutisoinnissa tapahtuneen muutoksia niin kirjoitusten sisältöjen kuin naisten saamien roolienkin osalta. Sekä kirjoitusten sisällöt että naisten saamat roolit olivat vuonna 2005 huomattavasti vuotta 1983 asiallisempia ja neutraalimpia. Esimerkiksi urheilijanaisten ulkonäöstä, josta vielä vuonna 1983 kirjoitettiin mittavasti, ei vuonna 2005 kirjoitettu juuri lainkaan. Urheilijat esiintyivätkin vuoden 2005 kirjoituksissa urheilijoina, lajinsa edustajina, eivätkä esimerkiksi miesten katseiden kohteina, mikä vuoden 1983 kirjoituksille oli tyypillistä. Lisäksi yksityiskohtaisesta urheilijan toiminnan kuvailusta oli siirrytty lyhyeen ja ytimekkääseen, urheilun kannalta oleellisten asioiden raportointiin. Kirjoitusten sisällöt olivatkin vuonna 2005 huomattavasti vuoden 1983 kirjoituksia suppeampia ja ne koostuivat enimmäkseen edellispäivän tulosten raportoinnista.

Tutkimuksessa havaittujen tulosten taustalla todettiin vaikuttavan useampia tekijöitä. Urheilukulttuurin lajikirjon kasvu ja median jatkuva laajentuminen selittävät tämän päivän sanomalehden tiivistä ja faktapitoista uutisointia. Naisyleisurheilijoiden aseman parantuminen puolestaan selittyy niin yleisten kuin urheilukulttuurissakin käytyjen tasa-arvokeskustelujen pohjalta.

Avainsanat: naisurheilu, urheilujournalismi, sukupuoli, stereotyyppiat, sisällönanalyysi, grounded theory

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 URHEILUJOURNALISMI	7
2.1 Katsaus suomalaisen urheilujournalismin historiaan.....	7
2.2 Urheilujournalismi tänään.....	10
3 NAISYLEISURHEILU SUOMESSA	12
3.1 Suomalaisen naisyleisurheilun lähtökohdat.....	12
3.2 Tasa-arvokeskustelut tavoittavat urheilukulttuurin.....	14
3.3 Naiset mukaan miesten lajeihin	15
4 SUKUPUOLI JA URHEILUMEDIA.....	17
4.1 Sukupuolijärjestelmä.....	17
4.2 Sukupuolistereotyytiat	18
4.3 Sukupuolen representaatio	19
4.3.1 Todellisuus rakentuu representaatioiden kautta.....	19
4.3.2 Media vahvistaa ja uusintaa naisurheilun kuvaa.....	20
4.3.3 Naisurheilijat median diskursseissa	21
4.4 Media vahvistaa urheilukulttuurin maskuliinisuutta.....	22
4.5 Naisurheilijat jäävät median marginaaleihin	23
4.5.1 Naisurheilijat sanomalehtien sivuilla.....	24
4.5.2 Naisurheilijat television urheilu-uutisissa.....	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
5.1 Tutkimusongelmat	27
5.2 Tutkimusaineisto.....	27
5.3 Tutkimuksen tieteenfilosofia	28
5.4 Esiymmärryksenä	29
5.5 Tutkimusmenetelmät.....	31
5.5.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	31
5.5.2 Grounded theory	33
5.6 Tutkimuksen luotettavuus.....	35
6 KOHTI TIIVISTÄ JA ASIAPITOISTA UUTISOINTIA	38
6.1 Urheilutulokset.....	40
6.2 Urheilijan ominaisuudet.....	40
6.3 Urheilijan tuntemukset.....	41
6.4 Ennakkonäkymät.....	41
6.5 Urheilijan ura	42
6.6 Kisan luonne	42
6.7 Urheilijan toiminta	42
6.8 Loukkaantumiset.....	43
6.9 Viihteellisyys	43
6.10 Tähdet	43
6.11 Urheilijan siviilielämä.....	44
6.12 Urheilijan kotimaa	44
6.13 Valmentaja	44
6.14 Doping.....	45

7 ULKONÄKÖROOLEISTA URHEILIJAROOLEIHIN	46
7.1 Tyytyväiset onnistujat – pettyneet epäonnistujat	48
7.2 Nuoret ja kokemattomat – kokeneet konkarit	53
7.3 Naiselliset kaunottaret – miesmäiset voimanaset	56
7.4 Älykkäät ja osaavat	60
7.5 Määrätietoiset taistelijaluonteet	62
7.6 Suositut supertähdet	66
8 POHDINTA	70
LÄHTEET	77
LIITE 1 Esimerkki sisällönanalyysin alkuperäisilmauksista ja pelkistyksistä	87
LIITE 2 Sisällönanalyysin rakenne	88
LIITE 3 Roolikategorioiden rakenne	89

1 JOHDANTO

Naisurheilun aseman rakentumista suomalaisessa yhteiskunnassa voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Naisurheilijoidemme asema on kautta aikain ollut kiinteästi sidoksissa yhteiskunnassamme kulloinkin vallinneisiin asenteisiin ja arvostuksiin. Naisten mukaantulo urheilun miehelle kentälle nähtiin aluksi täysin mahdottomana ajatuksena. Naisen tehtävä oli hoitaa kotona lapsia ja taloutta miehen urheillessa ja ansaitessa perheelleen elantoa. Naisten urheilun vastustusta perusteltiin jopa lääketieteellisin perustein; urheilun nähtiin olevan vaaraksi naisten terveydelle. (Lenskyj 1986, 21–23; Vasara 1997, 502.) Tähän päivään tultaessa naisurheilun asemassa on tapahtunut paljon kehitystä. Suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneen yleisen tasa-arvon kehityksen myötä naiset ovat vakiinnuttaneet asemansa myös useissa urheilulajeissa. Naisilla on mahdollisuus osallistua nykyään yhä useampiin urheilulajeihin ja he voivat saavuttaa urheilusankarin roolin siinä missä miehetkin.

Tasa-arvon kehityksestä huolimatta naisurheilijoiden asema nähdään edelleen miesurheilijoiden asemaa huomattavasti heikompana. Useiden feministitutkijoiden mukaan suurin osa naisurheilijoista ei saa ansaitsemaansa arvostusta. Urheilukulttuurin epätasa-arvoisuuden säilymisestä tutkijat syyttävät mediaa. Tämän päivän yhteiskunnassa medialla on suuri rooli todellisuuden rakentajana. Tutkijat toteavatkin median vahvistavan urheilun miehistä olemusta kyseenalaistamalla samalla naisurheilun merkittävyyttä. Niin kansainvälisten kuin kotimaistenkin tutkimusten tulokset kertovat naisurheilun jäävän marginaaliin median eri alueilla. Sen lisäksi naisurheilun merkitystä vähätellään keskittymällä urheilun kannalta epäoleellisiin asioihin, kuten urheilijoiden yksityiselämään ja ulkonäköön. (Esim. Hargreaves 1994; Kane & Greendorfer 1994; Koljonen 2000; Pfister 2003; Pirinen 2006.) Kattavimmat tutkimukset median naisurheilusta kohdistuvat median tuotantoihin 1990-luvulla ja sitä aikaisemmin. Tutkimuksissa on keskitytty eri lajien naisurheilijoiden esiintymiseen median eri alueilla.

Onko naisurheilun vähättely esillä kuitenkin kaikessa mediassa? Eikö suomalainen penkkiurheilija voi vielä tänä päivänäkään seurata sellaista mediaa, jossa nais- ja miesurheilijat esiintyvät tasa-arvoisessa asemassa? Tässä tutkimuksessa tarkastelen naisyleisurheilua koskevaa sanomalehti uutisointia. Tutkimukseni kohdistuu maan johtavaan päivälehteen, Helsingin Sanomiin, jonka journalismin on todettu olevan muuta suomalaista mediaa

asiallisempaa ja luotettavampaa (Mediatalojen yrityskuvatutkimus 2005; Koljonen 2000, 104). Tutkimusaineiston viikot ajoittuvat Helsingissä vuosina 1983 ja 2005 järjestettyjen yleisurheilun MM-kilpailujen yhteyteen. Keskeisenä teemana läpi tutkimuksen kulkeekin naisyleisurheilijoihin kohdistuneen uutisoinnin vertailu kyseisten vuosien välillä. Tarkastelen tutkimuksessani sekä naisyleisurheilun uutisoinnin sisältöjä että naisten saamia rooleja lehden kirjoituksissa. Tutkimukseni etenee aineistolähtöisesti ilman taustalla vaikuttavaa teoreettista viitekehystä. Kaksivaiheisen aineiston analysoinnin ensimmäisessä vaiheessa muodostan kirjoitusten sisällöistä luokituksen sisällönanalyysin mukaisesti. Analyysin toinen vaihe perustuu grounded theory -menetelmään, jonka periaatteita soveltaen muodostan aineistosta naisten saamia rooleja kuvaavan kategorialuokituksen.

Tutkimani ilmiön taustalla vaikuttaa useita eri tekijöitä. Ainoastaan yksi näkökulma ei riitä selvittämään naisurheilun asemaa ja sen muutoksia mediassa. Lähestyn tutkimustani suomalaisen urheilujournalismin ja urheilukulttuurin lisäksi myös feministisistä teorioista käsin. Tutkimukseni teoria pohjautuu sukupuolirooliteoriaan sekä sukupuolen stereotypioihin ja representaatioihin. Kyseiset ilmiöt ja teoriat luovat pohjan tutkimukselleni, mutta koska tutkimukseni perustuu aineistolähtöisyyteen, korostuu niiden merkitys vasta tulosten tulkinnassa ja pohdinnassa.

Tutkimukseni lähtökohtana on oma kiinnostukseni naisurheilun asemaa kohtaan. Liikunnan yhteiskuntatieteiden ja journalistiikan opintojen innoittamana rajasin tutkimusaiheeni sen lopulliseen muotoonsa. Oman lajitaustani perusteella valitsin tarkasteltavaksi lajiksi juuri yleisurheilun. Sukupuolten välisen epätasa-arvon vallitessa edelleen urheilukulttuurissamme on aihetta ja sen taustoja syytä tutkia. Kilpaurheilumme tulevaisuus on pitkälti kiinni siitä, millä tavoin suomalaiset nuoret, tulevaisuuden mahdolliset urheilusankarit, suhtautuvat kilpaurheiluun. Käsityksensä urheilusta nuoret rakentavat suurimmaksi osaksi median välittämän tiedon pohjalta. Millaista kuvaa media heille sitten välittää? Täytyvätkö lehtien sivut ja television urheiluohjelmat vain miesurheilusta? Entä millaisina media esittää suositut naisurheilijat, nuorten tyttöjen esikuvat, joiden asemassa useat tytöt haaveilevat itse jonakin päivänä olevansa? Tasa-arvoisen urheilukulttuurin saavuttamiseksi tutkimus naisurheilusta erityisesti median esityksissä on ensiarvoisen tärkeää. Naisurheilun uutisoinnissa tapahtuvat pienetkin muutokset voivat viedä urheilevien naistemme asemaa eteenpäin askel askeleelta. Muutosten ja niiden taustojen ymmärtäminen puolestaan antaa eväitä suurempienkin askelten ottamiseen.

2 URHEILUJOURNALISMI

Journalismi on yksi joukkotiedotuksen osa-alueista. Se on ajankohtaista ja faktapohjaista ja se pyrkii saavuttamaan mahdollisimman laajan julkisuuden. (Hemánus 1989, 21.)

Urheilujournalismi on puolestaan monisärmäinen ilmiö, joka on jatkuvassa muutostilassa. Se sijoittuu faktajournalismin ja viihdejournalismin väliin (Koljonen 2000, 4).

Urheilujournalismissa ei erotella tosiasiaa ja mielipidettä niin tarkasti kuin muussa journalismissa (Hemánus 1983). Pänkäläinen (1991, 9–14) kuvaakin urheilujournalismia kaavamaiseksi, subjektiiviseksi ja tunnevaltaiseksi. Urheilujournalismi-käsitettä tarkasteltaessa on huomioitava sanan 'urheilu' merkitys. Sana viittaa tässä yhteydessä nimenomaan kilpa- ja huippu-urheiluun. Kyseisen urheilun on todettu olevan myös maskuliinista, kaupallista, viihteellistä, nationalistista sekä yksilön pätevyyttä korostavaa. (Koljonen 2000, 5.)

Vuolle (1983, 74–77) tarkastelee urheilua joukkoviestinnän kentässä. Hänen mukaan urheilun joukkotiedotus on viestintää, joka palvelee vastaanottajaa, lukijaa, kuuntelijaa ja katselijaa kolmella tavalla. Ensinnäkin se jakaa uutta tietoa, auttaa jäsentämään sitä laajemmiksi kokonaisuuksiksi ja arvioimaan tietojen merkitystä ja luotettavuutta. Toiseksi urheilun joukkotiedotus tarjoaa tunne-elämyksiä ja esteettisiä kokemuksia. Voimakkaimmin tällaisia "affektiivisiä" tunne-elämyksiä välittyy korkeatasoisen urheiluviihteen, suurten urheilukilpailujen ja -tapahtumien välityksellä. Kolmas urheilun joukkotiedotuksen tehtävä on toimintamallien tarjoaminen vastaanottajalle. Kyseinen tehtävä nähdään hyvin merkittäväksi liikunnan sosiaalistavan merkityksen kannalta.

2.1 Katsaus suomalaisen urheilujournalismin historiaan

Urheilujournalismin alkutaival

Suomalainen urheilujournalismi on kehittynyt järjestäytyneen urheiluliikkeen rinnalla. Urheilujärjestöjen alkutaipaleella niiden omat viestimet, kuten järjestölehdet ja kiertokirjeet huolehtivat tiedonvälityksestä. Sanomalehdistö kehittyi maassamme nopeasti ja alkoikin huolehtia suureen yleisöön kohdistuvasta tiedottamisesta urheiluliikkeen laajetessa. (Heinilä 2000.) Urheilu alkoi organisoitua Suomessa 1800-luvun lopulla. Urheiluseurojen ja -järjestöjen

perustaminen sekä suomalaisten urheilijoiden olympiamenestys nopeuttivat urheilujournalismin kehitystä. (Vestergård 1992, 14.) Myös urheiluaktiivien oma kiinnostus lehtikirjoittelua kohtaan edesauttoi urheilujournalismin kehitystä. Koska urheilu ei ollut vielä tunnettua, tarvittiin lehtiä, jotka kertoivat kansalaisille eri urheilulajeista ja niiden säännöistä. (Pänkäläinen 1998, 13.)

Hufvudstadsbladet aloitti ruotsalaisen esimerkin mukaan yhteistyön urheiluasiantuntijan kanssa ensimmäisenä suomalaisena lehtenä 1880-luvun lopulla. Vuosisadan vaihteessa se palkkasi ensimmäisen urheilutoimittajan lehteensä. Hufvudstadsbladetin voidaan katsoa olleen edelläkävijä, jonka esimerkkiä muut suomalaiset lehdet alkoivat seurata. Lehdistö havaitsi urheilun myyvän hyvin ja alkoikin panostaa urheilusivujen ulkoasuun. (Vestergård 1992, 14–15.) Ensimmäinen varsinainen urheilulehti, Sporten, oli niin ikään ruotsinkielinen. Se ilmestyi Helsingissä vuosina 1881–1895. Ensimmäinen suomenkielinen urheilulehti oli puolestaan Uljas, joka perustettiin vuonna 1886. Sekä Sportenissa että Uljaassa kirjoitettiin erityisesti metsästyksestä, purjehduksesta ja voimistelusta. (Perko 1991.)

Urheilujournalismin vahvat perinteet

Suomalaisen urheilujournalismin perinteet ovat vahvat. Vuonna 1898 perustettu Suomen Urheilulehti on yksi maailman vanhimmista urheilulehdistä. Sen suosio perustui kansakuntamme vankkaan kiinnostukseen urheilua kohtaan. Lehden ensimmäiset toimittajat ja avustajat olivat kaikki itse aktiiviurheilijoita. (Pänkäläinen 1998, 13.) Suomen Urheilulehden ensimmäistä päätoimittajaa, Martti Jukolaa voidaan pitää urheilujournalismin uranuurtajana maassamme. Jukola oli patriootti, joka näki urheilun miehisenä harrastuksena, eikä juuri osoittanut ymmärrystä naisten urheiluharrastusta kohtaan. Hän loi ensimmäiset urheilun sankarikuvat: *"Ne ovat miesten parhaita, jotka kykenevät kaatumaan kilpailuissa ja jotka vielä puolikuolleina ajattelevat maansa parasta. Sellaisia poikia tarvitsee isänmaa aina ja sellaisiin poikiin se voi luottaa."* (Martti Jukola Suomen Urheilulehdessä 1924). (Pänkäläinen 1998, 13–14.)

Vuosi 1923 oli merkittävä sekä urheilun että urheilujournalismin kannalta. Tuolloin Jukolasta tuli Urheilulehden päätoimittaja ja hänen johdolla lehteä ruvettiin kehittämään uutismaisempaan suuntaan. Kyseisenä vuonna pidettiin Helsingissä yleisurheilun Suomi–Ranska -maaottelu ja Lahdessa järjestettiin ensimmäiset Salpausselän kisat. Kyseiset

tapahtumat lisäsivät kansan urheiluinnotusta ja loivat pohjaa urheilujournalismin tuotteiden kysynnälle. (Pänkäläinen 1998, 13–14.) Jukolalla oli osuutensa myös Suomen urheilutoimittajien liiton perustamiseen, joka hänen aloitteestaan aloitti toimintansa vuonna 1931 (Lindfors 2004).

Urheilutoimitus eriytyy ja -uutisointi lisääntyy

Vaikka Hufvudstadsbladet palkkasikin ensimmäisen urheilutoimittajansa jo 1902, alkoivat sanomalehdet perustaa päätoimisia urheilutoimittajien vakansseja vasta 1940-luvun lopulla. Urheilutoimittajat olivat useissa lehdissä ensimmäisiä, jotka eriytettiin muusta toimituksesta. Samaan aikaan useat lehdet muuttuivat kuusipäiväisistä seitsemänpäiväisiksi. Lehden ilmestyminen myös maanantaisin nähtiin tärkeäksi viikonlopun tuoreiden urheilutapahtumien uutisoinnin kannalta. (Keränen 1984, 128.)

Helsingin olympiakisat vuonna 1952 vauhdittivat maamme urheilulehdistön kehitystä. Kisojen tapahtumista tiedottaminen oli sanomalehdille kunnia-asia niin teknisellä, kuin journalistisellakin tasolla. Olympialaisten merkitys uutisoinnille on ollut hyvin tärkeä myöhempinäkin vuosina. Esimerkiksi sanomalehti Keski-suomalainen lähetti jo vuonna 1960 Rooman olympialaisiin oman toimittajan uutisoimaan tapahtumista, mikä oli hyvin poikkeuksellista vielä tuolloin. Helsingin olympialaisista muodostui koko lehdistön sisällä käännekohta kuvien välityksessä. Tällöin perustettiin kotimaisia kuvatoimistoja, jotka solmivat yhteyksiä ulkomaisiin kuvatoimistoihin. (Salminen 1988.)

Sanomalehtien sisältöjen kehitystä tutkittaessa on huomattu, että urheilun kokonaisuus nousi merkittävästi 1950- ja 1970- lukujen välisenä aikana. Sanomalehtien urheilusivut ovat tosin olleet koko sodanjälkeisen ajan runsaita erityisesti maanantaisin. (Salminen 1988.)

Kiinnostus urheiluun ja sen seuraamiseen lisääntyi voimakkaasti ihmisten vapaa-ajan lisääntymisen myötä 1960–1970 -luvulla (Vestergård 1992, 15). Lisääntyneen kysynnän johdosta urheilulehdistö alkoi pirstaloitumaan ja keskittymään urheilun eri alueisiin entistä yksityiskohtaisemmin. Tuolloin alettiin perustaa urheilulajeihin erikoistuneita lehtiä, harrastelehtiä, liikunnan ammatti- ja yleislehtiä sekä lisäksi urheilua tai liikuntaa jollain tapaa sivuavia lehtiä. (Pänkäläinen 1998, 14.)

2.2 Urheilujournalismi tänään

Talous ja viihdeteollisuus urheilujournalismin taustalla

Tämän päivän urheilussa medially on entistä suurempi rooli. Virtapohja (2000) onkin nimennyt 1990-luvun ”mediaurheilun ajaksi”, millä hän tarkoittaa median kasvanutta mielenkiintoa urheilua kohtaan. Tyypillinen piirre mediaurheilun ajalle on postmoderni pinnallistuminen. Erityisesti televisiourheilu tukee pinnallistumiskehitystä, sillä kamera hakee jatkuvasti uusia kuvakulmia ja uutta liikettä tallennettavaksi. (Virtapohja 2000.)

Urheilujournalismi kytkeytyy tänä päivänä kiinteästi talouteen ja viihdeteollisuuteen. Se on kuitenkin säilyttänyt keskeiset funktionsa, yleisön informoinnin ja urheilijakritiikin. (Pänkäläinen 1998, 5–6.)

Pänkäläisen (1997) mukaan urheilutoimitukset ovat edelleen keskittyneet suomalaisille rakkaisiin lajeihin, kuten hiihtoon ja yleisurheiluun sekä nykyisin myös jääkiekkoon ja moottoriurheiluun. Urheilutoimittajat joutuvat kuitenkin painimaan uusien lajien kanssa jatkuvasti. Näyttää kuitenkin siltä, että erityisesti niin kutsuttujen nuorisolajien, kuten lumilautailun ja rullalautailun kannattajat hakevat tietonsa pääasiassa erikoisjulkaisuista ja internetistä.

Tihentynyt arvokisatahti asettaa urheilujournalismille suuria haasteita. Eri lajien arvokisoja järjestetään yhä useammin, sillä ne ovat hyvin tuottoisaa liiketoimintaa kansainvälisille urheiluliitoille. Tiedotusvälineille kisojen tiivistynyt tahti on hyvin rankka sekä taloudellisesti että tilojen ja ohjelma-aikojen kannalta. Tapahtumien uutisointia on priorisoitava, minkä seurauksena suurten lajien julkisuus pysyy suurena ja pienten pienenä. (Meriläinen 1994.)

Urheilutoimittajat välittävät tunnelmaa

Pänkäläisen (1998, 21) mukaan urheilutoimittajille on tyypillistä käyttää selostuksissaan kliseitä, ylisanoja ja ilmauksia, jotka nostavat urheilun uusiin sfääreihin. Urheilutoimittajat syyllistyvät usein irrottamaan urheilijan tai urheilun asiayhteydestään ja tekemään kyseenalaisia päätelmiä. Esimerkiksi Pänkäläinen ottaa Mika Häkkisen menestyksen korostamisen suomalaisuuden näkökulmasta, johon erityisesti formulaselostaja Matti Kyllösellä on ollut taipumuksia. Häkkisen voitot muuttuivat koko kansakunnan voitoiksi ja

maailmanmestaruudesta tuli suomalaisen vientiteollisuuden uusi veturi. Pänkäläinen kuvaa tällaista kerrontaa metakieleksi, jolla on taipumusta luoda sellaisia suhteita ja yleistyksiä, jotka eivät ole arkikielen rajoissa.

Urheilu-uutisoinnin on todettu olevan tänä päivänä hyvin kaavamaista. Pänkäläinen (1998) käy urheilun suurtapahtumien uutisoinnin kaavamaista luonnetta läpi Kalevi Heinilän kehittämän mallin pohjalta. Ensin urheilutoimittajat luovat odotuksia menestyksen suhteen, sitten he vahvistavat niitä. Kilpailun jälkeen he toteavat miten kävi ja lopuksi selittävät puoleen ja toiseen, aina lopputuloksen mukaan. Tämän jälkeen he pitävät käsittelyssä tauon kyllästymisen välttämiseksi. Urheilutoimittajat ovat itsekin todenneet tämän päivän urheilujournalismin olevan melko kaavamaista. Tämä johtuu urheilun itsensä kaavamaisuudesta, joka näkyy erityisesti pitkissä sarjoissa ja liigoissa, joiden ottelut ovat aina perusrakenteeltaan samanlaisia, vain lopputulos ja pienet yksityiskohdat vaihtelevat. (Pänkäläinen 1998, 6.)

3 NAISYLEISURHEILU SUOMESSA

3.1 Suomalaisen naisyleisurheilun lähtökohdat

Naisten suhde urheiluun pohjautuu vahvasti yhteiskunnassa vallitseviin asenteisiin. 1800-luvulla naiset nähtiin vain kasvattajan roolissa. Urheilua, ja erityisesti kilpaurheilua pidettiin "poikien vehtaamisena". (Kärkkäinen 1992.) Tytöt kasvatettiin kauniskäyttösisiksi, siisteiksi, alistuviksi ja esteettisiksi. Heidät opetettiin pysymään kaukana kaikesta mikä liittyi kilpailullisuuteen. (Heinilä 1977.) Väitettiinpä urheilun jopa vaarantavan naisen terveyttä (Laine 1984).

Vastustusta ja hyväksyntää

Naisurheilu eli Suomessa kansainvälisestikin poikkeavaa kautta 1900-luvun alkupuolella, jolloin Suomen naiset tekivät muun muassa useita maailmanennätyksiä yleisurheilussa. Erityisesti työväenluokan seuroissa naisten urheiluharrastus oli vilkasta. Forssan Alku järjesti vuonna 1904 kilpailut, joissa naisille lajeina oli tarjolla 100 metrin juoksu ja 400 metrin kävely. Ensimmäiset valtakunnalliset naisten yleisurheilukilpailut pidettiin vuonna 1908. Kyseisenä vuonna järjestettiin kolmekymmentäviisi kilpailua naisille. Kehitys jatkui vilkkaana, sillä vuonna 1910 kilpailujen määrä oli jo lähes sata. (Laine 2000, 28–29.) Suomessa naiset ovat olleet muuta maailmaa kauemmin mukana myös hiihtourheilussa. Ensimmäiset hiihdon Suomen mestaruuskilpailut, joihin naiset ottivat osaa, järjestettiin vuonna 1911. (Raatikainen 1978, 7.) Tänä aikana lehdistön ja miesyleisön suhtautuminen naisurheiluun oli myönteistä, mikä olikin kyseisen nousukauden keskeinen edellytys (Laine 2000, 44).

Toisaalla vaikutti kuitenkin vastakkainen suuntaus, jonka mukaan kilpaurheilu nähtiin epäterveellisenä ja sopimattomana naisille. Suomen Naisten Voimisteluliitto (SNVL) vastusti kaikkea naisten kilpaurheilua. Voimistelu oli ainut urheilulaji, joka miellettiin naisille soveltuvaksi. (Laine 1984.) Kilpaurheilun katsottiin olevan naisille sopimatonta myös siksi, että se vie naisilta energiaa, joka tulisi käyttää lasten kasvatukseen ja vaimona olemiseen (Lenskyj 1986, 21–23). SNVL sai ajatuksilleen merkittävän tukijan Lauri "Tahko" Pihkalasta,

jonka mielestä urheilu oli luonnotonta kotiaskareita hoitaneille naisille (Vasara 1997, 502). Tiukasta vastustuksesta huolimatta naiset jatkoivat kilpailua. Naisurheilu jakoi sekä yleisön että johtajien mielipiteen kahtia. Naisten kilpaurheilulle löytyikin sekä puolestapuhujia että vastustajia. (Hakulinen 1996.)

Suhtautuminen naisurheilua kohtaan alkoi muuttua positiivisemmaksi. Suomen Voimistelu ja Urheiluliiton (SVUL) ja sen johdossa toimineen Pihkalan kanta oli kuitenkin edelleen kielteinen. Vuonna 1932 järjestettyjen Los Angelesin olympialaisten jälkeen ymmärrettiin, että naisten avulla voitaisiin kasvattaa Suomen menestystä olympiakisoissa. Tuolloin perustettiin Helsinkiin ensimmäinen naisurheiluseura, ja kilpaurheilu alkoi yleistyä erityisesti akateemisten nuorten naisten keskuudessa. Menestys Berliinin olympialaisissa 1936 oli kuitenkin heikko naisten osalta, mikä laski merkittävästi miesten innostusta naisurheilua kohtaan. Naiset jätettiin rannalle samana vuonna järjestetyistä Antwerpenin työläisolympialaisista. (Vasara 1997, 501–502.)

Asema vakiintuu hitaasti, mutta varmasti

Urheiluharrastus naisten keskuudessa laajeni jatkosodan jälkeen. Suomalainen naisurheilu elikin nousukautta vuosina 1945–1960 ja saavutti kansainvälistä menestystä. Tyypillistä tuon ajan naisurheilijoille oli monipuolinen eri urheilulajien harrastus. Merkittävä asia naisten aseman kannalta oli heidän urheilusaavutustensa huomioiminen 1940–1950 -luvun lehdistössä. Naisten urheilu oli usein etusivun juttu etenkin työväen urheiluliiton TUL-lehdessä. (Laine 2000, 149–152.)

Ensimmäinen naisten yleisurheilun Suomi-Ruotsi maaottelu käytiin vuonna 1953. Otteluita käytiin jatkossa vuoro vuosiin Suomen ja Ruotsin kaupungeissa. Ottelut eivät vetäneet vertoja miesten vastaaville otteluille. Ne keräsivät vain muutamia satoja katsojia ja saivat vähäistä huomiota tiedotusvälineissä. Vuonna 1955 tuli Ruotsin joukkueen taholta ehdotus naisten ja miesten maaottelun yhdistämisestä. Suomen yleisurheiluliitto suhtautui ajatukseen torjuvasti. Naiset pääsivätkin yhteiselle maaotteluareenalle vasta vuonna 1964. Naisten välinen ottelu koettiin kuitenkin pitkään sivuosassa maaottelua. Vasta 1970-luvun lopulla myös naisten maaottelu alkoi kiinnostaa yleisöä sen mukanaan tuomien jännittävien koitosten ansiosta. (Kokkonen 2000, 36–46.) Naisten pääsy miesten kanssa samalle otteluareenalle merkitsi naisurheilun näkyvyyden huomattavaa kasvua tiedotusvälineissä (Häyrinen 1987, 117).

Naisyleisurheilun ensimmäiset sankarimme

Suomalaisen naisurheilun historiassa nousee esiin merkittäviä naisurheilijoita, jotka ovat toimineet niin sanottuina tiennäyttäjinä tuleville sukupolville. Suomen naisyleisurheilijat tekivät todellisen läpimurtonsa vuoden 1974 Euroopan mestaruuskilpailuissa. Kisoihin lähetettiin kuusi naisedustajaa, joilla oli kotiin tuomisina neljä mitalia yksilölajeista sekä hopeamitali 4 x 400 metrin viestistä. Juoksumatkoilla mitaleille ylsivät Nina Holmen, Riitta Salin sekä Mona-Lisa Pursiainen. Lisäksi Pirkko Helenius otti pituushypystä pronssia. (Häyrinen 1987, 211.) Naisten menestys kyseisenä vuonna oli miesten veroista, sillä miehet ottivat myös viisi mitalia (Kivelä 1992).

3.2 Tasa-arvokeskustelut tavoittavat urheilukulttuurin

Suomessa sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen on ollut poliittisena tavoitteena jo 1960-luvulta lähtien. Kiinnostus naisten alistamisen syistä ja miesten vallasta heräsi 1970-luvun lopulla. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) perustettiin vuonna 1972. Vuonna 1987 astui voimaan Suomen tasa-arvolaki (609/8.1986), jonka tavoitteena on ”naisten ja miesten tasa-arvoinen osallistuminen yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon, sekä yhdenvertaisuus elämän eri alueilla”. (Nikula 1999.)

Ensimmäinen liikuntalaki Suomessa astui voimaan 1.1.1980. Lain tarkoituksena on muun muassa "edistää liikunnan avulla sukupuolten, sukupolvien ja eri alueiden välistä sekä kielellistä että sosiaalista tasa-arvoa". (Paananen 1992.) Vaikka Suomi on muilla yhteiskunnan alueilla tasa-arvoisuuden edelläkävijämaa, ja liikuntatieteelliset tutkimukset ovat antaneet tuloksia sukupuolten välisestä epätasa-arvosta jo 1970-luvulta lähtien, on suomalaisessa liikuntakulttuurissa alettu puhua yleisesti tasa-arvosta vasta 1990-luvulla. (Lipponen & Setälä 1999, 7.)

Naisurheilun asema on useiden lajien osalta tänä päivänä parempi kuin koskaan aikaisemmin. Tähän ovat vaikuttaneet projektit, joita on käynnistetty juuri naisurheilun aseman parantamiseksi. 1990-luvulla tiedostetun naisurheilun erityisyyden johdosta naisiin ja heidän asemaansa huippu-urheilussa on alettu kiinnittää enemmän huomiota. Virallinen työ sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttamiseksi urheilussa alkoi vuonna 1994 silloisen

kulttuuriministerin, Tytti Isohookana-Asunmaan asettaessa Piikkarit-työryhmän selvittämään naisten asemaa liikuntakulttuurissa (Naisliikunnan työryhmä Piikkarit 1995, 7–8). Työryhmä julkaisi 31.1.1995 pääpiirteissään seuraavat ehdotukset:

- 1) Käynnistetään projekti, joka tukee naisten ja miesten sekä tyttöjen ja poikien mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa ja osallistua sitä koskevaan päätöksentekoon.
- 2) Tasa-arvon edistäminen otetaan julkisen rahoituksen ja muun tuen päätöskriteeriksi.
- 3) Julkishallinnon ja sen taloudellisen tuen piirissä olevien liikuntajärjestöjen ja muiden yhteisöjen päättäviin elimiin valitaan tasapuolisesti naisia ja miehiä.
- 4) Seurataan em. ehtojen toteutumista ja vaikuttavuutta sekä säännöllisesti tarkistetaan ehdotuksia saatujen tulosten pohjalta.
- 5) Vuosittain myönnetään Piikkarit-palkinto liikunnan tasa-arvon edistämisestä liikuntakulttuurissa.

Myös Suomen Olympiakomitea on käynnistänyt vuoden 1999 alussa Naisten Huippu-urheiluprojektin, jonka tavoitteena on tukea arvokisoihin tähtääviä naisia. Projekti käynnisti myös uuden tutkimuksen naisvalmentajista Suomessa. (Collin 1999.)

3.3 Naiset mukaan miesten lajeihin

Naiset ovat nykyään joissakin urheilulajeissa lähes tasa-arvoisessa asemassa miesten kanssa. Naisten kohentunut asema kilpaurheilussa näkyy hyvin lajivalikoiman laajentumisessa. Naisten kiinnostus perinteisesti miehisiä lajeja kohtaan on lisääntynyt lajivalikoiman laajentumisen myötä huomattavasti. (Naisliikunnan työryhmä Piikkarit 1995, 14.) Uusia naisillekin hyväksyttäviä lajeja ovat muun muassa jääkiekko, painonnosto, nyrkkeily sekä autourheilu. Yleisurheilussa naiset osallistuvat tänä päivänä kaikkiin lajeihin. Olympialaisissa 3 000 metrin estejuoksu on ollut ainoa yleisurheilulaji, joka ei ole kuulunut naisten ohjelmaan. Naisten lajina se juostaan kuitenkin ensimmäisen kerran jo seuraavissa, Pekingissä vuonna 2008 järjestettävissä olympialaisissa.

Vaikka sukupuolten väliset rajat eri lajeissa ovatkin alkaneet murtua, ei täydellistä tasa-arvoa ole saavutettu. Naisurheilijoiden on edelleen usein keskeytettävä urheilu-uransa perheen

perustamisen ja kodista huolehtimisen vuoksi. Myös olympialajien osalta tasa-arvossa on yhä kehittämisen varaa. (Huttunen 1992.) Kehitys on kuitenkin ollut jatkuvaa ja naisten asema olympiaurheilussa paranee koko ajan. Vuoden 2000 Sydneyn olympiakisoissa naisten osuus kilpailijoista oli jo 39 prosenttia. Kisoihin osallistuvista maista lähes 90 prosenttia lähetti kisoihin vähintään yhden naisurheilijan. Pelkästään miehistä koostuvia joukkueita oli vain yhdeksän, kun niitä vielä reilu kymmenen vuotta aiemmin Soulessa oli yli neljäkymmentä. (Merikoski-Silius 2003.) Ateenassa vuonna 2004 kesäolympialaisten 28 urheilumuodosta nyrkkeily oli ainoa, johon naiset eivät saaneet osallistua. Useaan olympialaisten urheilumuotoon sisältyy kuitenkin lajeja, joihin naiset eivät voi edelleenkään osallistua. (Suomen Olympiakomitea 2006.) On kuitenkin muistettava, että on olemassa myös pelkästään naisille tarkoitettuja lajeja. Olympialajeista esimerkiksi rytmisen kilpavoimistelu on tarkoitettu ainoastaan naisille.

Naisurheilijoiden asema on noussut ja nousee edelleen myös urheilun viihteellistymisen ja esineellistymisen myötä. Näyttävästä naisurheilijasta saa helposti myyvän tuotteen. Viihteellinen naisurheilu, jossa perinteisen urheilun kova ydin jää oheistoiminnan varjoon kiinnostaa myös mieskatsojia. Esimerkiksi fitness-urheilu, jossa kauneus, musiikki ja eroottinen liikunta yhdistyvät, on nostanut asemaansa näkyvyytensä avittamana. Vaikka miehet seuraavatkin aktiivisesti myös naisurheilua, pitävät he miesten edustamaa urheilua yhä ainoana ”todellisena urheiluna”. Etenkin joukkuelajien osalta miesten toiminta nähdään kovempänä, vauhdikkaampana sekä virheettömämpänä ja siksi mielenkiintoisempänä seurata. (Huttunen 1992; Pänkäläinen 1998, 23.)

4 SUKUPUOLI JA URHEILUMEDIA

4.1 Sukupuolijärjestelmä

Sukupuoli käsitettä tarkasteltaessa on huomioitava, että suomenkielessä biologisesta (sex) ja sosiaalisesta (gender) sukupuolesta käytetään samaa nimitystä. Biologisella sukupuolella tarkoitetaan miesten ja naisten välisiä anatomis-fysiologisia eroja. Sosiaalisella sukupuolella taas viitataan ihmisen olemuksen perusteella muodostuvaan kuvaan. (Liljeström 1996.)

Feministisen tutkimuksen piirissä on kritisoitu sukupuolen kulttuurista kaksijakoisuutta, jossa sosiaalisen sukupuolen tulisi rakentua biologisen sukupuolen mukaisesti. Esimerkiksi Flax (1990, 50–51) toteaa, että naisilla ja miehillä tulisi olla mahdollisuus muodostaa sukupuoli-identiteettinsä vapaasti ilman biologisen sukupuolensa rasitetta. Erottelu naisten ja miesten välillä on kulttuurisesti niin vahva, että sen kadottaminen tuntuu lähes täysin mahdottomalta.

Sukupuolijärjestelmät muuttuvat jatkuvasti. Ne muodostuvat yhteiskunnallisista, poliittisista, taloudellisista ja tunnesidonnaisista suhteista. (Liljeström 1996.) Sukupuolijärjestelmä muodostuu myös kulttuurin arkisten käytäntöjen pohjalta. Kulttuurin perinteet sekä puhe- ja käyttäytymistavat ilmaisevat asenteita siitä, millaisena naisen ja miehen tulisi yhteisössä esiintyä. (Haapanen 2003.) Heinämäen (1997) mukaan todellisuus määräytyy usein maskuliinisuudesta käsin. Nainen nähdään hänen mukaansa maskuliinisesta näkökulmasta toisarvoiseksi ei-mieheksi. Liljeström (1996) puolestaan toteaa naisten olevan olemassa miehiä varten. Miesten roolit yhteiskunnan ja maailman rakentajina eivät sitä vastoin rakennu ensisijaisesti suhteessa naisiin. Tällainen sukupuolijärjestelmä kuvaa yhteiskunnan patriarkaalisuutta – miesten asema suhteessa naisiin on parempi (Haapanen 2003).

Urheilun ja erityisesti mediaurheilun rooli sukupuolijärjestelmän vahvistamisessa ja toisaalta uusintamisessa on hyvin suuri. Urheilu on kautta aikain ollut hyvin sukupuolittunutta. Naiset on hyväksytty mukaan urheiluun vähitellen. Osa urheilulajeista on mielletty selvästi miesten tai vastaavasti naisten lajeiksi. Naisten on hyväksytympää urheilla lajeissa, jotka ilmentävät naisille miellettyjä ominaisuuksia. Tällaisia esimerkkejä ovat muun muassa taitoluistelu, voimistelu ja uimahypyt. (Pirinen 1998.) Urheilumedia ylläpitää sukupuolijärjestelmää representaatioidensa kautta. Niin mies- kuin naisurheilustakin välitetään mediassa tietynlaista

kuvaa. Urheilusivuille päätyvät usein kauniit, naisellisuutta ilmentävät naiset ja vastaavasti vahvat, miehekkäät miehet. (Pirinen 1995a.) Erityisesti voimaa vaativien lajien naisurheilijat saattavat olla olemukseltaan ja ulkonäöltään usein hyvinkin maskuliinisia. Näiden miesmäisten naisten on vaikea saada medianäkyvyyttä, sillä heidän maskuliinisuutensa horjuttaisi yleistä sukupuolijärjestelmää (Pfister 2003). Ojajärven (2004) mukaan media ylläpitää heteronormiaan korostamalla ihmisessä sukupuoleen yleisesti liitettyjä piirteitä ja piilottamalla hänessä olevia vastakkaista sukupuolta kuvaavia ominaisuuksia. Esimerkiksi ”liian maskuliinisia” naisurheilijoita esitellään muotikuvissa naisellisuutta korostavissa mekoissa ja korkokengissä. Hargreavesin (1994, 169–170) mukaan ilmiön taustalla piilee miesten pelko. Miehet kokevat voimakkaat ja miesmäiset naiset uhkana omalle vallalleen. Toisaalta urheilussa parhaiten menestyneet naiset ovat aina saaneet medianäkyvyyttä voittojensa ansiosta, olivatpa he minkä näköisiä ja kokoisia tahansa. Myös tutkimukseni tulokset osoittavat, että mediassa esiintyvät naisurheilijat voivat hyvinkin olla myös miesmäisiä ja vahvoja.

4.2 Sukupuolistereotyytiat

Stereotyytioilla tarkoitetaan kulttuurisidonnaisia ja järjestelmällisiä uskomuksia tietyn ryhmän ominaisuuksista. Naisiin ja miehiin liitettävät uskomukset ovat puolestaan sukupuolijaon stereotyytioita. (Hyypä 1995, 15.) Feminististen tutkimusten parissa törmää usein sukupuolijaon stereotyytioita koskevaan kritiikkiin. Carterin, Bransonin ja Allanin (1998, 6) mukaan useissa tutkimuksissa on todettu, että naisten saamat stereotyyppiset roolit ovat naisia alistavia ja vähätteleviä. Sukupuolistereotyytiat ovat pitkälti tiedostamattomia, syvälle kulttuuriin iskostuneita itsestäänselvyyksiä, jotka ohjaavat ja kahlitsevat yksilöllisiä valintoja ja mahdollisuuksia. Ne asettavat ihmisiä rooleihin, joihin he eivät yksilöllisiltä ominaisuuksiltaan välttämättä sovi. (Saari, Nurmi & Wagner 2003.)

Naisella ja miehellä on jokaisessa kulttuurissa oma sukupuolen stereotyyppinen roolinsa. Ympäröivä kulttuuri asettaa jo syntymästä saakka tytölle ja pojalle erilaisia odotuksia. Suomessa tyttövauvat puetaan vaaleanpunaisiin nuttuihin ja poikavauvat saavat lahjaksi vaaleansinisiä vaatteita. Tyttöjen on sopivaa leikkiä nukeilla kotia ja poikien tietokonepeleillä sotaa. (Haapanen 2003.) Naisiin on liitetty kulttuurissamme hyvin kauan tiettyjä ominaisuuksia. Näitä ominaisuuksia ovat Hyypän (1995, 16) mukaan esimerkiksi pehmeys,

hentous, voimattomuus, hoivaavuus, alistuvuus ja tunteellisuus. Useassa kulttuurissa poikia kannustetaan urheiluharrastusten pariin pienestä pitäen. Tyttöjä puolestaan ohjataan taiteellisempaan ja esteettisempään toimintaan. Suomalaiset lapset syntyvät mielestäni urheilun suhteen melko tasa-arvoiseen kulttuuriin. Tänä päivänä lasten liikunnan harrastaminen on yleistä niin poikien kuin tyttöjenkin parissa. Vuosien 2005 ja 2006 aikana tehdyn kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan sekä suomalaisista pojista että tytöistä 91 prosenttia harrastaa liikuntaa. Pojista 45 prosenttia ja tytöistä 38 prosenttia on mukana urheilun seuratoiminnassa. Tyttöjen määrä seuratoiminnassa on kasvanut selvästi viimeisten vuosien aikana. Lisäksi tytöt liikkuvat omatoimisesti poikia selvästi enemmän. (Kansallinen liikuntatutkimus 2005–2006.)

Medialla on merkittävä rooli stereotyyppien rakentumisessa. Carterin, Bransonin ja Allanın (1998, 6) mukaan median naisstereotyyppioissa on vahva seksistinen näkemys. Tällaisen stereotyyppien vahvistamisen on todettu aiheuttavan negatiivisia sosiaalisia seurauksia naisille. Samalla naisten alisteinen asema patriarkaalisisessa yhteiskunnassa vahvistuu. Vielä 1990-luvulla median todettiin ruokkivan hyvin kapea-alaisia sukupuolten rooleja, joihin kaikki ihmiset pyritään muovaamaan. Tämä näkyy selvästi myös urheilumediaa koskeneissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Pirinen (1995b) toteaa, että median naisurheilijoiden kuvauksissa tuodaan esiin stereotyyppistä naiseutta. Sen lisäksi, että tämä vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä sukupuolesta, se myös tuottaa sukupuolitettua urheilua, jossa vain miesten urheilu koetaan oikeaksi urheiluksi. Näyttäisi kuitenkin siltä, että median sukupuolistereotyyppien jyrkkyys on alkanut murtua. Carter ja Steiner (2004, 13) toteavatkin, että median välittämä kuva naisista on huomattavasti aikaisempaa monipuolisempaa ja vaihtelevampaa. Naisilla on tänä päivänä useita erilaisia imago- ja roolimalleja tarjolla. Esimerkiksi toimintaelokuvien naispäähenkilöt ovat usein perinteisestä naisen roolista poikkeavia.

4.3 Sukupuolen representaatio

4.3.1 Todellisuus rakentuu representaatioiden kautta

Käsityksemme todellisuudesta muodostuu erilaisten representaatioiden kautta. Koivusen (1996) mukaan todellisuuteen ei ole suoraa pääsyä, vaan se näyttäytyy ja saa merkityksensä representaatioissa – kielen käytössä, ajattelutavoissa ja kuvissa. Sukupuolen rakentuminen tapahtuu pitkälti representaatioiden kautta. Se, miten sukupuolta tuodaan eri yhteyksissä esiin,

vahvistaa käsityksiä sukupuolirooleista. Useat feministitutkijat kritisoivat voimakkaasti naissukupuolen representaatioita. Naisista käytettävät kuvaustavat alistavat ja esineellistävät heidän mukaansa naisia. (Cameron 1996, 22.) Representaatio-termille ei ole olemassa hyvää suomenkielistä vastinetta. Se merkitsee jonkin asian tai ilmiön jäsentämistä, merkityksellistämistä ja ymmärrettäväksi tekemistä. Lisäksi se esittää ja edustaa jotakin, joka on olemassa ja saa merkityksensä vain representaatioiden kautta. (Koivunen 1996.)

Media on kulttuurisesti keskeinen sukupuolen toistamisen foorumi. Sukupuolen toistot muodostuvat tutuista sukupuolen esitystavoista, joilla toistetaan sukupuolten järjestystä. (Ojajarvi 2004.) Feministisessä tutkimuksessa on jo pitkään kiinnitetty erityistä huomiota sukupuolen representaatioihin mediassa. Tutkimukset ovat vahvistaneet median asettavan naisia vahvasti stereotyyppisiin rooleihin. (Carter, Branson & Allan 1998, 6.)

4.3.2 Media vahvistaa ja uusintaa naisurheilun kuvaa

Naisurheilijoiden esiintyminen mediassa edustaa keskeisiä yhteiskunnallisia sosiaalisia arvoja. Naisurheilijat kuvataan mediassa usein seksikkäiksi ja heidän naisellisuuttaan korostetaan. Mediassa usein esillä olevat naisurheilijat vahvistavat osaltaan naissukupuolen feminististä stereotypistä käsitystä. (Kane & Greendorfer 1994.) Kun media korostaa naisurheilijoiden ulkonäköä ja kuvaa heitä feministisessä valossa, aliarvioi se samalla heidän varsinaisia saavutuksiaan urheilun saralla. Useissa tapauksissa naisurheilu rakentuukin mediassa vähätellyksi, jopa väärennetyksi versioksi miesurheilun rinnalla. (Birrell & Theberge 1994.) Pirinen (1998) toteaa naisurheilijoiden päätyvän usein lehtien sivuille miesten katseiden kohteiksi. Urheilusaavutusten sijaan mediassa korostetaan heidän feminiinisyyttään ja kauneuttaan. Pfister (2003) puolestaan toteaa, että naisurheilijat esiintyvät mediassa pikemminkin sukupuoliobjekteina kuin urheilijoina. Tällainen seksismi torjuu ja vähättelee naisten urheilusuorituksia.

Käsitys naisurheilun alempiarvoisuudesta näkyy mediassa naisurheilijoiden suoritusten vähättelynä, työttelynä, huomion kiinnittämisenä naisurheilijoiden yksityiselämään ja ulkonäköön sekä naisurheilun vertaamisessa miesurheiluun (Pirinen 1998). Koska media luo naisurheilijoista tietynlaista kuvaa, se myös vahvistaa ja uusintaa asennoitumista naisurheilua kohtaan. Media määrittelee, millainen fyysisyys on naisille hyväksyttävää. Tästä syystä naiset

saavat suurempaa arvostusta, hyväksyntää ja näkyvyyttä mediassa, kun he harrastavat niin sanottua naisellista urheilumuotoa kuten telinevoimistelua tai muodostelmaluistelua. (Kane & Greendorfer 1994.) Mielestäni suomalaisessa mediassa naisurheilijoiden medianäkyvyys on kiinni paremminkin urheilijan menestyksestä ja hänen harrastamansa lajin asemasta. Menestyvät, suurten lajien naisurheilijat ovatkin mediassa esillä naisille miellettyjä lajeja harrastavia naisurheilijoita selvästi useammin.

Tiedotusvälineissä esiintyvien naisurheilijoiden valokuvien on feminististen tutkimusten piirissä nähty trivialisoivan naisurheilua. Kuvissa huomio kiinnittyy usein urheilun kannalta epäoleellisiin seikkoihin, kuten ulkonäköön, mikä vähättelee naisurheilijoiden urheilusuorituksia. Kuvat korostavat usein naisurheilijoiden naisellista ulkomuotoa ja näin ollen vahvistavat stereotyyppistä naiseutta. (Pirinen 1995a.) MacNeill (1994) on tutkinut naispainonnostajien ja aerobiccaajien esillepanoa televisiossa. Hänen mukaan nais- ja miesurheilijoiden television representaatiot eroavat monella tavalla toisistaan. Siinä missä miesurheilijat esiintyivät vakavina ja aggressiivisina taistelijoina, hymyilivät naiset kameralle, lähettivät lentosuukkoja ja ilmehtivät viettelevästi. Naisurheilijoita kuvattaessa seksuaalisuutta tuotiin esiin muun muassa kameran kuvakulmilla ja lähikuvilla. MacNeill toteaa tällaisten representaatioiden vahvistavan ja ylläpitävän myös patriarkaalista yhteiskuntajärjestystä.

4.3.3 Naisurheilijat median diskursseissa

Pirinen (1998) on tutkinut Helsingin Sanomien artikkeleja, jotka koskivat Naisten Kymppi - tapahtumaa ja naisten painonnoston Suomen mestaruuskisoja. Kyseisissä artikkeleissa miesten suorituksia kuvattaessa käytetään esimerkiksi termejä kamppailla ja taistella. Naiset puolestaan "liikuttelivat kiloja", "kolisuttelivat rautaa" ja "häärivät". Naisten urheilusuorituksen kuvailuun liitettiin usein kodinhoitoon liittyviä termejä. Naiset muun muassa "siivosivat" SE-listat uuteen uskoon tai "kaunistelivat" SE-lukuja. Koljosen (2000, 46) mukaan sanomalehtien sivuilla miesurheilijoita kuvataan "koviksi jätkiksi", jotka eivät pidä itsestään turhaa melua. Naisurheilijoista toimittajat puolestaan tekevät sutjakoita ja solakoita kaunottaria sekä kyynelehtien saavutuksistaan liikuttuneita tyttöjä.

Pirisen (1995a) mukaan naisurheilijoiden ulkonäköön liittyvät kuvaukset aikakauslehtien artikkeleissa rakennetaan toisaalta adjektiiveista kuten kaunis, nätti, soma tai viehättävä,

toisaalta missikilpailusanastosta. Spesifeissä kuvauksissa huomio kohdistetaan naisurheilijan kasvoihin ja muuhun ruumiiseen. Myös hiusten väriä, pituutta, kampaustyyliä sekä pitkien hiusten liikettä kuvaillaan tarkasti. Naisurheilijan ruumiinrakenteen kuvauksissa huomio keskittyy vartalonmuotoon, pituuteen, painoon ja liikehdintään.

Koljosen (2000) mukaan sanomalehtien juttujen sisällöt ovat osittain naisurheilua vähätteleviä. Hänen tutkimukseensa haastatellut urheilutoimittajat totesivat nais- ja miesurheilijoiden olevan eri lähtöviivoilla uutisoinnissa. Toimittajat myönsivät kollegoidensa suhtautuvan naisurheilijoihin lapsekkaasti. Heidän mukaansa naisista käytetään usein etunimiä ja sinuttelutyyliä: *”On ollut Marja-Liisaa, Hellua, Tiinaa, ja kaikki naisurheilijat ovat olleet tyttöjä, ovatpa he sitten 15- tai 35-vuotiaita”*.

Usein naisurheilijan menestyessä mediassa korostetaan miesvalmentajien merkitystä. Koljosen haastatteluissa toimittajat totesivatkin, että naisten menestyessä nostetaan herkästi taustavoimat esiin. Naisten menestystä ei lehtien sivuilla nähdä loisteliaana yksilösuorituksena, vaan sen ilmaistaan olevan osiensa summa. (Koljonen 2000, 46–47.) Myös Pirinen (1998) toteaa, että mediassa naisurheilijoiden menestyksen pääsyynä pidetään usein miestä. Nainen miesurheilijan taustalla kuvataan Pirisen mukaan puolestaan pelkäksi rekvisiitaksi. Mielestäni näkökanta on melko subjektiivinen. Niin mies- kuin naisurheilijoiden valmentajat ovat useimmiten erityisesti yleisurheilussa miehiä. Näin ollen on luonnollista, että miesvalmentajan rooli korostuu urheilijan onnistumisten yhteydessä. Tutkimuksessani miesvalmentajan roolia korostettiin jonkin verran vuoden 1983 teksteissä. Vuoden 2005 teksteissä puolestaan annettiin arvoa muun muassa Carolina Klüftin naisvalmentajalle, Agne Bergvallille.

4.4 Media vahvistaa urheilukulttuurin maskuliinisuutta

Urheilu on luotu täysin miesten ehdoilla ja täysin miehiä varten. Antiikin tarinat urheilevien miesten taisteluista kertovat paljon siitä maaperästä, jolle urheilukulttuuri on alun perin rakentunut. Aluksi naisia ei huolitettu edes katsomoihin, sillä urheilu nähtiin vain miesten yksinoikeutena. Vasta 1900-luvulla naiset saivat ensi kerran osallistua olympialaisiin – tosin vain muutamiin lajeihin (Pfister 2003). Urheilu on siis historiallisesti hyvin mieskeskeistä, eikä sen ole katsottu soveltuvan naisille. Birrell ja Theberge (1994) toteavat yleisen

uskomuksen olevan, että urheilu on sitä, mitä miehet ja pojat luonnollisesti tekevät ja mitä naiset ja tytöt tekevät ainoastaan oman sukupuoli-identiteettinsä mukaisesti.

Feministitutkijat ovat kritisoineet urheilun tarkastelua sukupuolineutraalina instituutiona. He ovat tutkineet sukupuolten välisten suhteiden rakentumista mieskeskeisessä urheilukulttuurissa. (Pirinen 1999.) Urheilu rakentuu pitkälti miehisestä lähtökohdista. Miehet dominoivat paitsi huippu- ja kilpaurheilua, myös valmennusta sekä urheilun tiedotusta ja päätöksentekoa (Hargreaves 1994, 197–201). Pirisen (1999) mukaan itse urheilu on rakennettu mieskeskeiseksi ja miesruumis on merkityksellistetty edustamaan urheilussa vaadittavia kykyjä. Naisruumis on vastaavasti määritetty vajavaiseksi. Bryson (1994) toteaa urheilun olevan niin maskuliinisointunutta, että sen on vaikea nähdä palvelevan naisten intressejä.

Miehisen urheilukulttuurin on todettu olevan selvästi esillä urheilumediassa. Miesurheilijat valtaavat naisurheilijoihin verrattuna huomattavasti suuremman alan mediassa. Pirinen (1999) toteaa tämän johtuvan muun muassa siitä, että toimittajat pitävät miesurheilua naisurheilua arvokkaampana, kiinnostavampana ja parempana. Pirinen (1998) nimittääkin urheilumedian uutiskynnystä mieskeskeiseksi ja androsentriseksi. Helsingin Sanomien urheilutoimittajille tekemiensä haastattelujen pohjalta Koljonen (2000, 47) toteaa, että mielipiteet uutisten maskuliinisuudesta hajoavat toimittajien kesken melko selvästi. Erään toimittajan mukaan urheilu on edelleen miehinen maailma, vaikka menestyviä naisia löytyykin. Toinen toimittaja totesi, että naisurheilijan on vaikea saada samaa palstatilaa kuin miesurheilijan, vaikka kyseessä olisi samanarvoinen saavutus. Kolmannen toimittajan mielestä naiset puolestaan saavuttavat ansaitsemansa julkisuuden miesten tavoin. Pirisen (1998) mukaan urheilutoimittajat puolustelevat miesurheilijoiden suurempaa medianäkyvyyttä heidän paremmalla tulostasollaan ja suuremmalla kiinnostavuudellaan.

Niin Pirinen kuin Ojajärvin toteavat miehisyden vallitsevan edelleen urheilukulttuuria. Ojajärven (2004) mukaan yleisen tasa-arvon lisääntymisestä huolimatta sanomalehtien urheilutoimituksissa ei ole onnistuttu saamaan aikaan muutoksia. Pirisen (1998) mukaan länsimaiselle urheiluinstituutiolle tyypillinen miehisyyttä korostava sukupuolihierarkkinen rakenne on monista viimeaikaisista yritysistä huolimatta muuttunut vain vähän.

4.5 Naisurheilijat jäävät median marginaaleihin

Naiset jäävät median marginaaleihin niin urheilussa kuin useilla muillakin aloilla. Vuonna 2000 tehdyn maailmanlaajuisen mediaseurantaprojektin (Global Media Monitoring Project) tulosten perusteella 18 prosenttia kaikista uutisaiheista koski naisia. Tilanne ei ollut muuttunut suuresti, sillä vuonna 1995 vastaava osuus oli 17 prosenttia. (Gallagher 2004.) Urheilumedian mieskeskeisyys on yleisesti tunnustettu asia. Useat tutkijat (esim. Pirinen 1993, 2006; Suuronen 1995; Collin & Vuori 1999; Koljonen 2000; Duncan & Messner 2005) ovat todenneet naisurheilijoiden jäävän miesten varjoon niin painetussa kuin visuaalisessakin mediassa. Suuntaus näkyy niin meillä Suomessa kuin myös muualla maailmassa. Urheilun maskuliinisuus näyttääkin olevan vallassa useassa kulttuurissa.

Naisurheilun marginaaliin jäämisellä on Pirisen (1998) mukaan huolestuttavia seurauksia. Ensinnäkin tytöillä on naisurheilun vähäisen medianäkyvyyden johdosta poikia vähemmän samaistumiskohteita urheiluun. Lisäksi yleisö saa naisurheilusta median välityksellä hyvin kapea-alaisen ja puutteellisen kuvan. Pirinen toteaa myös, että vähäinen medianäkyvyys viestii naisurheilijoille, ettei heidän saavutuksiaan arvosteta miesten saavutusten tavoin. Pirinen ehdottaakin Ylisen (1998) hänelle tekemässään haastattelussa, että sukupuoleen perustuva kiintiöajattelu ulotettaisiin myös median urheilutarjontaan. Naisurheilun tulisi saada omat sivunsa lehdissä sekä kiintiönsä myös sähköisen median lähetyksissä. Naisurheilun esiin pääsyä auttaisi Pirisen mielestä myös se, että urheilutoimituksiin valittaisiin nykyistä enemmän naistoimittajia. (Ylinen 1998.)

4.5.1 Naisurheilijat sanomalehtien sivuilla

Suuronen (1995) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen urheilusivujen sisältöjä vuosina 1959 ja 1989. Vuonna 1959 naisten osuus Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen yhteenlasketusta kokonaispalstamillimäärästä oli merkittävästi miesten osuutta pienempi. Naiset saivat kokonaispalstamillimäärästä vain 2,4 prosenttia. Lehtien välinen vertailu osoitti, että prosenttiosuudet olivat suunnilleen samat kummassakin lehdessä. Vuonna 1989 naisten osuus oli noussut 6,7 prosenttiin. Lehtien välisen vertailun perusteella osuudet olivat jälleen suunnilleen samat. (Suuronen 1995, 48–50, 56.) Myös Koljosen (2000, 44–45) mukaan naisten osuus Helsingin Sanomien urheilusivuilla on noussut tasaisesti. Vuonna 1973 se oli reilut kolme prosenttia ja vuonna 1998 reilut

yhdeksän prosenttia. Myös tässä tutkimuksessa miesten saama palstatila osuus oli vastaavasti laskenut.

Myös muut suomalaista urheilumediaa tarkastelleet tutkijat ovat saaneet samansuuntaisia tuloksia sukupuolten esiintymisestä lehtien sivuilla. Esimerkiksi Rönkä (1989), Moisio (1990) ja Pirinen (1998) toteavat tutkimuksissaan, että naiset jäävät sanomalehtien sivuilla miesten varjoon. Kyseisistä tutkimuksista naisurheilijat olivat jokaisessa alle kymmenen prosentin marginaalissa.

Näyttäisi siltä, että suurilla urheilutapahtumilla olisi positiivinen vaikutus naisurheilijoiden medianäkyvyyteen. Blombergin (1984, 39–40) mukaan vuonna 1982 ”normaaliviikolla” Helsingin Sanomien urheilusivujen kirjoituksista 8,5 prosenttia käsitteli naisia. Vuonna 1984 Sarajevon olympialaisten uutisoinnissa naisten osuus oli puolestaan 12 prosenttia. Myös Naulan (1994) yleisurheilun EM-kisojen aikaiseen uutisointiin kohdistuneessa pro gradu -tutkimuksessa naisten osuudet olivat suomalaisissa päivälehdissä normaalia suuremmat. Aineiston artikkeleista 30 prosenttia käsitteli naisurheilua. Lehtinen (2006) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan nais- ja miesurheilijoiden esiintymistä Helsingin Sanomien urheilusivuilla vuonna 2004 järjestettyjen Ateenan Olympialaisten yhteydessä. Tulokset osoittivat, että kaikkien lajien uutisoinnissa 26 prosenttia artikkeleista käsitteli pelkästään naisurheilua. Yleisurheilun osalta naisten osuus uutisoinnista oli jopa 40 prosenttia. (Lehtinen 2006, 22–24.) Yleisurheilun uutisoinnissa sukupuolten välinen tasa-arvo näyttäisikin toteutuvan muita lajeja paremmin.

Myös ulkomaisissa tutkimuksissa naisten on todettu saavan huomattavasti miehiä vähemmän näkyvyyttä sanomalehtien urheilusivuilla. Duncan, Messner ja Williams (1991) ovat tutkineet naisurheilijoiden asemaa vuonna 1990 neljässä suuressa amerikkalaisessa päivälehdessä. Naisista kertovien juttujen osuus vaihteli lehtien välillä 2,4 prosentista 4,4 prosenttiin. Vastaavasti Kanadassa, maan suurimmassa päivälehdessä (The Globe and Mail) naisurheilijoita koskevien kirjoitusten osuus oli kuusi prosenttia (Crossman ym. 1994).

4.5.2 Naisurheilijat television urheilu-uutisissa

Tutkimus naisurheilijoiden esiintymisestä televisiossa on ollut Suomessa vähäistä. Ainoa kattava selvitys löytyy Collinilta ja Vuorelta (1999), jotka ovat selvittäneet pro gradu -tutkielmassaan naisten esiintymistä television urheilu-uutisissa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että naiset jäivät selvästi miesten varjoon television urheilu-uutisoinnissa. Urheilu-uutisista 14 prosenttia käsitteli naisurheilua. Miesurheilua käsiteltiin vastaavasti 65 prosentissa uutisista. Sen lisäksi, että naisia koskevia urheilu-uutisia oli miehiä koskevia uutisia vähemmän, oli naisista kertovat uutiset keskimäärin myös lyhempiä. Naisia koskeva uutinen kesti keskimäärin 33 sekuntia, kun miehistä uutisoidessa kesto oli keskimäärin 39 sekuntia. Myös naisten lajikirjo oli selvästi miehiä suppeampi. Naiset ylittivät tutkimusviikolla uutiskynnyksen seitsemässä lajissa miesten esiintyessä kahdessakymmenessä neljässä lajissa. (Collin & Vuori 1999, 46–60.)

Tuoreen amerikkalaisen tutkimuksen perusteella Yhdysvalloissa naisurheilu jää televisiossa vielä Suomea huomattavasti selvemmin marginaaliin. Pitkittäistutkimus osoitti, että naisurheilua käsittelevien uutisten määrä kasvoi vuosien 1989 ja 1999 välillä viidestä prosentista yhdeksään prosenttiin. Vuonna 2004 naisten osuus oli kuitenkin laskenut 6,3 prosenttiin. (Duncan & Messner 2005, 9.) Kun vielä 1990-luvun tutkimuksissa naisurheilun medianäkyvyys on ollut lähes poikkeuksetta nousussa, näyttää se Duncanin ja Messnerin tutkimuksen perusteella olevan kääntynyt ainakin Yhdysvalloissa 2000-luvun puolella laskuun.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusongelmat

Tutkimukseni tarkoituksena on kuvata naisyleisurheilua koskevan uutisoinnin sisältöjä sekä urheilijoiden saamia rooleja Helsingin Sanomien kirjoituksissa. Keskeinen tavoite on selvittää uutisoinnissa tapahtuneita muutoksia vuosien 1983 ja 2005 välillä sekä sisältöjen että roolien osalta. Tutkimusasetelmani muodostuu kahdesta tutkimusongelmasta, jotka jakavat aineiston analysoinnin kahteen erilliseen vaiheeseen. Seuraavat kysymykset muodostavat tutkimukseni pää- ja alaongelmat:

- 1) Mitä naisyleisurheilusta kirjoitetaan Helsingin Sanomissa?
 - Millaisia muutoksia kirjoitusten sisällöissä on tapahtunut vuodesta 1983 vuoteen 2005?

- 2) Millaisia rooleja naisyleisurheilijoille Helsingin Sanomien kirjoituksissa muotoutuu?
 - Miten roolien esiintyminen kirjoituksissa on muuttunut vuodesta 1983 vuoteen 2005?

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkimukseni kohdistuu Suomen johtavan päivälehdessä, Helsingin Sanomien, kirjoituksiin vuosina 1983 ja 2005. Tutkimusaineisto muodostuu viikon uutisoinnista kummankin vuoden osalta. Tutkimusviikot ajoittuvat Helsingissä järjestettyjen yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailujen yhteyteen (7.–15.8.1983 ja 6.–15.8.2005). Aineistoon on otettu mukaan kaikki naisyleisurheilua koskeva urheilusivujen uutisointi kummankin vuoden osalta. Aineisto koostuu yhteensä 105 artikkelista, joista 55 on vuodelta 1983 ja 50 vuodelta 2005. Suurin osa aineiston artikkeleista on perinteisiä uutisraportteja, mutta mukana on myös muutamia taustoittavia uutisjuttuja ja kolumneja.

5.3 Tutkimuksen tieteenfilosofia

Tutkimukseni on luonteeltaan hermeneuttinen. Hermeneuttisen tutkimusotteen avulla pyritään paljastamaan merkityksiä, joiden kautta sosiaalinen todellisuus on olemassa (Vilka 2005, 146). Hermeneutiikka on varsin laaja, useita erilaisia suuntauksia sisältävä kokonaisuus. Siitä ei ole mahdollista esittää tarkkaa kuvausta, sillä se saa sovelletun muotonsa kulloisessakin tutkimuksessa useiden eri tekijöiden tuloksena. (Laine 2001.) Tuomi ja Sarajärvi (2002, 32) esittävät Bleicherin (1987) mallin pohjalta hermeneutiikan sisältävän kolme erilaista lähestymistapaa. *Hermeneuttisessa teoriassa* hyödynnetään hermeneutiikkaa tietoteoreettisena metodina. *Hermeneuttinen filosofia* on puolestaan hylännyt metodia koskevat kysymykset objektivismina ja korostaa ymmärtämisen ja tulkinnan käytännön taitoa. Edellä mainituille lähestymistavoille haasteen esittää *kriittinen hermeneutiikka*, joka nostaa esiin ideologian käsitteen ja lähestyy hermeneutiikan ongelmia yhteiskunnan eri kenttien kautta. Tutkimuksessani hyödynnän hermeneuttista otetta sen filosofisesta näkökulmasta. Tarkoitukseni ei ole muodostaa täsmällistä hermeneuttista metodologiaa, jonka mukaisesti etenen analyysissä ja tulkinnoissa. Hermeneuttinen ote ilmenee tutkimuksessani jatkuvasti taustalla vaikuttavana tekijänä, jonka asema korostuu aiheen kirjallisuuden, tutkimusaineiston ja oman subjektiviteettini välisessä vuoropuhelussa.

Hermeneuttinen tutkimus kohdistuu ihmisten väliseen kommunikaatioon, erityisesti heidän ilmaisuihinsa. (Laine 2001.) Tutkimuksessani kommunikaatioksi voidaan käsittää median (sanomalehden) kautta tapahtuva tiedonvälitys. Tutkimuskohteeni muodostuu näin ollen ilmaisusta, joiden esittäjiä ovat toimittajat. Ilmaisut kantavat merkityksiä, joita voidaan lähestyä vain ymmärtämällä ja tulkitsemalla (Laine 2001). Tutkimukseni kannalta on keskeistä tulkita ja ymmärtää naisyleisurheiluun kohdistuvaa uutisointia ja sen pohjalta syntyviä merkityksiä oikein. Aineiston analysoinnin tuloksena syntyvien luokitusten avulla pyrin ymmärtämään tutkimuskohteeni kuvaamaa merkityskokonaisuutta (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–115). Tutkimuksessani on tarkoitus päätyä hermeneuttista filosofiaa apuna käyttäen ymmärtämään ja tulkitsemaan naisyleisurheilun uutisoinnin sisältöjä urheilijoiden saamia rooleja ja merkityksiä sanomalehtikirjoitusten perusteella.

Hermeneuttisessa filosofiassa korostetaan tutkijan subjektiviteettia, josta täydellistä irtautumista pidetään mahdottomuutena (Laine 2001). Tutkimukseni rakentuu oman

subjektiviteettini varaan. Tekemäni ratkaisut pohjautuvat omiin ennakkokäsityksiini, joista minun on mahdotonta päästä täysin eroon (ks. kappale 5.4). Hermeneuttisella kehällä kuvataan tutkijan ymmärtämisen tapaa. Ymmärtäminen lähtee aina joistakin tutkijan lähtökohdista, joihin hän palaa tutkimuksen edetessä ymmärryksen laajentumisen johdosta. Samalla muodostuu uusia lähtökohtia, jonka seurauksena tutkija pystyy osittain irtautumaan omista ennakkokäsityksistään ja saavuttaa objektiivisemmän näkökulman tutkimuskohteeseensa. (Varto 1992, 69, 108.) Tutkijana minulla on omat ennakkokäsitykseni niin naisyleisurheilijoista itsestään kuin myös heistä median kohteina. Lähdenkin väistämättä purkamaan aineistoa näiden ennakkonäkemykseni viitoittamana (ks. kappale 5.4).

Laadullisessa tutkimuksessa tulkintojen teko alkaa jo aineiston hankkimisen yhteydessä. (Laine 2001.) Omat tulkintani alkoivat muodostua ensimmäisestä aineistoni lähilukukerrasta lähtien. Aineistoon perehtymisen myötä esiin nousi uusia näkökulmia, jotka lisäsivät aikaisempaa ymmärrystäni ja muodostivat aina uudenlaisen lähtökohdan tutkimukselleni (ks. Varto 1992, 108). Samalla ymmärrykseni tutkimuskohteesta korjaantui ja syveni jatkuvasti (ks. Laine 2001). Tutkijana otin useaan otteeseen etäisyyttä aineistoon ja tekemiini tulkintoihin, jotta pystyin näkemään tutkimusaineistoni ikään kuin uudessa valossa. Tämän avulla pääsin osittain eroon kuvitelmiini, joita tutkimuksen kuluessa oli muodostunut. (Ks. Laine 2001.)

5.4 Esiymmärrykseni

Tutkijan aikaisempi tieto ja ymmärrys tutkittavasta aiheesta ovat hermeneuttisessa tutkimuksessa merkittävässä roolissa. Tutkijan luontaista tapaa ymmärtää tutkimuskohteensa jo ennen tutkimuksen alkua kutsutaan hermeneuttisessa tutkimuksessa esiymmärrykseksi. (Laine 2001.) Vaikka tutkimukseni perustuukin aineistolähtöisyyteen, vaikuttaa oma ymmärrykseni aiheesta väistämättä tutkimuksen kulkuun. Tutkimuksen järkevä suuntaamisen kannalta on tärkeää, että tiedostan omat lähtökohtani aiheen tutkijana mahdollisimman hyvin. Tietoisuuteni ei voi kuitenkaan koskaan olla täydellistä, sillä osa esiymmärryksestäni muodostuu tiedostamattomista asioista. (Ks. Moilanen & Räihä 2001.)

Esiymmärrykseni on tutkimukseni kannalta ensisijaisen tärkeä tekijä. Minun olisi mahdotonta tehdä aineistostani pidemmälle meneviä tulkintoja ilman aikaisempaa tietämystäni tutkittavasta ilmiöstä. Myös kirjallisuus, johon olen tutustunut tutkimukseni alkuvaiheissa, on antanut

minulle tietoa tutkimastani ilmiöstä ja näin ollen ohjannut tutkimukseni kulkua. (Ks. Moilanen & Rähkä 2001.) Vaikka tutkimukseni eteneekin induktion mukaisesti aineistosta käsin, ovat aikaisempien aihetta sivuavien tutkimusten tulokset vaikuttaneet käsityksiini mahdollisista löydöksistä.

Tutkimukseni keskeisenä lähtökohtana on kiinnostukseni naisurheilun asemaan ja sen kehitykseen. Suomessa naiset ovat saavuttaneet urheilun saralla osittain jopa tasa-arvoisen aseman miesten kanssa. Oletan muutoksen näkyvän selkeästi mediassa. Toisaalta useat feministitutkijat toteavat naisten edelleen esiintyvän mediassa stereotyyppisissä ”naisten rooleissa” (esim. Macdonald 1995, 14–15; Carter & Steiner 2004, 8–9). Esiymmärrykseni taustalla vaikuttavat siis voimakkaasti käsitykseni suomalaisesta urheiluhistoriasta sekä feministisestä mediatutkimuksesta.

Yleisurheilu ja sen medianäkyvyys ovat olleet minulle tuttuja aiheita pienestä pitäen. Vuonna 1988 järjestetyistä Soulin olympialaisista asti muistan seuranneeni tarkasti kaikki arvokilpailut, jotka yleisurheilussa on käyty. Erityisesti suomalaisnaisten suoritukset ovat jääneet mieleeni. Muun muassa Satu Ruotsalainen, Sisko Hanhijoki, Ringa Ropo ja Sari Essayah ovat olleet suuria suosikkejani, joiden edesottamuksia seurasin innolla. Jo tuolloin olen sisäistänyt erilaisia mielikuvia kustakin naisyleisurheilijasta. Esimerkiksi Ringa Ropon mielsin kauniiksi, näyttäväksi urheilijattareksi, kun taas Sari Essayahin olemuksessa keskeisellä sijalla olivat hänen uskonnollinen vakaumuksensa ja älykkyytensä. Kaikki tämä välittyi suurelta osin juuri median kautta. Tutkimaani aiheeseen minua on varmasti lähentänyt osaltaan myös se, että isäni on toiminut Suomen Urheiluliiton tehtävissä koko lapsuuteni ja nuoruuteni ajan. Olen päässyt hänen kauttaan tutustumaan naisyleisurheilijoihin sekä urheilijoina että persoonallisina yksilöinä. Myös viimeaikaiset keskustelut hänen kanssaan tutkimukseni tiimoilta ovat avanneet näköalaani tiettyihin suuntiin.

Esiymmärrykseeni sisältyy varmasti paljon omien kokemusteni kautta saamaa käsitystä sekä naisyleisurheilusta, että sen medianäkyvyydestä. Entisenä Suomen ennätys -seiväshyppääjänä olen seurannut tarkkaan median esityksiä niin minusta itsestäni kuin urheilutovereistani. Omakohtaisesti voin todeta median kohdelleen minua pääosin asianmukaisesti. Ainoastaan muutaman kerran koin sanomieni tulleen vääristellyiksi lehtikirjoituksissa. Osa urheilutovereistani on kokenut median kohtelevan heitä todella epäoikeudenmukaisesti, esimerkiksi leimaavalla heitä tietynlaisiin rooleihin. Aikoinani käymät keskustelut näiden

urheilijoiden kanssa ovat varmasti vaikuttaneet käsitykseeni urheilumedian toiminnasta. Tekemiini tulkintoihin vaikuttaa myös se, että tunnen henkilökohtaisesti usean niistä urheilijoista, joita vuoden 2005 aineiston kirjoitukset koskevat. Vertailen väistämättä omaa käsitystäni henkilöstä median heistä välittämään kuvaan.

5.5 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusaineistoni analysointi on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa käytän metodina aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jonka avulla pyrin kuvaamaan mahdollisimman tarkasti lehden naisyleisurheilua koskevia sisältöjä. Tarkastelen sisällöistä muodostamaani luokitusta myös määrällisesti saadakseni konkreettista ja luotettavaa tietoa siitä, millä tavoin sisällöt ovat muuttuneet vuosien 1983 ja 2005 välillä. Analyysin toisessa vaiheessa metodina toimii grounded theory, joka on hyvin pitkälti aineistolähtöisen sisällönanalyysin kaltainen menetelmä. Menetelmän tarkoituksena on luoda aineistosta erilaisia kategorioita tiettyjen kriteerien mukaisesti. Tutkimuksessani kategoriat muodostuvat rooleista, joita naisyleisurheilijat kirjoituksissa saavat. (Ks. esim. Moring 1998.)

Useamman menettelytavan käyttöä samassa tutkimuksessa kutsutaan triangulaatioksi. Tutkimuksessani esiintyy metodologista triangulaatiota, sillä tutkimusaineistoni analysointi pohjautuu sekä laadulliseen että määrälliseen tarkasteluun. (Ks. Eskola & Suoranta 1999, 71.) Tekemieni tulosten tulkinta perustuukin ensimmäisessä analyysivaiheessa sekä määrälliseen että laadulliseen tarkasteluun, jotka tukevat vahvasti toisiaan (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 125).

5.5.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Se voidaan mieltää sekä yksittäiseksi metodiksi että väljäksi teoreettiseksi kehykseksi, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.) Sisällönanalyysistä käytetään jossakin metodikirjallisuudessa termiä sisällönerittely. Termien käytöstä on käyty keskustelua useassa metodioppaassa. Anttila (1996, 254–256) sekä Tuomi ja Sarajärvi (2002, 107-108) suosittelivat tutkimusaineiston kvantitatiivisen tarkastelun yhteydessä puhumaan sisällön erittelystä. Myös Vilkan (2005, 139-

140) mukaan sisällön erittely viittaa tutkimusaineiston määrälliseen tarkasteluun, jossa sen sisällölliset ominaisuudet voidaan ilmaista tilastollisina, numeerisina arvoina.

Sisällönanalyysillä sekä Vilkka (2005, 139-140) että Tuomi ja Sarajärvi (2002, 107-108) puolestaan tarkoittavat tutkimusaineiston kuvaamista laadullisesti, jolloin tarkoituksena on etsiä aineistosta merkityskokonaisuuksia. Vaikka tarkastelenkin tutkimuksessani aineiston sisältöjä määrällisesti, nimitän tutkimusmenetelmäni sisällönanalyysiksi. Käyttämäni menetelmä pohjautuu enimmäkseen laadulliseen otteeseen, sillä sisällöistä muodostamani luokitus rakentuu valintojeni ja tulkintojeni pohjalta. Määrällinen tarkastelu perustuu ainoastaan valmiiden luokkien väliseen tilastolliseen tarkasteluun.

Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105). Sen avulla tarkastellaan, miten sanomien sisältö on upotettu teksteihin. Tutkija tarkastelee ennen kaikkea sitä, millaisia merkityksiä teksteissä esiintyviin sanomiin liittyy ja millaisia ovat näiden merkitysten sisällöt. (Frey, Botan & Kreps 2000, 236.) Tutkimuksessani tarkastelen naisyleisurheilun uutisoinnin rakentumista Helsingin Sanomien sivuilla. Keskeistä on syventää muodostamani rakenteen ymmärtämistä selvittämällä millaisista sisällöistä rakenne muodostuu kahden eri vuoden aineistoissa.

Koska valmista soveltamiskelpoista teoriaa naisia tai naisurheilua koskevista mediasisällöistä ei ole, valitsin analyysimenetelmäksi induktion mukaisesti etenevän aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Menetelmän tarkoituksen mukaisesti lähdin liikkeelle yksittäisistä ilmauksista. Etenin hermeneuttiseen otteeseen tukeutuen tulkinnan avulla kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 114.)

Ennen varsinaisen analyysin aloittamista määritin analyysiyksiköksi lauseen, joka voi sisältää yhden tai useamman naisyleisurheilua koskevan ilmauksen (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 112). Tämän jälkeen kirjoitin kaikki naisyleisurheilua koskevat ilmaukset erillisiksi kokonaisuuksiksi Excel-ohjelmaan ja tiivistin niiden informaation redusoimalla eli pelkistämällä ilmausten keskeiset sisällöt (ks. liite 1). Tämä alkuperäisilmausten ja niiden pelkistysten kirjaaminen oli melko työläs prosessi. Ilmauksia kertyi yhteensä vuoden 1983 osalta 1 618 ja vuoden 2005 osalta 668 kappaletta. Lopullisessa luokituksessa lauseiden kokonaismäärä on suurempi, sillä osa lauseista sijoittui kahteen tai jopa kolmeen eri luokkaan.

Redusointia seurasi Milesin ja Hubermanin (1994, 247–249) mallin mukaisesti aineiston klusterointi eli ryhmittely, jonka myötä muodostui pohja tutkimuskohteeni perusrakenteelle. Kävin läpi aineistosta koodaamani 2 345 pelkistettyä ilmausta ja yhdistin samankaltaiset ilmaukset luokiksi, jotka nimesin niiden sisältöä kuvaavilla käsitteillä. Luokkia muodostui tässä vaiheessa yhteensä 165 kappaletta. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 112–113.) Lisäksi jaottelin vuoden 1983 ja 2005 ilmaukset erillisiksi kokonaisuuksiksi kunkin luokan sisällä, jotta myöhempi aikavertailu olisi mahdollista.

Sisällönanalyysin viimeisenä vaiheena on klusterointivaiheessa muodostuneiden luokkien abstrahointi, eli käsitteellistäminen. Abstrahointivaiheessa aineistosta muodostuneiden luokkien yhdistelyä jatketaan niin kauan kuin se on aineiston sisällön kannalta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114–115.) Klusterointivaiheen 165 luokasta muodostui useiden yhdistelyvaiheiden myötä lopulta neljätoista luokkaa, joita en kokenut järkeväksi enää yhdistää harvempiin luokkiin (ks. liite 2).

Sisällönanalyysi sopii Tuomen ja Sarajärven (2002, 105) mukaan hyvin strukturoimattoman aineiston analyysiin. Tutkimukseni ensimmäisessä analyysivaiheessa olikin tarkoitus muodostaa sanomalehtien artikkeleiden sisällöistä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Menetelmä loi aineistostani kuitenkin vain luokituksen, joka toimi pohjana johtopäätösteni ja tulkintojeni teossa. Pyrinkin tulkitsemaan sekä tulososiossa että pohdinnassa lehtikirjoitusten sisältöjen merkityksiä ja syitä, jotka ovat vaikuttaneet sisällön mahdollisiin muutoksiin vuosien 1983 ja 2005 välillä.

5.5.2 Grounded theory

Tutkimukseni laajempi tarkastelu kohdistuu naisyleisurheilijoiden saamiin rooleihin lehden kirjoituksissa. Muodostan roolit konstruoimalla ne aineistosta grounded theory -mallin mukaisesti. Tarkoituksena on muodostaa urheilijoiden rooleja kuvaava malli tutkittavan aineiston pohjalta, ei ensisijaisesti aiemman tutkimuksen tai teorianmuodostuksen perusteella (Metsämuuronen 2005, 212). Naisurheilijoiden mediarooleja koskeneissa aikaisemmissa tutkimuksissa on keskitytty pitkälti vain tiettyihin, usein ulkonäköön liittyneisiin rooleihin. Näin ollen varsinaista teoriatietoa aiheesta ei ole olemassa. Ahosen (1994) mukaan menetelmä soveltuukin hyvin tutkimusalueille, joista on vähän olemassa olevaa teoriaa.

Grounded theory -menetelmä eroaa sisällönanalyysistä lähtökohtaisesti siten, että siinä tutkimusaineistoa tarkastellaan alusta asti tutkimusongelman valossa. Aineistosta poimitaan ne sisällöt, jotka vastaavat tutkimusongelmaan. Tutkimuksessani näitä sisältöjä ovat kirjoitukset, joissa naisurheilijalle muodostuu jokin rooli. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä sitä vastoin poimittiin aluksi kaikki aineiston lauseet, tiedostamatta vielä millä tavoin ne tulevat tutkimusongelmaan vastaamaan, eli mihin sisältöihin ne tulevat kuulumaan.

Martikainen ja Haverinen (2004) kuvaavat grounded theoryn kaksiosaiseksi menetelmäksi. Ensimmäisessä vaiheessa aineistosta rakennetaan tutkimusongelmaa kuvaava kategorialuokitus. Toisessa vaiheessa muodostetaan tutkittavaa ilmiötä kuvaava teoria kategorioiden yhteyksien perusteella. Sovellan tutkimuksessani Martikaisen ja Haverisen (2004) esittämää menetelmän ensimmäistä vaihetta muodostamalla naisyleisurheilijoiden rooleja kuvaavat kategoriat. Tarkoitukseni ei ole muodostaa ilmiötä kuvaavaa teoriaa, sillä en koe sitä tutkimusongelmani kannalta oleelliseksi. Saaren (1996) mukaan grounded theory -menetelmään pohjautuvan tutkimuksen tavoitteena voikin olla teorian muodostamisen sijaan tekstin tai toiminnan merkityksen ymmärtäminen. Tutkimukseni tarkoituksena on ymmärtää kirjoituksissa ilmeneviä rooleja sekä niiden syitä ja seurauksia.

Tutkimuksen kategorialuokitus muotoutuu aineiston ja tutkijan jatkuvan vuorovaikutuksen kautta. Eskola (2001) toteaa tutkimuksen olevan parhaimmillaan tutkijan keskustelua aikaisempien tutkimusten, teorian ja oman aineiston kanssa. Hermeneuttisen kehän mukaisesti tarkkailin tutkijana aineistoani välillä etäämmältä tehden tulkintoja ikään kuin ulkoa päin. Tämän jälkeen palasin aineiston yksityiskohtien pariin, jolloin ymmärrykseni aiheesta syveni. Mallin muodostuksessa on pyrkimyksenä yhdistää luovuus ja menetelmällisyys. Luovuus tuo tutkimukseen mukaan tutkijan sisäisen maailman. Menetelmällisyys puolestaan kuvaa tutkimusta mekaanisesti. (Moring 1998.)

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoin grounded theory -menetelmässä edetään induktion mukaisesti. Moringin (1998) mukaan metodin keskeisenä ideana on lähteä liikkeelle mahdollisimman puhtaalta pöydältä ilman lukkoon lyötyjä teoreettisia ennako-oletuksia. Vaikka lähestynkin tutkimustani osittain feministisestä näkökulmasta, pyrin jättämään sen taka-alalle aineistoa järjestellessäni. Vasta roolikategorioiden muodostuttua tarkastelen tuloksiani feminististen ajatusten ja aikaisemman tutkimustiedon pohjalta.

Lähdin menetelmän mukaisesti liikkeelle aineiston *avoimesta koodauksesta*, jossa aineisto nimetään ja luokitellaan useiksi kategorioiksi tutkimusongelman perusteella (Martikainen & Haverinen 2004). Pohjana kategorioiden muodostuksessa toimi luokitus, jonka olin lehden kirjoitusten sisällöistä tehnyt jo ensimmäisessä analysointivaiheessa. Osa uusista kategorioista (naisten saamat roolit) löytyi suoraan sisällönanalyysin alaluokista. Osa kategorioista puolestaan muodostui useampien luokkien sisällöistä. Tässä vaiheessa kategorioita muodostui yhteensä 35 (ks. liite 3).

Avointa koodausta seurasi *aksiaalinen koodaus*, jonka tarkoituksena on tarkentaa kategorioiden välisiä suhteita (Martikainen & Haverinen 2004). Yhdistelin kategorioita toisiinsa ja asetin niitä toistensa ylä- ja alaluokiksi. Havaitsin kategorioiden välisten suhteiden olevan hyvin erilaisia, mikä on Moringin (1998) mukaan tyypillistä grounded theory -menetelmälle tässä vaiheessa. Yhdistelyn seurauksena muodostui lopulta kuusi niin sanottua pääkategoriaa, joista kolmessa roolit kuvataan vastakkaispareina:

1. Tyytyväiset onnistujat – pettyneet epäonnistujat
2. Nuoret ja kokemattomat – kokeneet konkarit
3. Naiselliset kaunottaret – miesmäiset voimanaiset
4. Älykkäät ja osaavat
5. Määrätietoiset taistelijaluonteet
6. Suositut supertähdet

Kolmivaiheisen analyysin viimeisessä *selektiivisen koodauksen* vaiheessa nostin yhden ilmiötä oleellisesti kuvaavan kategorian ydinkategoriaksi (ks. Martikainen & Haverinen 2004). Metsämuurosen (2005, 216) mukaan ydinkategoria on ikään kuin aineiston pääteema, joka kokoaa koko aineiston yhteen. Valitsin ydinkategoriakseni tyytyväiset onnistujat - pettyneet epäonnistujat -kategorian, joka kuvaa selkeästi urheilu-uutisointia ilmiönä ja kokoaa muita, tässä tutkimuksessa muodostamiani kategorioita yhteen.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on, että tutkija tiedostaa oman subjektiviteettinsa ja myöntää olevansa tutkimuksen keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suoranta 1999, 211).

Niinpä tutkimuksen keskeisenä luotettavuuden kriteerinä on tutkija itse. Kuvaan omaa subjektiviteettiani ja sen vaikutusta tutkimukseen esiyymmärrystäni käsittelevässä kappaleessa (5.4). Eskolan ja Suorannan (1999, 209) mukaan tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kohteena ovat tutkijan tekemät valinnat ja ratkaisut. Luotettavuuden arviointi perustuukin koko tutkimusprosessiin ja sen tarkkaan raportointiin (Vilka 2005, 159; Hirsjärvi ym. 2000, 214). Etenin aineiston käsittelyssä johdonmukaisesti valitsemieni menetelmien periaatteita noudattaen. Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimukseni etenemistä mahdollisimman tarkasti ja yksityiskohtaisesti edellisessä kappaleessa. Tällä pyrin auttamaan lukijaa pääsemään selville niistä asioista, jotka ovat vaikuttaneet tutkimusprosessin varrella tekemiini ratkaisuihin.

Dokumenttiaineiston luotettavuus perustuu suurelta osin siihen, miten tutkija on onnistunut aineiston rajaamaan (Eskola & Suoranta 1999, 120). Rajasin aineistoni koskemaan naisyleisurheilun uutisointia Helsingin Sanomissa MM-kisojen aikana vuosina 1983 ja 2005. Aineistosta tekemiäni tuloksia ei voida näin ollen yleistää koskemaan naisyleisurheilun uutisointia yleisesti, mihin laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituskaan pyrkiä. Tarkoitukseni on saada mahdollisimman tarkkaa tietoa ainoastaan yksittäisen lajin uutisoinnista yksittäisessä mediassa.

Tutkimukseni on luonteeltaan pääosin kvalitatiivinen, mutta käytän tulosten tulkinnassa tukena myös kvantitatiivista metodologiaa. Tutkimuksessani esiintyykin näin ollen menetelmätriangulaatiota. Eskolan ja Suorannan (1999, 69) mukaan triangulaatio lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä yksittäisellä menetelmällä on vaikea saada kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta. Menetelmätriangulaatio tarjoaa minulle mahdollisuuden tarkastella aineistoani useasta eri näkökulmasta.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että aineiston analysointi on puhtaasti aineistolähtöistä, aikaisemman tietoni tosin vaikuttaen jatkuvasti taustalla (ks. kappale 5.4). Muodostamani rakenne sekä kirjoitusten sisällöistä että urheilijoiden saamista rooleista perustuu induktion mukaiseen etenemiseen yksityisistä lauseista kohti yleisempää ymmärrystä. Tutkimuksen uskottavuutta ja todentuntuisuutta pyrin puolestaan lisäämään tulosten käsittelyn yhteydessä suorilla sitaateilla, jotka konkreettisesti tukevat tekemiäni tulkintoja.

Eskolan ja Suorannan (1999, 66) mukaan tutkimuksen luotettavuutta ja joiltain osin myös yleistettävyyttä lisää se, että saatuja tuloksia vertaillaan muihin samaa ilmiötä koskevien

tutkimusten tuloksiin. Tutkimukseni edetessä tutustuin jatkuvasti erilaisiin tutkimuksiin, joiden tuloksia vertailin omiin saamiini tuloksiin. Naisyleisurheilun uutisointi Helsingin Sanomissa on kuitenkin niin spesifi tutkimuskohde, että tulosten vertailuun on suhtauduttava melko kriittisesti.

6 KOHTI TIIVISTÄ JA ASIAPITOISTA UUTISOINTIA

Sisällönanalyysin lopputuloksena tutkimusaineistosta muodostui yhteensä neljätoista luokkaa (Taulukko 1). Luokitus kertoo mitkä ovat niitä aihealueita, joista naisyleisurheilun uutisointi Helsingin Sanomissa koostuu. Lisäksi olen eritellyt luokitukseen vuosien 1983 ja 2005 aineistot, joten tarkastelen seuraavassa myös aihealueiden esiintymisen eroavuuksia kyseisten vuosien välillä. Eroavuuksien tilastollista merkitsevyyttä tarkastelen aineistolleni suorittaman khi neliö -testin avulla.

Vuosien 1983 ja 2005 tutkimusviikkojen naisyleisurheilun uutisoinnin sisällöt Helsingin Sanomissa poikkesivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($\chi^2=133,615$; $df=13$; $p<.001$) (taulukko 1). Yksittäisten luokkien sisältöjen määrien eroja vuosien 1983 ja 2005 välillä voidaan tarkastella standardoitujen residuaaliarvojen (StdR-arvot) perusteella. StdR-arvon noustessa yli kahden (2,0 / -2,0) ero on tilastollisesti merkitsevä. (Metsämuuronen 2005, 647.) Yhteensä seitsemässä luokassa StdR nousi yli kahden, joten puolessa luokista sisältöjen määrien ero vuosien 1983 ja 2005 välillä oli tilastollisesti merkitsevä.

Keskeinen havainto lauseiden määriä tarkasteltaessa oli se, että naisyleisurheilua koskevan kirjoittelun kokonaismäärä erosi suuresti vuosien 1983 ja 2005 välillä. Kun vuoden 1983 aineistossa naisyleisurheilua koskevia lauseita oli yhteensä 1692, oli niitä vuoden 2005 aineistossa vain 716. Naisia koskevia artikkeleja oli kumpanakin vuonna suunnilleen yhtä monta, joten vuoden 1983 artikkelit olivat huomattavasti vuoden 2005 artikkeleja pitempiä.

Taulukko 1. Naisurheilua koskeneiden kirjoitusten sisällöt vuosina 1983 ja 2005

LUOKAT:		VUOSI:		Yhteensä
		1983	2005	
Urheilutulokset	havaittu	249	170	419
	odotettu	294,4	124,6	17,40 %
	Std. Residual	-2,6	4,1	
Urheilijan ominaisuudet	havaittu	302	66	368
	odotettu	258,6	109,4	15,30 %
	Std. Residual	2,7	-4,2	
Urheilijan tuntemukset	havaittu	197	134	331
	odotettu	232,6	98,4	13,70 %
	Std. Residual	-2,3	3,6	
Ennakkonäkymät	havaittu	218	45	263
	odotettu	184,8	78,2	11,00 %
	Std. Residual	2,4	-3,8	
Urheilijan ura	havaittu	172	63	235
	odotettu	165,1	69,9	9,80 %
	Std. Residual	0,5	-0,8	
Kisan luonne	havaittu	148	55	203
	odotettu	142,6	60,4	8,40 %
	Std. Residual	0,4	-0,7	
Urheilijan toiminta	havaittu	99	50	149
	odotettu	104,7	44,3	6,20 %
	Std. Residual	-0,6	0,9	
Loukkaantumiset	havaittu	89	27	116
	odotettu	81,5	34,5	4,80 %
	Std. Residual	0,8	-1,3	
Viihteellisyys	havaittu	54	19	73
	odotettu	51,3	21,7	3,00 %
	Std. Residual	0,4	-0,6	
Tähdet	havaittu	51	12	63
	odotettu	44,3	18,7	2,60 %
	Std. Residual	1	-1,6	
Urheilijan siviilielämä	havaittu	25	28	53
	odotettu	37,2	15,8	2,20 %
	Std. Residual	-2	3,1	
Urheilijan kotimaa	havaittu	31	20	51
	odotettu	35,8	15,2	2,10 %
	Std. Residual	-0,8	1,2	
Valmentaja	havaittu	43	6	49
	odotettu	34,4	14,6	2,00 %
	Std. Residual	1,5	-2,2	
Doping	havaittu	14	21	35
	odotettu	24,6	10,4	1,50 %
	Std. Residual	-2,1	3,3	
YHTEENSÄ:		1692	716	2408
$\chi^2=133.615$		df=13	p=.000***	

6.1 Urheilutulokset

Suurimman yksittäisen luokan muodostivat urheilutulokset, joiden osuus kokonaisuudesta oli 17,4 prosenttia. Tulosten suuri osuus on luonnollista, sillä tarkastelun kohteena on maan johtava päivälehti, jonka tarkoituksena on välittää asiapitoista ja luotettavaa tietoa lukijoilleen. Mainos- ja mediatoimistoille sekä mainostajille teetetyt tuoreen tutkimuksen mukaan Helsingin Sanomat koettiin muuta mediaa luotettavammaksi ja asiantuntevammaksi (Mediatalojen yrityskuvatutkimus 2005). Koljosen (2000, 104) mukaan Helsingin Sanomat ovat säilyttäneet asiallisen linjansa muita suomalaisia viestimiä keskimääräistä paremmin. Lehden urheilutoimittajien ei ole tarvinnut vastata ulkopuolelta tullessiin kaupallisiin paineisiin, sillä lehtitalon taloudellinen pohja on ollut vahva.

Tutkimuksissa, joissa kohteena on ollut iltapäivä- tai naistenlehti, tulokset ovat olleet hyvin erisuuntaisia. Pirisen (1993, 46) mukaan naistenlehdissä kirjoitetaan itse urheilusta vähän verrattuna esimerkiksi ulkonäkökuvauksiin. Pfisterin (2003) mukaan tähän päivään tultaessa urheilun viihteellistämisen voimistunut trendi näkyy laajasti lehdistössä. Pfister kuitenkin toteaa, että osa mediasta tarjoaa edelleen vakavaa, itse urheiluun kohdistuvaa uutisointia. Juuri päivälehdet ovat sitä median aluetta, jonka linja on pysynyt asiallisena. Aineistossani tulosten raportointi oli huomattavasti suurempaa vuonna 2005, joten Helsingin Sanomien kohdalla asianmukainen uutisointi on itse asiassa lisääntynyt.

6.2 Urheilijan ominaisuudet

Urheilijan ominaisuuksia kuvaavat lauseet muodostivat aineiston toiseksi suurimman luokan, jonka osuus koko aineistosta oli 15,3 prosenttia. Luokka muodostui kirjoituksista, joissa kuvattiin urheilijan ulkonäköä, luonne-, taito- ja kunto-ominaisuuksia sekä urheilijan kokemustaustaa. Pirinen (1993, 46,58) toteaa liseniaatin tutkimuksessaan, että naistenlehtien urheiluartikkeleissa juuri urheilijan ominaisuudet ovat yleisimpiä kirjoittelun kohteita. Pirisen tutkimissa artikkeleista yli 60 prosentissa kuvattiin naisurheilijan ulkonäköä. Myös urheilijan luonteesta ja urheilijaominaisuuksista kirjoitettiin huomattavan paljon.

Ominaisuuksista kirjoiteltiin selvästi enemmän vuoden 1983 aineistossa. Urheilijan ominaisuuskuvauksien eroavuus vuosien 1983 ja 2005 välillä selittyy erityisesti

ulkonäkökirjoitusten ja luonnekuvausten määrien vaihtelulla. Urheilijoiden ulkonäöstä kirjoitettiin vuoden 1983 aineistossa melko paljon. Vuoden 2005 aineistossa ulkonäköön viittaavia kommentteja ei puolestaan ollut juuri lainkaan. Vastaavasti myös luonnekuvauksien määrä oli vuonna 1983 huomattavasti vuotta 2005 suurempi.

Naisurheilijoiden ulkonäöstä on kirjoitettu ilmeisen paljon myös muualla maailmassa. Esimerkiksi vuoden 1980 olympialaisten aikaan saksalaisissa Frankfurter Zeitung ja Frankfurter Allgemeine Zeitung -lehdissä noin puolessa naisurheilijoista kertovista uutisista oli mainintoja ulkonäöstä. Miesten ulkonäöstä kirjoitettiin vain viidesosassa uutisia. Miesurheilijoita koskevat jutut keskittyivät kilpailutapahtumiin, kun naisurheilijoita käsittelevissä jutuissa uppouduttiin ulkonäön lisäksi usein yksityiselämään. (Pfister 2003.)

6.3 Urheilijan tuntemukset

Kolmanneksi suurimman luokan (13,7 %) muodostivat kuvaukset urheilijan tuntemuksista. Tuntemukset muodostuivat joko kisaa edeltävistä, kisan aikaisista tai kisan jälkeisistä tunteiden kuvauksista. Tyypillisiä kuvauksia olivat muun muassa paineiden kokemisen, pettymyksen ja onnen tuntemusten kuvailut. Tuntemuksista kirjoitettiin selvästi enemmän vuoden 2005 aineistossa. Tuntemusten kuvailussa on pitkälti kyse yksilön kokemusten kuvailusta. Yksilöllisen kokemusmaailman tavoittaminen ja sen kuvailu ovat esillä tänä päivänä voimakkaasti. Urheilijat halutaan nähdä muiden mediapersoonien tavoin yksilöinä, jotka tuodaan esiin heidän henkilökohtaisten kokemustensa kautta.

6.4 Ennakkonäkymät

Televisio, radio ja osittain myös internet keskittyvät ominaisuuksiensa ansiosta itse urheilutapahtumaan ja sen selostukseen. Sanomalehden on puolestaan luonnollisista syistä painotettava kisaa ennen tehtäviä ennakkojuttuja sekä kilpailun jälkeisenä päivänä julkaistavia tuloksia sekä jälkitunnelmia. Ennakkojuttujen suurehko määrä näkyi aineistossa selvästi. Ennakkonäkymät-luokka oli luokista neljänneksi suurin 11,0 prosentin osuudellaan.

Ennakkonäkymien osuuksissa oli vuosien 1983 ja 2005 välillä melko suuret erot. Niistä kirjoitettiin selvästi enemmän vuonna 1983. Suuronen (1995, 50–55) on tehnyt

samansuuntaisen havainnon pro gradu -tutkielmassaan, jossa hän on tutkinut muun muassa erilaisten juttutyyppeiden määriä Helsingin Sanomissa vuosina 1959 ja 1989. Kun vuonna 1959 ennako- ja taustajuttujen määrä kaikista jutuista oli yhteensä 20,6 prosenttia, oli se vuonna 1989 vain 13,6 prosenttia. Havainnot kertovat sanomalehden aseman laskusta muun median vallattua alaa viimeisten vuosikymmenien aikana. Vielä 1980-luvun alussa sanomalehti oli keskeinen urheilun uutisoija, joka kertoi kattavasti urheilusta ja esitteli urheilijat ennen varsinaista kilpailua. Nykyään tietoa urheilijoista saadaan valtavasti muun muassa television ja internetin välityksellä, joten sanomalehtien ei tarvitse kirjoittaa ennakkonäkymistä yhtä paljon kuin aikaisemmin.

6.5 Urheilijan ura

Yhteensä 9,8 prosenttia kirjoituksista käsitteli urheilijan uraa. Luokkaan sisältyi muun muassa kirjoituksia urheilijan aikaisemmasta menestyksestä, uran vaiheista, sekä tulevaisuuden suunnitelmista. Uraa koskeva kirjoittelu jakautui tasaisesti kummallekin tutkimusvuodelle. Urheilijan uraan liittyvää kirjoittelua voidaankin pitää suosittuna aiheena, joka on säilyttänyt asemansa tähän päivään asti.

6.6 Kisan luonne

Kisan luonne -luokka oli 8,4 prosentin osuudellaan aineiston kuudenneksi suurin luokka. Kilpailun kuvailu kuului oleellisesti sekä vuoden 1983 että vuoden 2005 aineistoon. Luokan kirjoitukset koostuivat kilpailun kuvailusta, mikä sähköisessä mediassa on pääosassa. Luokan osuus kertoo kuitenkin siitä, että myös lehdistö pyrkii raportoimaan jonkin verran itse kisaa ja sen tapahtumia seuraavan päivän lehdessä. Luokka muodostui kirjoituksista, joissa kuvattiin kilpailun etenemistä sekä sen olemusta. Merkittävässä asemassa olivat kilpailun ratkaisuhetket, joista kerrottiin usein tarkemmin kuin muista kilpailun vaiheista.

6.7 Urheilijan toiminta

Urheilijan toiminta oli suosittu kirjoituksen kohde kummankin vuoden osalta. Kirjoituksista 6,2 prosenttia kuvasi urheilijan toimintaa eri tilanteissa. Kuvauksen kohteena oli urheilijan toiminta sekä kisassa että vapaa-aikana. Kisanaikaisen toiminnan kuvaus oli lähinnä suoritukseen keskittymisen sekä kaikkensa antamisen kuvailua. Vapaa-ajan toiminnasta oli kyse lähinnä silloin kun kirjoitukset koskivat urheilijan toimintaa oman kisan oltua jo ohi. Lisäksi kirjoituksiin sisältyi paljon muunlaisen toiminnan, kuten esimerkiksi voiton juhlinnan kuvailua.

6.8 Loukkaantumiset

Loukkaantumisten dramatiikka on yksi urheilumedian yleisimmistä aiheista. Loukkaantuminen kisassa on aina toisen voitto ja toisen tappio. Se saa median kuluttajien tunteet heräämään. Loukkaantumiseen liittyvän kirjoittelun osuus oli 4,8 prosenttia koko aineistosta. Luokkaan sisältyivät kuvailut vanhoista vammoista, loukkaantumisista kisassa sekä loukkaantumista seuranneista hoitotoimista. Kirjoittelu jakautui tasaisesti kummallekin vuodelle, mikä on täysin ymmärrettävää. Loukkaantumisten määrä on todennäköisesti suunnilleen sama joka arvokisoissa ja näin ollen myös kirjoittelun osuus pysyy suunnilleen samana.

6.9 Viihteellisyys

Viihteellisyys-luokkaan kuuluivat kirjoitukset, joissa tuotiin esiin urheilun viihteellisyyteen liittyviä asioita. Luokka koostui lähinnä mediaan ja yleisöön liittyvistä kirjoituksista. Näissä tapauksissa kirjoittelun kohteena ei ollut itse urheilu vaan esimerkiksi sen aiheuttama mediapyöritys tai yleisön toiminta kilpailun aikana. Erot viihteellisyyteen liittyvässä kirjoittelussa eivät olleet suuria vuosien 1983 ja 2005 välillä. Vaikka mediaurheilun on todettu viihteellistyneen voimakkaasti viimeisten vuosikymmenten aikana (esim. Pänkäläinen 1998, 5–6), ei tässä tutkimuksessa viihteellisyys korostunut erityisemmin kummankaan tutkimusvuoden kohdalla.

6.10 Tähdet

Urheilun supertähdet ovat keskeinen ja näkyvä urheilumedian ilmiö. Tässäkin aineistossa supertähtien korostaminen oli melko näkyvää kumpanakin tutkimusvuotena ja se muodosti 2,6 prosentin osuudellaan aineiston kymmenenneksi suurimman luokan. Supertähdet esiintyivät myös muiden luokkien teksteissä. Tämä luokka perustui pelkästään tähtien aseman korostamiseen. Luokka koostui supertähtien ylivoiman korostamisesta sekä esikuvien ylistämisestä. Supertähdet kuvattiin usein joko maansa ylpeydenaiheiksi tai lajinsa valtiaiksi. Supertähden roolin saaneisiin naisurheilijoihin kohdistunutta uutisointia käsittelemme tarkemmin kappaleessa 7.6.

6.11 Urheilijan siviilielämä

Urheilijan siviilielämään liittyvistä asioista kirjoitettiin enemmän vuoden 2005 aineistossa. Luokka oli kokonaisuudessaan melko pieni (2,2 %), joten kovin suurta kirjoittelu ei ollut kummankaan vuoden osalta. Urheilijan siviilielämästä kertova kirjoittelu kohdistui asiallisiin seikkoihin ja se oli luonteeltaan hyvin positiivista. Aineistossa tuotiin muun muassa esiin urheilijan ammatti tai mainittiin hänen opiskelustaan. Lisäksi luokkaan sisältyivät maininnat urheilijan perheestä tai ystävistä.

6.12 Urheilijan kotimaa

Melko pienen (2,1 %), muusta aineistosta hieman poikkeavan luokan muodostivat kirjoitukset, joissa korostettiin jollain tapaa maata tai maanosaa, jota urheilija edustaa. Valtiot ja maanosat korostuivat usein tilanteissa, joissa ne olivat vahvasti edustettuna. Kirjoituksissa nostettiin esiin esimerkiksi ”idän naiset”, ”Pohjoismaiden mitalitoivot” tai ”Amerikan ylivoimaiset menijät”

6.13 Valmentaja

Kirjoitukset, joissa kerrottiin urheilijan valmentajasta sekä kuvailtiin hänen näkemyksiään ja toimintaansa, muodostivat aineiston toiseksi pienimmän luokan (2,0 %). Luokan pienuudesta huolimatta merkittävää oli se, että valmentajaa koskevaa kirjoittelu oli selvästi enemmän vuoden 1983 aineistossa. Tyypillistä vuoden 1983 kirjoituksille oli valmentajan merkityksen

korostaminen. Valmentaja tuotiin esiin merkittävänä tekijänä urheilijan menestyksen takana. Myös Pirinen (1999) on havainnut useissa tutkimuksissaan, että naisten menestystä halutaan selittää miesten taidoilla ja tärkeydellä. Esimerkiksi Heli Rantasen olympiavoiton jälkeiseen uutisointiin kohdistuneessa tutkimuksessaan Pirinen toteaa miesten olevan näkyvästi esillä artikkeleissa. Rantasen menestys ja urheilu-ura merkityksellistettiin useissa artikkeleissa miesvalmentajien ja muiden taustalla toimineiden miesten projektiksi. (Pirinen 1999.)

6.14 Doping

Dopingista kertovat kirjoitukset muodostivat pienimmän yksittäisen luokan, jonka osuus koko aineistosta oli vain 1,5 prosenttia. Dopingkirjoittelu oli luonteeltaan hyvin erilaista vuosien 1983 ja 2005 aineistoissa. Dopingista kirjoitettiin suhteessa selvästi enemmän vuonna 2005, jolloin kaikki maininnat dopingista kohdistuivat pelkästään intialaisen kiekonheittäjättären, Neelam Jaswant Singhin käryyn. Dopingista mainittiin ensimmäisen kerran vasta käryn varmistuttua. Vuoden 2005 kirjoituksissa ei ilmennyt minkäänlaisia epäilyjä tai syytöksiä dopingin käytöstä. Sitä vastoin vuoden 1983 aineiston dopingkirjoitukset muodostuivat pelkästään tällaisista epäilyistä ja syytöksistä. Vuonna 1983 dopingin testausmenetelmät olivat vielä puutteellisia, mikä aiheutti laajaa epäilystä tiettyjen urheilijoiden puhtaudesta. Tuolloin epäilykset ja syyllistämiset päätyivät lehtien sivuille, mikä tänä päivänä olisi täysi mahdottomuus.

7 ULKONÄKÖROOLEISTA URHEILIJAROLEIHIN

Se, millaiseksi naisurheilijan rooli mediassa muotoutuu, on monen tekijän tulos. Ensinnäkin nainen itse on aktiivinen toimija, joka omalla esiintymisellään määrittää pitkälti sitä, millaiseksi hänen kuvansa mediassa rakentuu. Pfister (2003) toteaaakin, että naisurheilijat eivät ole vain median uhreja, vaan he pystyvät myös itse vaikuttamaan mediaimagonsa muotoutumiseen. Toinen roolin muodostumiseen vaikuttava tekijä on tietenkin media, joka lopulta päättää, mitä kenestäkin urheilijanaisesta nostetaan esiin. Eri medioilla on erilainen suhtautuminen kyseiseen asiaan. Tutkimuskohteeni Helsingin Sanomat edustaa epäilemättä hyvin asianmukaista median haaraa. Sen keskeisenä urheilujournalismin tarkoituksena on välittää lukijoilleen faktapitoista tietoa urheilusta. Viitteellisemmässä ja kaupallisemmassa mediassa naisurheilijoiden roolit olisivat varmasti hyvin erilaisia. Kolmanneksi naisurheilijan rooliin vaikuttavaksi tekijäksi nimeän yleisön, median kuluttajakunnan. Jokainen median kuluttaja ymmärtää ja tulkitsee asiat aina omasta näkökulmastaan. Yksi saattaa kokea naisurheilijan saavan lehtikirjoituksissa seksisymbolin roolin, kun toisen mielestä nainen esiintyy kirjoituksissa täysin neutraalissa valossa. Tutkimuksessani naisurheilijoiden roolit muodostuvat pitkälti omien tulkintani pohjalta. Osassa kirjoituksista roolit tuotiin selvästi esiin viittaamalla suoraan esimerkiksi naisurheilijan miehisyteen. Osassa teksteistä urheilijaa ei asetettu suoraan tiettyyn rooliin, joten tulkinnat ovat tällöin muodostuneet omien, tekstin perusteella syntyneiden mielikuvieni kautta.

Naisurheilijoiden saamia mediarooleja koskevissa tutkimuksissa on keskitytty enimmäkseen naisellisen ja miehisen roolin rakentumiseen. Muita naisten saamia rooleja on tutkittu huomattavasti vähemmän. Pirinen (2006) toteaa väitöskirjatutkimuksessaan naisurheilijoiden esiintyvän lehtien artikkeleissa sinänsä ristiriitaisissa rooleissa. Toisaalta heidät representoidaan menestyviksi urheilijoiksi, jopa urheilusankareiksi, toisaalta taas kauniiksi ja groteskeiksi naisiksi. (Pirinen 2006, 59.) Väitöskirjaansa sisältyvässä, aikaisemmassa tutkimuksessaan Pirinen (1998) kuvaa naisurheilijoiden ja -liikkujien saavan lehtikirjoituksissa muun muassa seuraavanlaisia rooleja: ei-vakavastiotettava puuhastelija, fyysisesti taitava toimija, kaunis, groteski, katseiden kohde, miesten katselija, kilpailullinen, ei-kilpailullinen, leikkisä, sopuisa ja epäsopuisa. Pirinen kuvaa samassa tutkimuksessa miesten saavan huomattavasti vähemmän rooleja. Collin ja Vuori (1999, 66) ovat puolestaan jakaneet naisten

television urheilu-uutisissa saamat roolit neljään luokkaan: urheilija, vaikuttaja, viihdyttäjä ja vaimo. Kyseisen tutkimuksen osalta on huomioitava, että urheilu-uutisissa esiintyi muitakin kuin urheilevia naisia, kuten valmentajia, päättäjiä ja yleisön jäseniä. Oma tutkimukseni kohdistuu puolestaan pelkästään urheileviin naisiin kohdistuneeseen uutisointiin.

Aineistostani muodostui jaottelun ja yhdistelyn myötä lopulta yhdeksän naisurheilijoiden saamaa roolia. Rooleissa ilmeni kolme vastakkaisparia ja kolme yksittäistä roolia. Sovellan vastakkaisparien tarkastelussa vastakohtaisuuden korostamiseen perustuvaa binaaristen vastakohtien -mallia, jota käsitelen tarkemmin seuraavaksi. Pirinen (1995a) on todennut naisurheilijoiden tekstimuotokuvien rakentuvan sanomalehdissä binaarisen oppositioparin kaunis - ruma varaan. Tutkimuksessani binaarisia vastakohtia esiintyi kuitenkin myös muiden roolien yhteydessä.

Binaariset vastaparit

Stereotyyppien olemassaoloa on selitetty binaarisella oppositio -ajattelulla. Cameronin (1996, 277) mukaan binaarinen oppositio tarkoittaa kaksinapaista vastakohta-asetelmaa, jossa kaksi käsitettä tai asiaa esitetään toisilleen täysin vastakohtaisina (x ja $ei-x$), vaikka asiat eivät sinänsä olisi olemukseltaan vastakkaisia. Binaarinen oppositioasetelma luodaan tyypillisesti miehen ja naisen välille. Moin (1990, 122) mukaan esimerkiksi vastakohtat aktiivisuus – passiivisuus, isä – äiti sekä järki – tunne perustuvat vastakohtapariin mies – nainen ja ilmentävät näin patriarkaalista arvojärjestelmää. Vastakohtapareja ja niiden ilmenemistä voidaan tarkastella myös sellaisten käsitteiden ja asioiden yhteydessä, joiden ero ei selity oppositiolla mies – nainen. Fiske (1994, 166) kuvaakin binaaristen oppositioiden esiintymistä muun muassa käsittepareissa sota – rauha, itä – länsi ja hyvä – paha.

Binaarisen vastakohtapari -ajattelun kehittäjänä voidaan pitää Claude Lévi-Straussia, jonka mukaan käsitteellisten luokitusjärjestelmien olemassaolo on ratkaisevaa saatettaessa maailmaa ymmärrettäväksi. Kyseisen prosessin ytimen muodostaa binaaristen vastakohtaparien rakenne, jonka kautta ymmärrämme ja määrittelemme maailmaa. (Fiske 1994, 152.) Binaaristen vastakohtaparien on väitetty olevan synnynnäisiä. Tietty käsite tai asia ikään kuin edustaa tiettyjä peruselementtejä, joiden vastakohtia se ei voi edustaa. Esimerkiksi eläin edustaa *elollisuutta*, eikä näin voi edustaa sen vastapariaan, *inhimillisyyttä*. (Cameron 1996, 111.) Binaarisessa oppositio -ajattelussa jokainen käsite nähdään kuuluvaksi joko luokkaan A tai

luokkaan B. Tällaiset luokat ovat olemassa vain toistensa vastakohtaisuuden kautta. Luokkaa A ei ole olemassa ilman luokkaa B. (Fiske 1994, 152.) Esimerkiksi käsitepari kaunis – ruma, on ymmärrettävissä vain toistensa kautta. Kauneus luo rajan rumuudelle ja päinvastoin. Se mikä on kaunista, ei voi samassa yhteydessä olla rumaa.

Asioiden ymmärtäminen binaaristen vastakohtaparien avulla on Lévi-Straussin mukaan universaali ilmiö. Hänen mukaansa vastakohtaisuusajattelu juontuu aivojen fyysikaalisesta rakenteesta. Ihmisaivot kykenevät käsittelemään vain kaksinapaisia kyllä/ei -sanomia, jotka välittyvät sähkökemiallisesti soluista toisiin. Tämän perusteella kyseinen ajattelu olisikin tyypillistä kaikille ihmisille, ei vain tietyn kulttuurin edustajille. (Fiske 1994, 153.)

Cameron (1996, 110–113) puolestaan kyseenalaistaa binaarisen oppositioasetelman synnynnäisen luonnollisuuden. Esimerkkinä Cameron käyttää sanaparia vanha – nuori. Vaikka käsitteet vanha ja nuori ovatkin toistensa vastakohtia, ei esimerkiksi ihmisiä voida luokitella selvästi näihin kahteen luokkaan, sillä ikä on ominaisuudeltaan jatkumo. Jako nuoriin ja vanhoihin ei ole luonnollinen, mutta se voidaan kuitenkin tehdä. Esimerkiksi tutkimusaineistossani naisyleisurheilijat esitettiin usein juuri nuorina kokelaina tai päinvastoin vanhoina, kokeneina konkareina. Cameron perustelee näkemystään myös sillä, että binaaristen vastakohtaparien muodostuminen on pitkälti oppimisen tulosta. Koulukulttuurimme korostaa asioiden oppimista vastakohtien avulla. Esimerkiksi käsitteet, musta – valkoinen, pohjoinen – etelä sekä lyhyt – pitkä, joudutaan opettamaan yhä uudelleen. Tämä viittaa siihen, että taipumus muodostaa vastakohtapareja on pikemminkin oppimisen tulos kuin synnynnäinen ominaisuus. Vastakohtaparien sisällöt rakentuvat usein myös kulttuurista käsin. (Cameron 1996, 113.) Esimerkiksi luokkien 'mies' ja 'nainen' hyväksyttävät ominaisuudet vaihtelevat eri kulttuurien välillä.

7.1 Tyytyväiset onnistujat – pettyneet epäonnistujat

Yksi urheilujournalismin tyypillisimmistä piirteistä on epäilemättä kuvailla voittoa ja tappiota. Urheilusuorituksen jälkeen tunteet ovat usein pinnassa niin voittajilla kuin häviäjilläkin. Onnen ja surun kyöneleet sekoittuvat valtavaksi tunteiden vyyhdiksi, jota urheilutoimittajat pääsevät mielissään setvimään. Tunteiden tarkalla kuvailulla median kuluttaja on helppo saada samaistumaan urheilijaan, joko hänen onnensa tai epäonnensa hetkellä.

Onnistumista ja epäonnistumista kuvaavat kirjoitukset muodostivat koko aineiston keskeisimmän roolikategorian, jonka nimesin grounded theory -menetelmän mallin mukaisesti ydinkategoriaksi. Kilpailu ja siinä onnistuminen tai epäonnistuminen kertoo oleellisesti urheilun perimmäisestä olemuksesta. Urheilussa kilpailaan voitosta. Ja kun on voittoja, on myös tappioita. Median tehtävänä on puolestaan kuvata näitä ilmiöitä kuluttajilleen.

Sekä urheilijoiden onnistumiset että epäonnistumiset kuvauksineen olivat tutkimusaineistossa esillä hyvin selvästi. Naisyleisurheilijat saivat onnistujan ja epäonnistujan rooleja kummankin vuoden kirjoituksissa. Roolit tosin tuotettiin hieman eri tavoin. Vuoden 2005 aineistossa kyseisten urheilijoiden, niin onnistuneiden kuin epäonnistuneidenkin, roolit muodostuivat pitkälti tunteiden kuvailun kautta. Vuoden 1983 kirjoituksille oli puolestaan tyypillisempää kuvailla syitä onnistumisen tai epäonnistumisen taustalla. Roolien taustalla oli luonnollisesti urheilijan suoriutuminen kilpailusta median rakentamiin odotuksiin nähden. Roolit rakentuivat kuitenkin osittain myös toimittajan tulkinnoista käsin.

Mahtavia voimavaroja ja liikaa yritystä

Onnistumisista ja epäonnistumisista kirjoitettaessa oli tyypillistä kuvailla tarkkaan suoritusta, sen vahvuuksia, heikkouksia ja niiden mahdollisia syitä. Ylivoimaisten urheilijoiden suoritusten helppouden ja dramaattisten epäonnistumisten tarkoilla kuvauksilla pyrittiin konkretisoimaan suorituksia, jotta lukija saisi mahdollisimman todentuntuisen käsityksen tapahtumista. Onnistumisten yhteydessä mainittiin usein tekijöitä, joiden katsottiin olleen hyvän suorituksen taustalla.

Eilen miamilainen sai loistavan startin ja pinkoi hienon ajan 10,93 rankkasateessa ja 1,3 sekunnin myötätuulessa. (HS 9.8.2005)

Takakaarteessa useimpien alkaessa kangistua hän säilytti rytminsä ja rutisti voimakkaasti loppuun asti. (HS 11.8.1983)

Vastaavasti epäonnistumisten yhteydessä joko toimittaja tai urheilija itse haki epäonnistumiselle syitä usein suorituksesta.

”Ilmeisesti yritin liikaa, ja heitot olivat sen takia teknisesti huonoja.” (HS 10.8.1983)

Kilpeläisen askelmerkki ei ollut ihan kohdallaan, sillä kolmas yritys lähti kaukaa lankun takaa, ja jäikin 627:ään. (HS 10.8.2005)

Hyvin yleistä oli myös kuvailla kilpailun loppuhuipentumaa, jolloin toiselle voiton ratkeaminen tarkoitti toistelle pelin menetystä.

Yhdysvaltain Marianne Dickerson ohitti vasta stadionin viimeisessä kaarteessa täysin uupuneen Neuvostoliiton Raisa Smehnovan. (HS 8.8.1983)

Suoritusten kuvailu ei kohdistunut pelkästään yksittäisten syiden hakemiseen onnistuneen tai epäonnistuneen suorituksen taustalta. Erityisesti onnistuneiden urheilijoiden kohdalla korostettiin heidän ylivoimaansa sekä suorituksen yleistä vahvuutta.

Decker voitti naisten 3 000 metrin maailmanmestaruuden ja oli toden totta kullan arvoinen: amerikkalainen johti juoksua alusta loppuun. (HS 11.8.1983)

Ilon ja surun kyyneleitä

Onnistumisia ja epäonnistumisia kuvaavissa kirjoituksissa kuvailtiin tyypillisesti urheilijan tuntemuksia tai suorituksen jälkeistä toimintaa. Onnen tuntemuksia kuvailtiin selvästi pettymyksiä enemmän. Onhan urheilu-uutisoinnin keskeisenä tarkoituksena kertoa kilpailun tuloksista, jolloin keskiössä ovat juuri menestyjät.

Onnistumisten ja epäonnistumisten kohdalla keskeisiä tuntemuksia olivat tyytyväisyyden ja onnen tunne sekä pettymys eri asioihin. Sekä tyytyväisyyttä että pettymystä tuotiin usein esiin suorilla lainauksilla urheilijan haastatteluista. Tämä antaa lukijalle ikään kuin mahdollisuuden tavoittaa urheilijan omakohtainen, aito tunnetila.

”Olen tyytyväinen, koska tämä on ensimmäinen henkilökohtainen MM-mitalini”
(HS 9.8.2005)

”Olen hyvin pettynyt tulokseeni. Hermoilin, ja heitot epäonnistuivat”, Petkova murehti.
(HS 11.8.1983)

Tuntemuksia kuvailtiin urheilijan omien kommenttien lisäksi myös urheilijan olemuksen perusteella, josta toimittaja oli tehnyt omat tulkintansa.

Alakulo on lievä sana kuvaamaan suomalaisen surullista olemusta. (HS 7.8.2005)

Erityisen usein tuotiin esiin hymy urheilijan kasvoilla, jota korostettiin erilaisin, usein hyvin kliseemäisin vertauskuvoin.

Helinä Marjamaa hymyili kilpaa auringon kanssa hienosti sujuneen 200 metrin välierän jälkeen. (HS 14.8.1983)

Myös urheilijan kisanjälkeisen toiminnan kuvauksissa oli selvästi havaittavissa onnen ja pettymyksen kokemuksia. Pettymystä kuvattiin joko urheilijan tuupertumisella epäonnistuneen suorituksen päätteeksi maahan tai surun kyynelten ilmestymisellä silmäkulmiin.

Amerikkalainen tuupertui tuskissaan radalle ja pettymys oli sekä katsomossa että amerikkalaisleirissä valtava. (HS 9.8.1983)

”Ensin katsotaan loppukilpailu katsomosta ja sitten jatketaan heittämistä”, lupasi Anne ja pyyhki vakuudeksi viimeiset kyyneleet silmäkulmistaan. (HS10.8.1983)

Onnistumisten yhteydessä urheilijan toimintaa kuvattiin huomattavasti enemmän. Urheilijan tuuletukset, voiton juhlinta, toimitsijoiden halaukset ja liikituksen kyyneleet välittivät selvää kuvaa onnistuneen urheilijan tunnetilasta.

Helena tanssi ympäri kenttää yleisön hurratessa. (HS 13.8.1983)

Bahamalaisen vuolaat voitonkyyneleet sekoittuivat sadepisaroihin, kun hän hoki maalissa: ”Minä voitin. Kiitos. Kiitos. Kiitos Jumala.” (HS 10.8.2005)

Erityisen tarkasti onnistuneiden ja epäonnistuneiden urheilijoiden tuntemuksia kuvailtiin silloin, kun heidän sijoituksensa oli jollain tapaa yllättävä. Menestyksestään yllättyneen urheilijan iloa ja vastaavasti ennakkosuosikin pettymystä korostettiin useissa kirjoituksissa.

Brigitte Krause sen sijaan oli kuin mestaruuden ottanut. ”Alkuvauhti tuntui pelottavan kovalta ja vasta kymmenen metriä ennen maalia aloin uskoa mitaliin.” (HS 11.8.1983)

Savinkova, jonka hallussa oleva ME on 73,26, putosi Olympiastadionilla karuun arkeen: vain yksi heitoista (kolmas) onnistui jotenkuten, mutta tulos 59, 28 ei ole ME-heittäjäntären arvon mukainen. (HS 11.8.1983)

Ikuisten epäonnistujien ansaittu voitto

Urheilijan pettymykset aikaisemmissa arvokisoissa nostettiin kirjoituksissa esiin lähinnä onnistumisten yhteydessä. Aikaisemmat pettymykset nostettiin esiin kuvaamaan, kuinka kauan kaivattu menestys vihdoinkin saavutettiin. Urheilijoiden kuvattiin ikään kuin taistelleen tiensä vaikeuksien kautta voittoon.

Norjan Grete Waitz valloitti itselleen kunniakkaimman laakerin yleisurheilun maailmanmestaruuskisojen avauksessa. Naisten maratonilta hän löysi itselleen kaipaamansa kultamitalin. Mestaruutta Grete on metsästänyt jo kymmenkunta vuotta. (HS 8.8.1983)

Pirinen (1999) on havainnut omassa tutkimuksessaan aikaisempien pettymysten nousevan esiin juuri naisurheilijan epäonnistumisten yhteydessä. Hänen mukaan Atlantan olympialaisiin kohdistuneessa suomalaisten päivälehtien uutisoinnissa Taina Uppa (nykyinen Kolkkala) leimattiin ikuisiksi epäonnistujaksi palauttamalla lukijoiden mieleen hänen aikaisemmatkin epäonnistumisensa. Vastaavasti Harri Hakkaraisen kohdalla epäonnistumista selitettiin loukkaantumisella. Pirinen toteaa tämän kyseenalaistavan naisurheilijan kykyjä. Pirisen väite perustuu vain yhteen tapaukseen, eikä se mielestäni kerro koko totuutta asiasta. Myös suomalaisista miesurheilijoista on tehty mediassa ikuisia epäonnistujia. Tutkimusaineistossani naisten aikaisempia epäonnistumisia ei korostettu juuri lainkaan. Ainoastaan kerran aikaisempi pettymys mainittiin epäonnistumisen yhteydessä.

Lundholmin heitot eivät ole suurkilpailuissa lähteneet putkeen. Moskovan olympialaisissa revähdys katkaisi tien jo ennen karsintaa ja Ateenan EM-kisoissa Lundholm karsiutui loppukilpailusta. (HS 10.8.1983)

Kohtalona loukkaantuminen

Kuten varmasti kaikissa arvokisoissa, myös vuosien 1983 ja 2005 MM-kisoissa, osa urheilijoista joutui keskeyttämään kilpailunsa loukkaantumisen vuoksi. Loukkaantumiset tarkkoine kuvauksineen toivat dramatiikka lehden sivuille kummankin vuoden osalta. Erityisesti ennakkosuosikkien loukkaantumiset kuvattiin traagisiksi kohtaloiksi, jotka rikkoivat unelmat menestyksestä. Esimerkiksi vuoden 1983 kisojen sadan metrin ennakkosuosikin, Evelyn Ashfordin loukkaantumista kuvailtiin seuraavasti:

Ashford hidasti, alkoi nilkuttaa ja lysähti radalle. Oikean jalan koukistajalihaksen vanha vamma iski ratkaisevalla hetkellä... Evelyn Ashfordin taival naisten 100 metrin MM-finaalissa katkesi 60 metrin kohdalla irtivitykseen ja hyppelyyn toisen jalan varassa... Evelyn Ashford, 26, päätti taipaleensa MM-kisoissa paareilla ja joutuu varovaisempienkin arvioiden mukaan pitämään harjoittelussa ainakin neljän viikon tauon. (HS 9.8.1983)

Lähes jokaisessa loukkaantumista koskevassa kirjoituksessa pyrittiin kaikesta huolimatta luomaan tilanteesta positiivistakin kuvaa korostamalla urheilijan tulevaisuuden mahdollisuuksia. Loukkaantuneiden urheilijoiden katse oli jo seuraavassa kaudessa ja he suorastaan uhkuivat taistelumieltä.

Simeoni reväytti karsinnoissa erittäin pahasti vasemman pohkeensa. MM-mitalin jahtaaminen päättyi paareilla. Ura jatkuu varmasti päinvastaisista olettamuksista huolimatta. "Minäkö lopettaisin? En suinkaan. Tähtään ilman muuta Los Angelesin kesäkisoihin. Minulla on vielä paljon näytettävää", huudahti hymyilevä Simeoni. (HS 9.8.1983)

7.2 Nuoret ja kokemattomat – kokeneet konkarit

Naisyleisurheilijoiden ikää korostettiin kirjoituksissa joko nuorten tai vanhojen naisten kohdalla. Kun tekstissä mainittiin urheilijan ikä, oli kyse joko poikkeavan nuoresta tai vastaavasti vanhasta urheilijasta. Ikää koskevista kirjoituksista huomattavasti suurempi osa käsitteli nuoria naisia. Halosen (2002) mukaan ihmisten medianäkyvyys vähenee vanhenemisen myötä useilla median aloilla. Tämä näkyy erityisen selvästi juuri vanhempien naisten medianäkyvyyden vähäisyydessä. Vanhemmat miehet sen sijaan säilyttävät paremmin näkyvyytensä mediassa. (Vakimo 2001, 167.) Nuoret naiset koetaan ilmeisesti mielenkiintoisemmiksi uutisoinnin kohteiksi. Tutkimusaineistossani nuorten urheilijoiden

kohdalla kiinnostavuutta lisättiin usein muun muassa korostamalla kirjoituksissa urheilijan tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Etiopian parikymppinen Tirunesh Dibaba hallitsi häkellyttävän vahvasti naisten vitosta ja kymppiä. Miten ylivoimainen hän mahtaa olla kypsyttyään parhaaseen kestävyysjuoksijan ikään. (HS 15.8.2005)

Nuoruuden ihannointia ja työttelyä

Nuoret lupaukset tuovat lehtijuttuihin uutuudenviehätystä. Toimittaja kirjoittaa mieluummin nuoresta urheilijasta, kuin mediassa jo vuosikausia esillä olleesta, uransa loppupuolella olevasta vanhasta urheilijasta. Toisaalta uran loppuminen on aina merkittävä uutiskohde, josta kirjoitetaan melko mittavasti. Vuoden 2005 MM-kisojen yhteyteen osui yksi uran loppumista koskeva tapaus. Suomen seitsenottelun pitkäaikainen keulakuva Tiia Hautala joutui päättämään uransa jo ennen kisojen alkua. Tapauksen uutisointi kohdistui Hautalan pitkän uran huippuhetkien muisteluun sekä hänen edelleen jatkuvaan rooliinsa joukkuekumppaneidensa kannustajana.

Seitsenottelija Tiia Hautalan ura päättyi hellyttäviin kyyneliin ja urakka Helsingin MM-kisoissa loppui jo ennen kilpailujen alkua... Hautalan arvokisaura alkoi 11 vuotta sitten Helsingin EM-kisoissa... 33-vuotias Hautala seuraa kisat lehtereiltä ja aikoo kannustaa villisti jokaista suomalaisurheilijaa. (HS 6.8.2005)

Kulttuurillemme tyypillinen nuoruuden ihannointi esiintyy selvästi myös mediassa. Nuorekasta ulkonäköä ja olemusta pidetään kulttuurissamme tavoiteltavana ihanteena. Pirisen (1993) mukaan naisurheilijoiden työttely mediassa ilmentää konkreettisesti nuoruuden ihannointia. Pirinen on tutkinut naisurheilijoiden rooleja naistenlehdissä vuosien 1952 ja 1984 välillä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että naisurheilijoista käytettiin toistuvasti nimitystä tyttö, olivatpa he minkä ikäisiä tahansa. Vanhempien naisurheilijoiden ikä ikään kuin piilotettiin tyttömäisen mielikuvan avulla taka-alalle. Tätä Pirinen selittää muun muassa kulttuurissamme vallitsevilla vanhuuteen ja vanhenemiseen liitetyillä negatiivisilla merkityksillä. (Pirinen 1993, 53.) Työttely oli selvästi esillä myös omassa tutkimusaineistossani. Tosin vain vuoden 1983 kirjoitusten osalta, jolloin työttelyä esiintyi urheilijan iästä riippumatta lähes jokaisessa artikkelissa: ”...mikä on tytön oma ennätys”, ”Arvokisojen ykköstyttö...”, ”...Komeronin saarten juoksijatytty...”

Vuoden 2005 aineistossa urheilijoista käytettiin tyttö-nimitystä ainoastaan kerran. Sekin oli suorana sitaattina urheilijan haastattelusta, jolloin vastuu työttelystä ikään kuin siirtyy toimittajalta itse urheilijalle.

”Istuimme sisätiloissa ja pidimme hauskaa tyttöjen kanssa”, Kirsten Bolm kertoi 100-metrin alkueränsä jälkeen. (HS 10.8.2005)

Mediassa voimakkaasti esiintyvä työttely on saanut kritiikkiä Pirisen ohella myös muilta tutkijoilta (esim. Koljonen 2000, 46–47; Collin & Vuori 1999, 65–66). Tutkijoiden mukaan työttelyllä vähätellään naisurheilijoita ja heidän saavutuksiaan. Miesurheilijoita koskevan uutisoinnin kohdalla voidaan puolestaan todeta, ettei heistä käytetä termiä poika juuri koskaan. Ehkä voimakas työttelyä koskeva kritiikki on vaikuttanut jossain määrin siihen, etteivät toimittajat enää käytä naisurheilijoista tyttö-termiä entiseen tapaan.

Kun ensikertalainen kukistaa konkarin

Nuoret urheilijat esiintyivät teksteissä kokemattomina ja usein arvokisojen ensikertalaisina. Näiden ominaisuuksien myötä nuorelle, erityisesti kotimaiselle urheilijalle annettiin usein ikään kuin lupa heikkoon tai keskinkertaiseen menestykseen.

Kahdestoista sija maailman valioiden joukossa ei ole huono alku. ”Oppirahat on kai kaikkien maksettava”, kuului Mettalan (valmentaja) kommentti. (HS 10.8.1983)

Tuloksena oli yli 22 minuuttia voittajasta jäänyt aika 2.43.31 ja 42. sija. Ensimmäisissä arvokilpailuissa juossut Oravamäki oli kuitenkin hyvällä tuulella kilpailun jälkeen. (HS 15.8.2005)

Jos nuori ja kokematon urheilija puolestaan menestyi kisassa hyvin, nostettiin hänen suorituksensa erityisasemaan. Hyvin useassa artikkelissa korostettiin nimenomaan sitä, että kokematon urheilija vei voiton kokeneempien kilpasiskojensa nenän edestä. Tällainen nuoren ja vanhemman urheilijan esille tuominen samassa lauseessa vahvisti selvästi roolien vastakkaisuutta.

Ilmeisesti tyttö osaa analysoida yhteiskuntarakenteen ohella myös itseään, koska pystyi kovassa paineessa kukistamaan kokeneemmat kilpasiskonsa, jotka ovat kokonsa ja näkönsäkin puolesta todennäköisempiä kiekonheiton mestareita. (HS 11.8.1983)

Vanhoja naisurheilijoita kuvattiin kirjoituksissa usein termeillä ”kokenut” ja ”konkari”. Heihin kohdistuvissa kirjoituksissa korostettiin uran pituutta sekä kokemuksen mukanaan tuomia seikkoja.

Meyfarth on rutinoidumpi kilpailija, ottihan hän olympiakultaa jo 1972.
(HS 7.8.1983)

7.3 Naiselliset kaunottaret – miesmäiset voimanasaiset

Sekä feministisen että urheilujournalistisen tutkimuksen parissa on usein havaittu, että naisurheilijoiden ulkonäkö on korosteisessa asemassa mediassa (esim. Turtiainen 2005; Pirinen 1995a, 122; Hargreaves 1994, 166). Pirisen (1995a) mukaan huomion kiinnittäminen ulkonäköön vähättelee naisten urheilullisia saavutuksia. Lisäksi ulkonäkökuvaukset vahvistavat niitä stereotyyppisiä rooleja, joita naisurheilijat Pirisen mukaan mediassa saavat. Myös Kane ja Greendorfer (1994) toteavat urheilumedian tuottavan ja uusintavan stereotyyppisiä naisrooleja. He kuvaavat naisurheilijoiden esillepanoa mediassa käsitteellä ”naisellisuuden pilakuva”. Turtiaisen (2005) mukaan naisurheilijoista on tullut julkisia ruumiita, aikamme keskeisiä kulttuuri-ikoneita.

Aineiston ulkonäkökuvaukset olivat selkeästi joko naisellisia tai vastaavasti miesmäisiä piirteitä korostavia. Huomattavasti enemmän tuotiin esiin naisellisuutta, joka sai kirjoituksissa selvästi positiivisemmän sävyn. Naisilla esiintyneet miehiset ominaisuudet tuotiin puolestaan esiin enimmäkseen neutraalissa valossa. Iso, miesmäinen nainen oli poikkeava ilmentys, jonka vahvuutta toimittajat ihmettelivät kirjoituksissaan. Ulkonäkökuvaukset kohdistuivat lähes täysin vuoden 1983 kirjoituksiin. Vuoden 2005 kirjoituksissa ulkonäöstä kirjoitettiin ainoastaan muutaman kerran, silloinkin hyvin neutraalisti. Lehtisen (2006) mukaan naisyleisurheilijoiden ulkonäöstä kirjoitettiin Helsingin Sanomissa vuoden 2004 Ateenan olympialaisten yhteydessä vielä huomattavan paljon. Hän viittaa tutkimuksessaan kuitenkin vain yhteen tapaukseen, jossa naisten seiväshypyn kulta- ja hopeamitalistin taistelua kuvattiin ”*kaunotarten kamppailuksi*”. Toisaalta naisurheilijoiden vartaloon kohdistuneita kuvauksia esiintyi aineistossa ilmeisen paljon – huomattavasti enemmän kuin omassa tutkimuksessani.

Hentoja ja vahvoja vartaloita

Urheilijoiden feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta tuotiin kirjoituksissa esiin korostamalla erityisesti urheilijan vartaloa ja voimaa. Iso ruumiin koko ja kehittyneet lihakset on yleisesti merkityksellistetty symboloimaan miesruumista. Naisruumis vastaavasti käsitetään heikoksi ja vajavaiseksi. Pirinen (1998) toteaa lihaksikkaiden naisten esiintyvät mediassa miesmäisinä kummajaisina. Tutkimusaineistossani tällaista voimakkuutta ja lihaksikkuutta korostettiin ainoastaan vuoden 1983 osalta, jolloin kirjoituksissa kuvattiin muun muassa urheilijan suuruutta ja vahvuutta sekä pituutta ja painoa.

Toimitsijat pääsivät osallisiksi Tshekkoslovakian suuren tytön, Helena Fibingerovan, 34, ilakoinnista. Riemun aihe oli viimeisellä työnnöllä ratkennut maailmanmestaruus. Iso Helena seurasi viimeistä pukkaustaan ja näki jo ringistä poistuessaan, että pitkälle putosi: 21,05 metriin... Helena tanssi ympäri kenttää yleisön hurratessa. Harvat katsojat ovat nähneet liki satakiloisen (99 kiloa, 179 senttiä) keijukaisen tanssia. (HS 13.8.1983)

Naisurheilijoiden voimakkuutta ei kuitenkaan pidetty paheksuttavana. Naisten vahvuuden kuvailu oli pikemminkin arvostavaa ja jopa ihailevaa kuin tuomitsevaa. Kuvauksiin liittyi selvästi tietty miehisuus, mutta se ei kuitenkaan tuominnut naisia, vaikka he eivät stereotyyppiseen naisen malliin mahdukaan.

Jarmila Kratochvilova, 32, on MM-kisojen Suuri Vahva Nainen. (11.8.1983)

Vahva hyväkuntoinen mimmi vaikuttaa vaaralliselta. (HS 13.8.1983)

Hyvin usein urheilijanaisten vahvuutta ja isokokoisuutta kuvailtaessa korostettiin samalla hänen naiseuttaan. Esimerkiksi ilmauksilla, ”voimaiset”, ”jykevät kilpasiskot” sekä ”suuri tyttö”, viestitettiin urheilijoiden olevan naisia koostaan ja ominaisuuksistaan huolimatta.

Feminiinisyyttä kuvaavaa pienikokoisuutta ja siroutta kuvattiin aineistossa huomattavasti enemmän. Hentouden lisäksi kirjoituksissa kuvailtiin tarkoin vartalon, erityisesti säärtien vyötärön naisellisia piirteitä.

Uuma kuin pajunvitsa, sääret hoikkaakin hoikemmat ja silkoiset kasvot. Tunnusmerkit sopivat maratonin hopeanaiseen Marianne Dickersoniin. (HS 9.8.1983)

Säärten ja vyötärön lisäksi kuvailun kohteena olivat kasvot, hiukset ja kynnet. Pirisen (1995a) mukaan tällainen vartalon fragmentoitunut katsominen, ”paloittelu”, kuvaa naisurheilijan esineellistämistä.

Vastauksia miettiessään Tamara Bykova siveli pitkiä hoikkia sormiaan, joissa oli siististi lakatut punaiset kynnet. Välillä hän hipaisi vaaleita kiharoita. Suuret ruskeat silmät säteilivät. (HS 10.8.1983)

Suloiset urheilijanaiset saavat sydämet läpäyttämään

Edellä kuvattujen spesifien ulkonäkökuvausten lisäksi naisurheilijoiden feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta tuotiin esiin myös yleisemmillä luonnehdinnoilla. Naisellisuutta korostettiin kuvauksilla, joissa luonnehdittiin urheilijanaisten suloisuutta ja viehättävyyttä. Ihastuttavaa ulkonäköä toimittaja kuvaili joko omasta tai sitten jonkun toisen, ulkopuolisen miehen, näkökulmasta.

Lääkintäryhmät hoitelivat jäntevää säärtä jäällä alkueristä lähtien. Huumorintajuinen Peltokallio naurahtaa: ”Pojat ovat ihan sekaisin Evelynin takia. Hän on ihana tyttö.” (HS 10.8.1983)

Suloisen ja viehättävän olemuksen lisäksi naisurheilijoiden feminiinisyyttä korostettiin kuvaamalla heitä tyylikkääksi kaunottariksi.

Jamaikan tummat naiset panivat sydämet läpäyttämään. He ovat uskomattoman kauniita kuten valtaosa ruskeaihoisista urheilijoista. (HS 8.8.1983)

Tamara Bykova, 28, on kaunis maailmanmestari... Korkeushypyssä on ollut ennenkin tyylikkää naisia. Tamara Bykova jatkaa sarjaa. (HS 10.8.1983)

Turtiaisen (2005) mukaan mediaurheilu ottaa lemmeikseen juuri tällaisia naisurheilijoita, jotka huokuvat ”missimäistä” ulkonäköä ja ruokkivat median kuluttajien eroottisia kuvitelmia. Vuoden 1983 kirjoituksissa naisten ulkonäkö nostettiin usein korosteiseen asemaan. Vuoden 2005 aineistossa urheilijanaisten ulkonäkö tuotiin esiin ainoastaan kerran. Seiväshypyn voittajan, yleisurheilun todellisen suurtähden, Jelena Isinbajevan viehättävyyttä kilpakenttien ulkopuolella kuvattiin seuraavasti:

Kilpailun ulkopuolella risafarkuissaan ja tiukassa topissaan Isinbajeva on viehättävä ja ”cool”. (HS 13.8.2005)

Tyyppinä ei niitä naisellisimpia

Miten suhtaudutaan niihin naisiin, jotka eivät täytä perinteisen naisstereotyypin vaatimuksia ja muistuttavat enemmän miehiä? Pirisen (1995a) mukaan nämä miesnäköiset naisurheilijat kuvataan mediassa rumina, voimakkaina, tukevina, isoina ja vakavailmeisinä.

Tutkimusaineistossani esiintyvien miesmäisten naisten maskuliinisuutta tuotiin edellä mainitsemieni vartalon ominaisuuksien lisäksi esiin viittaamalla suoraan heidän maskuliinisuuteensa. Heidän voimiaan ihmeteltiin ja heitä verrattiin miehiin. Rumaan ulkonäköön viitattiin ainoastaan kerran kuvailtaessa kuulantyoöntäjä Helena Fibingerovan viimeistä voittotyöntöä.

Fibingerova hypähti ilmaan, kädet heilahtivat ylös, karu naama loisti. (HS 13.8.1983)

Pfisterin (2003) mukaan naisurheilijoiden on pysyteltävä feministisessä valtavirrassa tullakseen hyväksytyksi julkisuudessa. Heidän on tasapainoitava androgyynisyyden ja seksuaalisen viehätysvoiman välillä, sillä media tahtoo välittää naisista stereotypistä kuvaa. Maskuliinisia ominaisuuksia ei piiloteltu vuoden 1983 kirjoituksissa millään tavalla. Miesmäisen naisen menestyessä, niitä pikemminkin nostettiin esiin. Erityisen korostuneen miehisen roolin vuoden 1983 kirjoituksissa sai kisoissa maailmanennätyksen tehnyt, Tshekkoslovakian Jarmila ”Jarmo” Kratochvilova. Hänen maskuliinisuuttaan tuotiin esiin muun muassa seuraavin kuvauksin:

Tyyppinä Kratochvilova ei ole niitä naisellisimpia. Hartiat ja keskivartalo ovat miesmäisen leveät. Jalat ovat vahvat, erittäin vahvat... Työtä Jarmila ei ole koskaan pelännyt. Culcuv Jenikovissa asusteleva äiti muistaa miten Jarmila pienenä tyttönä auttoi heinänteossa kuin pojat ikään. Mikään kuorma ei ollut liian raskas, eikä mikään päivä liian pitkä. (HS 11.8.1983)

Kratochvilovan miehekkyyks oli niin ilmeistä, että hänestä käytettiin kirjoituksissa ilmeisesti yleisesti vakiintunutta nimitystä ”Jarmo”: ”Jarmo kerkesi ensin...”, ”Vuonna 1981 toteutui ”Jarmon” unelma...” (HS 11.8.1983).

Kuten naisellisuuteen liittyvät, seksualisoivat kommentit, myös urheilijanaisten miehisyttä kuvaavat kommentit olivat kadonneet vuoden 2005 kirjoituksista. Isot ja miehekkäät heittäjänaiset esiintyivät toki lehdessä edelleen, mutta heidän maskuliinisuuttaan ei tuotu kirjoituksissa esiin millään tavalla. Pfister (2003) toteaaakin naisihanteiden yleisten muutosten

johtaneen naisurheilijoiden androgeenisyyden parempaan hyväksyttävyyteen. Lihaksikkuutta ja viehättävyyttä ei pidetä enää toistensa vastakohtina.

7.4 Älykkäät ja osaavat

Älykkäiden urheilijoiden roolit muodostuivat kirjoituksista, joissa kuvattiin heidän tietojaan, taitojaan ja osaamistaan muilla aloilla. Tällaisissa teksteissä naiset eivät esiintyneet pelkästään urheilijoina, vaan heidät nostettiin esiin jonkin muun osaamisen perusteella. Myös urheilijan vähäistä älykkyyttä kuvattiin vuoden 1983 aineistossa, tosin ainoastaan kerran. Kuvaus ei ollut toimittajan oma näkemys, vaan se perustui kuulopuheisiin. Vastuu näkemyksestä ei ikään kuin ollut toimittajalla itsellään.

Kyyniset länsisaksalaislähteet väittävät, että Meyfarthin lahjakkuus rajoittuu korkeushyppyyn. Kaikki muu saa kuulemma alahuulen pyöristymään. (HS 9.8.1983)

Urheilijat myös opiskelevat ja tekevät päivätyötään

Urheilijan koulutuksesta kirjoitettaessa korostettiin urheilun ja opiskelun yhdistämistä. Kirjoituksissa selvästi arvostettiin urheilijaa, joka täyspainoisen harjoittelun ohessa jaksaa panostaa myös opintoihinsa.

Opiskelussa Helinä on noudattanut hitaan kiirehtimisen systeemiä. Mikäli kemianopintojen kanssa tapahtuu samantyylinen kehitys kuin juoksun, Helinä on joskus maailmassa kemian professori. (HS 9.8.1983)

Jyväskylän yliopistossa opiskelevan Mykkäsen piti iskeä loppusuoralla. (HS 8.8.2005)

Opiskelun lisäksi teksteissä nostettiin muutaman kerran esiin urheilijan toimenkuva työelämässä. Vuoden 1983 naisten maratonin voittajasta Grete Waitsista tehtiin kirjoituksissa todellinen ”bisnesnainen”.

Maratonin maailmanmestari Grete Waitz on armoton liikenainen, lenkillä on aikaa ajatella bisnestä. Ahvenanmaan länsipuolelta tulvineet tiedot kertovat norjalaisen omistavan KAKSI yhtiötä Amerikoissa, tarkemmin sanottuna New Yorkissa. Norjan yleisurheiluliitto ei katso suopeasti juoksulla rikastuvaa Waitzia, joka on palkannut ukkonsakin pr-henkilökuntaansa. Huhujen mukaan Waitz on solminut kymmenen

miljoonan kruunun sopimuksen videofilmien tuottamisesta. Juoni on yksinkertainen. Waitz juoksee, juoksee ja juoksee. (HS 9.8.1983)

Tänä päivänä lähes jokainen kansainvälisen tason huippu-urheilija tienaa elantonsa urheilulla. Onkin yhä harvinaisempaa, että huippu-urheilijalla on ammatti urheilun lisäksi. Urheiluun joko panostetaan täyspäiväisesti tai sitten opiskellaan urheilun rinnalla. Vuoden 2005 kirjoituksissa urheilijan ammatti tuotiinkin esiin kirjoituksissa ainoastaan kerran. Silloinkin urheilija oli joutunut jättämään työnsä panostaakseen pelkästään urheiluun.

Luokanopettajan hommat urheilun vuoksi viime joulukuussa jättänyt Outi Sillanpää ei ollut tyytyväinen MM-esiintymiseensä. (HS 8.8.2005)

Tiedot ja taidot eivät rajoitu pelkkään urheiluun

Urheilijan älykkyyttä tuotiin esiin korostamalla hänen osaamistaan muilla aloilla. Kirjoituksista paistoi selvästi läpi kunnioitus urheilijaa kohtaan, jonka taidot eivät rajoitu pelkkään urheiluun. Urheilijan tiedollinen osaaminen teki hänestä kirjoituksissa varsinaisen asiantuntijan.

Simeoni antoi kirjoittaville maamiehilleen anatomian pikaoppitunnin. Hän tökki kuulakärkikynällä pohjettaan, selitti miten lihakset toimivat eri suoritusvaiheissa. (HS 9.8.1983)

Urheilijan taitoja tuotiin vuoden 1983 aineistossa usein esiin kuvaamalla hänen verbaalisia kykyjään. Selkeä ja sujuva ulosanti joko urheilijan omalla äidinkielellä tai vieraalla kielellä saivat kirjoituksissa osakseen ihailua.

Lehdistötilaisuudessa liikuttunut, ikionnellinen Helena keräsi pisteet mm. sujuvalla ranskallaan. Siinä oli pienenpieni tshekkiaksentti, mutta sanat soljuivat vaivatta. (HS 13.8.1983)

Järkeviä näkemyksiä ja ihailtavaa asennetta

Urheilijat, joilla oli vahvat näkemykset tai mielipiteet asioista, nostettiin kirjoituksissa esiin järkevinä ja henkisesti vahvoina naisina. Vuoden 1983 kirjoituksissa näkemykset liittyivät usein dopingiin ja sen vastaisiin asenteisiin.

Naisellinen italialainen vastustaa kiihkeästi dopingin käyttöä huippu-urheilussa. Liian monet korkeushyppääjät ovat Simeonin mielestä anabolisten aineiden "uhreja" muhkuraisista lihaksistaan päätellen. "Urheilun idea katoaa, jos voittamiseen tarvitaan dopingeja. Itse en ole koskaan käyttänyt mitään kiellettyjä aineita enkä tule koskaan niitä käyttämään." Korkean moraalinsa ja reiluutensa takia Simeonia ihaillaan kaikkialla. (HS 9.8.1983)

Osa urheilijätähdistä esiintyi kirjoituksissa järkevinä, yksityisyydestään kiinni pitävinä urheilijoina. Vaikka kirjoituksissa myönnettiin suoraan tällaisten urheilijoiden olevan ”hankalia” tapauksia medialle, annettiin heidän asennoitumiselleen kuitenkin arvoa.

Ann-Louise selvittää mielellään urheiluasioita, puhuu juoksemisesta. Yksityiselämänsä hän ei kuitenkaan rupea levittelemään julkisuuteen. "Se ei kiinnosta ketään. Minä toimin näin vaikka se olisikin huonoa pr:ää. "Tähtiin maanisesti ihastuneille ruotsalaisille Ann-Louisin asenne on myrkyä. (HS 11.8.1983)

Yhteen kysymykseen Venäjän tähti ei kuitenkaan vastaa. "En kerro, mitä puhun valmistautuessani hyppyyn. Se on hyvin henkilökohtaista, eikä merkitse mitään", Isinbajeva sanoi tiedotustilaisuudessa. (HS 8.8.2005)

7.5 Määrätietoiset taistelijaluonteet

Naisurheilijoiden luonteen ominaisuuksien kuvauksissa korostuivat selvästi sellaiset luonteenpiirteet, jotka kuvaavat jollain tavalla urheilijan määrätietoisuutta. Hyvin moni urheilija sai vuoden 1983 kirjoitusten myötä määrätietoisen ja lujatahtoisen taistelijan roolin. Vuoden 2005 kirjoituksissa urheilijanaisten luonnekuvaukset olivat kaikkiaan hyvin vähäisiä. Niinpä myös urheilijan määrätietoisuutta kuvattiin vain muutaman kerran.

Myös Pirinen (1993) on todennut, että naisurheilijoihin liitetään usein määrätietoisuutta kuvaavia ominaisuuksia naistenlehtien kirjoituksissa. Tällaisella määrätietoisuuden korostuksella tuodaan hänen mukaansa esiin urheilijanaisten poikkeuksellisuutta muihin naisiin verrattuna. Kuvausten myötä naiset piirtyvät askeettisiksi, lujatahtoiksi ja kurinalaisiksi raskaan työn raatajiksi, jotka ovat voittaneet vaikeudet ylittämällä fyysisiä ja psyykkisiä rajoja. (Pirinen 1993, 61–63.)

Kivikovat kilpailijan hermot

Määrätietoisuutta kuvattiin kirjoituksissa usein urheilijan henkisellä vahvuudella, joka oli joko luontaista tai muotoutunut pitkän kilpailu-uran myötä. Henkistä vahvuutta kuvattiin useimmiten urheilijan hyvillä hermoilla. Kykyä sietää henkistä painetta pidettiin kirjoituksissa yhtenä tärkeimmistä menestyksen edellytyksistä.

Ateenassa EM-kultaa kiskaissut Anna Verouli on kovassa vireessä fyysisesti ja henkisesti. Kreikkalaiset mainostavat erityisesti Veroulin henkistä kanttia. Hän ei mene umpisolmuun tiukoissakaan paikoissa. Päinvastoin. (HS 12.8.1983)

Henkisen vahvuuden taustalla kuvattiin usein olevan urheilijan kova itseluottamus, jonka yleensä katsottiin olevan pitkän kilpailukokemuksen tulosta. Itseluottamus tuotiin kirjoituksissa esiin joko urheilijan itsensä toteamana tai toimittajan näkemysten pohjalta.

Bykova taas on saanut reippaasti itseluottamusta hallikaudesta. Vireeseen päästyään hän saattaa hypätä vaikka 205. (HS 7.8.1983)

Määrätietoisen, hyvähermoisen kilpailijan roolin vuoden 2005 kirjoituksissa sai ainoastaan Mikaela Ingberg, jolla on usean vuoden arvokisakokemus. Roolin muodostajana toimi tosin hänen henkilökohtainen valmentajansa, ei toimittaja.

"Mikaela on kivikova kilpailija. Hän heitti teknisesti parhaan heittonsa hankalassa raossa", ihasteli valmentaja Tapio Korjus. (HS 13.8.2005)

Sen sijaan Ranskan Christine Arronista sai kirjoitusten myötä varsin heikkohermoisen urheilijan kuvan. Arronia koskeva kirjoittelu oli hyvin poikkeuksellista vuoden 2005 muuten niin neutraalille kirjoitusten sävyille.

Arronia pidetään arvokilpailujen ikuisena epäonnistujana, jonka hermot pehmenyvät kuin kylmä kaurapuuro mikroaaltouunissa. (HS 9.8.2005)

Fyysistä ja henkistä temperamenttia

Muutamien urheilijoiden kohdalla nostettiin esiin heidän temperamenttinen luonteensa.

Luonne näkyi joko urheilusuorituksessa tai urheilijan yleisessä olemuksessa.

Temperamenttisuuden kuvaukset rajoittuivat jälleen pelkästään vuoden 1983 kirjoituksiin.

Urheilusuoritusten yhteydessä kuvaukset keskittyivät urheilijan asennoitumiseen ja tuntemusten kuvailuun.

"Olin työntänyt huonosti viisi kierrosta ja tulin työntämään vihaisena viimeistä", Fibingerova kertoi. "Tiesin, että se oli ainoa ja vihoviimeinen mahdollisuuteni voittaa maailmanmestaruus." (HS 13.8.1983)

Vuoden 1983 kisoissa hyvin menestyneen suomalaisjuoksijan, Helinä Marjamaan luontainen temperamentti nousi kirjoituksissa erityisen korosteiseen asemaan. Marjamaan äkkipikaisuutta kuvattiin osittain myös hänen valmentaja-aviomiehensä kertomuksen kautta.

Helinä Marjamaa, 27, ei ole tyynenrauhallinen tyyppi, vaan äkkipikainen. "Nii-in, oikein äkkipikainen", Marjamaa vakuuttaa leveästi hymyillen. Sivusta aviomies ja valmentaja Tapio Marjamaa nyökkää, muttei kommentoi sanallisesti. "Ei kai tästä mitään tulisikaan, jos Tapio olisi samanlainen. On hyvä, että hän on rauhallinen." Helinän kohdalla pitää ehdottomasti mainita pohjalainen tausta. "Ihan piruust, pohojalaanen", kuvasi Tapio Marjamaa, Nivala, vaimoan, Evijärvi. Herkästi syttyvä luonne, pohjalaisuus ja synnynnäiset lahjat selittänevät pitkälle maailman kuudenneksi nopeimman naisen menestyksen taustaa. (HS 9.8.1983)

Myös Tiina Lillak sai kirjoituksissa varsin temperamenttisen urheilijan roolin. Hänen kohdallaan korostettiin temperamentin esiintymistä niin sanallisessa kuin fyysisessäkin muodossa.

Kilpailutilanteessa, keskittymishetkinä tai ankaran kilpailun jälkeen voi nähdä kiukkuisen Tiinan. USA-Pohjola -ottelussa pilkahti sanallisesti esiin temperamentti, jota keihäänheitossa tarvitaan. Fyysisessä muodossahan temperamentin huomaa äkäisestä kiskaisusta, jolla keihäs lähetetään radalle. (HS 7.8.1983)

Voitontahtoiset uhkuvat taistelumieltä

Eräs selkeä tapa ilmentää urheilijoiden määrätietoisuutta, oli kuvailla heidän kovia tavoitteitaan. Kirjoituksissa siteerattiin esimerkiksi urheilijoita, jotka totesivat tavoittelevansa ainoastaan voittoa.

"Aloitin melko rauhallisesti, koska tässä kilpailussa oli merkitystä vain voitolla - ei ajalla." (HS 8.8.1983)

"Halusin kovasti voittaa tämän kisan, koska kausi on mennyt tähän saakka hyvin." (HS 12.8.2005)

Menestystä tavoittelevien urheilijanaisten voitontahtoa kuvailtiin vuoden 1983 kirjoituksissa hyvin vahvoilla ilmauksilla.

USA:n Mary Decker uhkuu menohaluja. (HS 7.8.1983)

Ashford itse uhkui suurimman pettymyksen tunteen mentyä ohi taistelumieltä. Ensi vuonna tulen takaisin ja entistä ehompana. (HS 9.8.1983)

Vuoden 2005 kirjoituksissa voitontahtoa kuvailtiin puolestaan huomattavasti neutraalimmin termein, mikä noudatteleekin tekemieni havaintojen yleistä linjaa.

Bergqvistin otteista näki kilpailun alusta asti, että hän tahtoi voittaa. (HS 9.8.2005)

Avauspäivän kymppillä pettymykseen yhdeksänneksi jäänyt Radcliffe päätti näyttää, että hänestä löytyy mitaliainesta. (HS 15.8.2005)

Määrätietoisen tunnolliset harjoittelijat

Useassa tapauksessa urheilijanaisten määrätietoisuus tuotiin kirjoituksissa esiin kuvaamalla hänen tavoitteellista ja kovaa harjoitteluaan. Kyseisissä tapauksissa urheilija joko noudatti kuuliaisesti tarkkaan suunniteltua harjoitusohjelmaansa tai sitten raatoi hullun lailla kehittääkseen lajissaan tarvittavia ominaisuuksia. Kuuliaiset harjoittelijat eivät välttämättä olleet harjoitelleet määrällisesti paljoa. Heitä kuvattiin esimerkillisiksi ja tunnollisiksi harjoittelijoiksi, jotka tietävät tarkkaan mitä tekevät.

Samanlaista tiukkuutta Lisa noudattaa valmentautuessaan. Hän tekee kaiken mitä pitää. Luonteeseen ei sovi lintsaminen tai oikotiet. (HS 11.8.1983)

Osa määrätietoisista harjoittelijoista sen sijaan sai roolinsa kovan raatamisen kuvausten kautta. Erityisesti Tshekkoslovakian Jarmila Kratochvilovan harjoitusmääriä ihmeteltiin ja ihasteltiin kirjoituksissa.

Omasta kahden viime vuoden rajusta kehityksestään Kratochvilova antoi yksinkertaisen selityksen. "Olen 15 vuotta tehnyt erittäin rajusti töitä. Harjoituksen määrää on joka vuosi lisätty ja nyt alkaa tulosta tulla", sanoi Kratochvilova jonka Los Angelesin lajivalinta on vielä tekemättä. (HS 10.8.1983)

Hänen voimaharjoittelustaan kerrotaan huimia juttuja, jotka vain paranevat sitä mukaan mitä lähemmäksi tullaan. Sen näkevät kaikki, että hän on raatanut voittojensa eteen. (HS 11.8.1983)

Kaikkensa antaneet sisupussit

Urheilijanaisten määrätietoisuus näyttäytyi selkeästi myös itse kilpailusuorituksissa. Urheilijanaiset kamppailivat, taistelivat, antoivat kaikkensa ja olivat sisukkaita. Pirinen (1998) on tutkinut painonnostoon kohdistuvaa uutisointia Helsingin Sanomissa. Hän toteaa tutkimuksessaan, että naisten suorituksia kuvailtiin lehtikirjoituksissa ”hääräilyksi” ja ”ähellykseksi”, kun vastaavasti miesten suorituksia kuvattiin termeillä ”kamppailu”, ”taistelu” ja ”mestaruustaisto”. Tutkimusaineistossani naisten suorituksista käytettiin taisteluun ja kamppailuun liittyviä termejä, jotka Pirisen mukaan esiintyvät vain miesurheilijoiden suoritusten kuvauksissa. Aineistossani naisten kilpailua kuvattiin kumpanakin vuotena kovaksi ja totiseksi taisteluksi. Taistelun kuvauksissa ilmenee myös selvää urheilijoiden vastakkainasettelua, mikä on tyypillistä tämän päivän mediaurheilulle.

Naisten MM-kisojen 100 metriä tietää ankaraa kaksinkamppailua. Vastakkain ovat DDR:n Marlien Göhr ja USA:n Evelyn Ashford. (HS 7.8.1983)

Kahden naisgladiaattorin taistelu huipentui päätösmatkalle, 800 metrille. (HS 8.8.2005)

Urheilijoiden taistelua ilmensivät selkeästi myös kirjoitukset, joissa kuvattiin heidän sisukkuuttaan sekä kaikkensa antamisesta suorituksessa.

Tuija Toivonen otti juoksussa kaiken irti itsestään. (HS 8.8.1983)

Ruotsalainen näytti suomalaisille, mitä sisu perimmiltään tarkoittaa. Carolina Klüft on uskomaton sisupussi. (HS 8.8.2005)

7.6 Suositut supertähdet

Urheilun tähdet ovat keskeisessä asemassa kaikessa urheilumediassa. Urheilun perimmäinen luonne ilmenee oleellisesti urheilutähtien välityksellä. Kilpaurheilussa tavoitellaan aina lopulta menestystä ja sen kautta tähteyttä. Medialla on suuri rooli urheilijan tähteyden muotoutumisessa. Viestimet nostavat lajien parhaat urheilijat julkisuuteen ja asettavat heidät

supertähden rooliin. Määrittelin urheilijan saavan kirjoituksissa tähden roolin silloin, kun hänet nostettiin urheilullisten meriittien nojalla muiden urheilijoiden yläpuolelle. Parhaimmillaan tähtiurheilijoille muodostui kirjoitusten myötä sankarin rooli, johon tarvittiin merkittäviä saavutuksia.

Sankarien roolit rakentuvat sosiaalisesti, jatkuvasti muuttuvien diskurssien, tarkoitusten ja arvojen kautta. Hargreavesin (2000, 1) mukaan miehestä käytetty termi sankari on naisesta käytettävää sankaritar-termiä huomattavasti helpompi määritellä. Miehiseen sankaruuteen kun on aina liitetty konkreettisia ominaisuuksia, kuten lihaksikkuus, voima ja rohkeus. Sankarittaruus ei puolestaan pidä sisällään mitään selkeitä ominaisuuksia. Muntin (1998, 3) mukaan pelkästään termi 'sankaritar' nähdään termiä 'sankari' alempiarvoisessa asemassa. Suomenkielessä sankari-termiä käytetäänkin usein sekä naisesta että miehestä.

Virtapohja (1998) on tutkinut väitöskirjassaan urheilusankaruuden rakentumisesta mediassa. Hän toteaa, että urheilijasta voi tulla mediassa sankari silloin, kun hän on tehnyt sankaritekoja. Länsimaisessa kulttuuripiirissä sankariteot mielletään yleisesti miehiseen kulttuuriin kuuluviksi. Virtapohja käsittelee työssään urheilusankaruutta kahdeksan suomalaissankarin näkökulmasta. Seitsemän miessankarin joukkoon on mahtunut myös nainen, Marja-Liisa Kirvesniemi (os. Hämäläinen), jota Virtapohjan mukaan voidaan pitää ensimmäisenä varsinaisena urheilumme naissankarina. Virtapohja kuvaa Kirvesniemen saavuttaneen sankarin roolin edustamalla uutta, totaalisesti urheilevaa naista, joka hiihti miesten tavoin räkä poskella uupumukseen saakka. (Virtapohja 1998, 18–19, 199.)

Ylivoimaiset lajinsa valtiat

Tähden rooli rakentui teksteissä usein urheilijan ylivoimaisuuden kuvaamisen kautta. Ylivoima kuvastui erityisesti niiden urheilijoiden kohdalla, jotka olivat lajinsa maailmanennätyksen haltijoita. Toiset urheilijat olivat puolestaan olleet niin ylivoimisia koko kilpailukauden ajan, että heidän voittoaan pidettiin lähes varmana. Ylivoimaisten urheilijoiden kohdalla kirjoitusten retoriikka oli hyvin mahtipontista. Erityisesti vuoden 2005 kirjoituksissa tähdistä käytettiin usein symboloivia kuvauksia. Naisurheilijoista käytettiin esimerkiksi usein nimityksiä valtiat ja valtiatar. Lisäksi kyseessä olleita ajanjaksoja nimitettiin jopa heidän valtakausikseen.

Maailmanmestaruuskilpailujen ensimmäinen maailmanennätys syntyi keskiviikkoiltana naisten 400 metrillä, ja tekijä oli tietysti keskimatkojen tämän hetken ylivoimainen valtiatar, Tshekkoslovakian Jarmila Kratochvilova. (HS 11.8.1983)

Osleidys Menendez on lajin viime vuosien valtias. Ingberg uskoo, että kuubalaisen valtakausi jatkuu. (HS 12.8.2005)

Vuoden 2005 kisojen seitsenottelun voittaja Carolina Klüft miellettiin kirjoituksissa jopa yhdeksi Ruotsin kuninkaallisista. Hänet nimettiin myös lajinsa kuningattareksi edellisten vuosien menestyksen perusteella.

Toimittaja Mats Olsson uskalsi loukata MM-kisojen alla Ruotsin yhtä kuninkaallista, ottelija Carolina Klüftia. (HS 9.8.2005)

Hän on ollut lajinsa kuningattarena jo neljässä perättäisessä arvokisassa, ja se alkaa paistaa läpi myös hänen olemuksestaan. Myös kilpailun ulkopuolella hän esiintyy kuin kuningatar, tosin omalla sympaattisella tavallaan. (HS 9.8.2005)

Klüft oli kaikin puolin kisojen suuri tähti. Hänen ylivoimaansa tuotiin kirjoituksissa esiin käyttämällä hänestä myös muita nimityksiä, joilla kuvattiin hänen menestystään, olemustaan tai ominaisuuksiaan. ”... lajin viime vuosien ehdoton keulakuva Carolina Klüft...” (HS 7.8.2005), ”Yleisurheilun supernaiseksi kutsuttu Klüft...” (HS 7.8.2005), ”...monipuolisuusihme puri hammasta.” (HS 8.8.2005)

Kotimaansa kunnioitetut ylpeydenaiheet

Usean urheilijatähden kohdalla korostettiin hänen asemaansa kotimaansa suursuosikkina. Pääsääntöisesti nämä kotimaansa tähdet olivat kansainvälisesti menestyneitä urheilijoita. Suomalaiset urheilijat saivat luonnollisesti kirjoituksissa kotimaisen tähden roolin muiden maiden urheilijoita helpommin. Vuoden 1983 kirjoituksissa tähden asema korostui urheilijoiden kohdalla, jotka olivat kotimaansa ainoita tai harvoja mitalitoivoja.

Ruotsin ainoa naispuolinen mitalitoivo, Ann-Louise Skogslund menetti mahdollisuutensa seitsemännen ja kahdeksannen aidan välissä. (HS 11.8.1983)

Urheilutähtien kohdalla kirjoituksissa korostettiin usein heidän tunnettavuuttaan kotimaassaan. Tähdet kuvattiin koko kansan ylpeydenaiheiksi ja urheilun keulakuviksi, jotka olivat esimerkillisiä urheilijoita monella tavalla.

Ingberg on Suomen naisyleisurheilun ykkösmannekiini niin taidoiltaan kuin tavoitteiltaan. Aina hyväntuulinen ja kohtelias heittäjä on ottanut kolme arvokisamitalia. (HS 12.8.2005)

Kaikkein menestyneimmät urheilijat saivat kirjoitusten mukaan suurta arvostusta ja kunnioitusta osakseen kotimaassaan. Heidän kuvattiin olevan ylistettyjä ja jopa palvottuja idoleita kansansa keskuudessa.

Simeonia kunnioitetaan rajattomasti kotimaassaan. Yleisurheilussa hänet ja Pietro Mennea on korotettu elävien legendojen kaartiin. (HS 9.8.1983)

Klüft on kotimaassaan palvottu sankaritar. (HS 8.8.2005)

8 POHDINTA

Tutkimukseni lähti liikkeelle kiinnostuksestani naisurheiluun ja sen medianäkyvyyteen. Aikaisempien tutkimusten (esim. Pirinen 1993, 2006; Koljonen 2000; Pfister 2003; Duncan & Messner 2005) mukaan naisurheilijoiden on todettu esiintyvän mediassa harvoin ja silloinkin vähätellyssä asemassa. Valitsin tutkimuskohteekseni asiapitoista ja luotettavaa median alaa edustavan, maan johtavan päivälehdessä, Helsingin Sanomat, saadakseni yksityiskohtaista tietoa kyseisen lehtityypin uutisoinnista. Tutkimuskohteen valinta osoittautui mielekkääksi. Tulokset olivat hyvin selkeitä ja ne poikkesivat osittain aikaisempien tutkimusten tuloksista. Toisaalta tulokset kertovat ilmiöstä vain yksittäisen lehden osalta, eikä niitä voida mitenkään yleistää koskemaan kaikkea mediaa. Lisäksi tutkimukseni kohdistui vain yhden lajin, yleisurheilun, uutisointiin, joten tulokset kertovat ilmiöstä vain yksittäisen lajin osalta.

Tutkimuksessani muodostuneet neljätoista luokkaa kirjoitusten sisällöistä sekä yhdeksän kategoriaa naisten saamista rooleista, kertovat tiivistetysti naisyleisurheilijoiden medianäkyvyydestä Helsingin Sanomissa. Pyrin saamaan tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman luotettavaa tietoa aineistolähtöisten metodien avulla, jolloin luokitukset rakentuivat aineiston, eivätkä ennako-oletusteni pohjalta. Kyseisten menetelmien avulla sain muodostettua aineistostani tutkimusongelmiin vastaavia tuloksia, jotka ikään kuin kertovat tutkittavasta ilmiöstä tiivistettyjen mallien muodossa. Valitsemani menetelmät soveltuivatkin tutkimukseeni hyvin. Haasteena tuleville tutkimuksille voisi olla tässä tutkimuksessa sovelletun grounded theory -menetelmän loppuun vieminen. Roolikategorioiden yhteyksien ja niiden esiintymisen pohjalta voitaisiin muodostaa grounded theoryn toisen vaiheen mukaiset substituaaliset teorit ja lopulta formaali, ilmiötä kuvaava yleinen teoria (ks. Martikainen ja Haverinen 2004).

Tutkimukseni keskeinen tarkoitus oli selvittää naisyleisurheilijoihin kohdistuneen uutisoinnin muutoksia vuosien 1983 ja 2005 välillä. Vielä vuoden 1983 MM-kisojen yhteydessä naisia koskeneessa uutisoinnissa ilmeni niitä piirteitä, joiden muun muassa Pirinen (1995a, 1998, 2006) kuvaa vähättelevän naisurheilua. Naisia tytöteltiin ja heidän ulkonäköään arvosteltiin suuntaan jos toiseenkin. Vuoden 2005 aineistosta työtötely ja ulkonäkökuvaukset olivat kadonneet lähes kokonaan, muutamaa hyvin neutraalia poikkeusta lukuun ottamatta. Havainto

kertoo naisyleisurheilijoiden vakiinnuttaneen urheilija-asetmansa Helsingin Sanomien uutisoinnissa. He eivät esiinny kirjoituksissa enää seksualisoituina objekteina, vaan oman lajinsa ja tasonsa urheilijoina. Hargreavesin (1994, 166) mukaan vielä 1990-luvulla naisurheilijoiden seksualisointi oli niin itsestään selvää, että se loi pohjan urheiluinstituution sisällä tapahtuvalle vakiintuneelle syrjinnälle. Useissa medioissa seksualisointi esiintyy epäilemättä edelleen vahvasti. Helsingin Sanomien kohdalla median kuvaukset naisista ovat kuitenkin muuttuneet asialliseen, itse urheilua korostavaan suuntaan. Uutisointi oli muuttunut myös sisältöjensä pohjalta huomattavasti asiallisemmaksi ja faktapitoisemmaksi. Vuonna 1983 keskeisin kirjoitusten kohde oli urheilijan ominaisuudet. Vuonna 2005 kirjoitettiin puolestaan eniten kilpailujen tuloksista. Kirjoittelu oli vuoden 2005 aineistossa myös kaikin puolin neutraalimpaa. Vuoden 1983 aineistolle tyypilliset toimittajien kärjistyneet asenteet ja kirjoitusten kuvaileva, värikäs kieli olivat poistuneet suurimmaksi osaksi vuoden 2005 teksteistä.

Uutisoinnissa tapahtuneiden muutosten taustalla vaikuttaa useita tekijöitä. Niin naisurheilun aseman, kuin median ja yhteiskunnankin kehitys ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, millaista naisurheilun uutisointi tänä päivänä on. Vaikka naiset ovat olleet mukana kilpaurheilussa 1900-luvun alusta asti, ovat he joutuneet taistelemaan asemansa puolesta kerta toisensa jälkeen. Tänä päivänä naiset saavat osallistua lähes kaikkiin lajeihin ja yhä useampi naisurheilija saavuttaa sankarin roolin siinä missä miesurheilijakin. Tervo (2002) toteaaakin 2000-luvun tuoneen mukanaan muutoksia urheilun maskuliiniseen kulttuuriin. Hänen mukaan tänä päivänä suomalainen nainen voi olla urheilusankari samalla kun suomalainen miesurheilija vuodattaa kyynelitään. Myöskään naisurheilijoiden lihaksikkuutta ei kauhistella enää entiseen tapaan. Tämän päivän naisurheilijoiden ei tarvitse enää piilottaa lihaksikasta kehoaan mekkojen ja korujen alle saadakseen medianäkyvyyttä. Pfisterin (2003) mukaan lihakset eivät ole enää ristiriidassa naisellisen viehätysvoiman kanssa, mikä näkyy naisten ylpeydessä lihaksikasta kehoaan kohtaan. Naisten lihaksikkuutta pidetäänkin tänä päivänä jopa tietynlaisena ulkonäköihanteena.

Muutokset vuodesta 1983 tähän päivään ovat olleet suuria sekä suomalaisessa yhteiskunnassa että urheilumediassa. Yleisen tasa-arvon kehityksen myötä naisurheilun asema on parantunut huomattavasti. Tutkimuksessani kävi ilmi, että naiset saivat vuoden 2005 kirjoituksissa arvostusta urheilusuoritustensa, eivät esimerkiksi ulkonäkönsä perusteella, mikä vuoden 1983 kirjoituksille oli vielä tyypillistä. Lisäksi naiset esiintyivät vuoden 2005 kirjoituksissa

urheilevina yksilöinä, jotka representoitiin naisiksi, olivatpa he minkä näköisiä ja kokoisia hyvänsä.

Uutisoinnin asiapitoisuuteen on vaikuttanut suuresti myös yksilön lisääntynyt oikeusturva, mikä on tänä päivänä niin suuri, ettei medially ole varaa herjata ketään millään tavalla. Enää ei naisurheilijoista voitaisi käyttää nimityksiä, joita vuoden 1983 juoksijatähdestä, Jarmila Kratochvilovasta käytettiin. Kenenkään urheilijanaisten ei tarvitse tänä päivänä pelätä joutuvansa lehtien sivuille ”Jarmona”. Yksilön oikeusturvan lisääntyminen näkyi hyvin selvästi myös dopingia koskeneissa kirjoituksissa. Enää ei olisi mahdollista epäillä julkisesti urheilijan käyttävän kiellettyjä aineita. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii hiihtäjä Jari Räsänen tapaus vuodelta 1998. Tuolloin Suomen Tietotoimisto (STT) julkaisi tiedotteen, jossa todettiin Räsänen käyttäneen kasvuhormonia. Koska tiedotteen julkaisseella toimittajalla ei ollut päteviä todisteita syytöksestään, eteni tapaus oikeuteen ja lopulta 1,5 miljoonan markan sakkoihin. (Ks. esim. Perko 2000.) Vuoden 2005 dopingkirjoittelu olikin hyvin varovaista ja faktoihin perustuvaa. Sen sijaan vielä 1983 vuoden kirjoituksissa niin urheilijat kuin toimittajatkin esittivät julkisesti epäilyjään dopingin käytöstä.

Naisurheilun aseman paranemista juuri Helsingin Sanomissa voidaan selittää osaltaan median monipuolistumisella. Sanomalehden arvo ei enää ole läheskään sama kuin mikä se oli 1980-luvun alussa. Visuaalisen ja reaaliaikaisen median vallatessa alaa, sanomalehden on tyydyttävä raportoimaan tärkeimmät asiat edellispäivän kilpailuista, sekä keskittyttävä analysoimaan tapahtumia, joita median kuluttajat eivät ole televisiosta päässeet näkemään. Naisurheilijoita ei vuoden 2005 kirjoituksissa enää kuvailtu entiseen tapaan. Kuluttajille välittyy käsitys heidän ulkoisesta olemuksestaan paremmin television ja mahdollisesti internetin kautta. Päivälehdien urheilusivujen keskeinen tehtävä tänä päivänä onkin välittää tietoa itse kilpailusta, sen voittajista ja häviäjistä. Urheilijoiden yksityiselämää ja ominaisuuksia kuvaillaan enemmän muualla mediassa. Kyseinen havainto selittää oleellisesti tutkimustulosteni eroavuutta muiden tutkimusten tuloksiin. Jos tutkimuskohteenani olisi ollut jokin muu median tuote, olisivat tuloksetkin olleet todennäköisesti hyvin erilaisia.

Aihetta koskevaan kirjallisuuteen tutustuessani törmäsin usein toteamukseen siitä, kuinka media asettaa naiset tiettyihin rooleihin rakentamalla näin heistä haluamansa kaltaista kuvaa. Muun muassa Carter, Branson ja Allan (1998,6) toteavat naisten esiintyvän mediassa stereotypisissa rooleissa, joita leimaa usein seksistinen näkemys. Helsingin Sanomien kohdalla

väite ei pidä paikkaansa. Tutkimukseni edetessä huomasin, ettei kirjoituksissa yritetä muovata naisurheilijoita rooleihin, joihin he eivät sovi. Vuoden 1983 kirjoituksissa isot ja vahvat naiset representoitiin täysin avoimesti miehekkäiksi. Naiset saivatkin kirjoituksissa rooleja, joihin he sopivat ja jotka muodostuivat heidän oman olemuksensa ja toimintansa pohjalta. Kyseinen ilmiö on selvästi vahvistunut tähän päivään tultaessa. Media tuo voimakkaasti esiin yksilöitä, jotka eivät edusta sukupuolelleen tyyppilliseksi miellettyjä piirteitä. Esimerkiksi homoihin kohdistuva televisioviihde sekä fitnesskulttuurin kautta suosiota saaneet lihaksikkaat naiset ovat rikkoneet yleisesti tunnustettuja stereotypisia sukupuolimalleja. Feministiajattelijoiden ajama malli ihmisten huomioimisesta biologisesta sukupuolestaan (sex) riippumattomina yksilöinä onkin alkanut toteutua ainakin jollain tasolla.

Tutkimuksessani naisurheilijoiden roolit rakentuivat pitkälti urheilijoista itsestään. Onko siis median rooli naisurheilijoiden imagojen rakentumisessa lopulta niin suuri kuin sen väitetään olevan? Voiko media muokata urheilijoista täysin haluamansa kaltaisia tuotteita? Urheilija itse pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan oleellisesti siihen, millaista kuvaa media hänestä välittää. Tutkimuksessani ilmeni, että mitä tiukemman linjan urheilija julkisuuden suhteen piti, sitä positiivisempi kuva hänestä kirjoituksissa muodostui. Toimittajat selvästi arvostivat yksityisyydestään vaikenavia urheilijoita, vaikeivät hänestä yksityiskohtaisia tietoja irti saaneetkaan. Mitä enemmän ja mitä erilaisemmissa yhteyksissä urheilijat mediassa esiintyvät, sitä enemmän he leimautuvat muihin kuin urheilijan rooleihin. Myös Pfister (2003) toteaa, etteivät naisurheilijat ole median uhreja, vaan aktiivisia oman imagonsa luoja. Kameroille keikistelevä, vahvasti ehostettu naisurheilija on itse vastuussa omasta imagostaan mediassa.

Tutkimuksessani naisten roolit rakentuivat roolikategorioiksi, jotka muodostuivat yksittäisten ilmausten pohjalta. Käsittelin ilmauksia ikään kuin persoonattomina, sillä ilmaukset olivat irrallaan muusta artikkelin sisällöstä. Tuloksia kirjoittaessani jouduinkin palaamaan takaisin alkuperäisten artikkelien pariin selvittääkseni missä kontekstissa mikäkin ilmaus oli esitetty. Tämä lisäsi toisaalta tutkimuksen luotettavuutta, sillä roolit eivät rakentuneet omien urheilijoita koskevien ennakkonäkemykseni pohjalta. Toisaalta rooleja olisi ollut mielenkiintoista tutkia kunkin urheilijan kohdalla erikseen. Tulosten muodostuessa huomasin, että moni naisurheilijoista esiintyi kirjoituksissa useammassa roolissa. Naisia ei ahdettu vain yhteen, heitä eniten kuvaavaan rooliin, vaan heidän persoonaansa ja olemustaan tarkasteltiin useasta näkökulmasta. Kuvaavin esimerkki tästä oli italialainen korkeushyppääjä Sara Simeoni, joka vuoden 1983 kisoissa loukkaantui harjoituksissa, eikä näin ollen päässyt

osallistumaan kilpailuun laisinkaan. Simeonista uutisoitaessa keskeinen aihe oli hänen epäonnensa ja pettymyksensä. Lisäksi hänet asetettiin kirjoituksissa myös kauniin, älykkään ja määrätietoisen naisen rooliin. Olipa hän myös supertähti, jota italialaiset kovasti arvostivat ja ihailivat.

Itse asiassa sitä enemmän medianäkyvyyttä naiset saivat, mitä useampaan rooliin heidät oli mahdollista sijoittaa. Esimerkiksi vuonna 1983 Tiina Lillak, sekä vuonna 2005 Carolina Klüft ja Jelena Isinbajeva saivat kirjoituksissa huomattavasti suurimman palstatilan. Kukin heistä edusti nuoruutta, äärimmäistä määrätietoisuutta ja ennen kaikkea onnistumista. Kyseisistä urheilijoista kirjoitettiin paljon niin kisaa ennen kuin sen jälkeenkin. Kilpailun voitto ei siis ollut ainoa syy suureen näkyvyyteen lehden sivuilla. Lillakin kohdalla mainittiin useaan otteeseen myös hänen kauniista ulkonäöstään. Vuoden 2005 kirjoituksissa Isinbajevan mainittiin hienovaraisesti olevan ”viehättävä ja cool”, mikä jäikin ainoaksi ulkonäköön viittaavaksi kommentiksi kyseisen vuoden kirjoitusten osalta. Lukijalle annettiin sen sijaan mahdollisuus tehdä omat johtopäätöksensä niin Isinbajevan kuin Klüftinkin ulkonäöstä isojen ja näyttävien kuvien perusteella.

Tutkimusongelmaa muotoillessa ajatuksenani oli aluksi ottaa tutkimukseen mukaan myös artikkelien kuvat. Koin kuitenkin järkeväksi rajoittaa tutkimukseni ainoastaan artikkelien teksteihin, jotta pystyisin keskittymään syvemmin vain yhteen osa-alueeseen. Tulevissa tutkimuksissa naisurheilijoiden rooleja voitaisiin tutkia kenties ainoastaan kuvien perusteella. Hovinen (2006) on tehnyt vastaavanlaisen lehtikuviin kohdistuneen tutkimuksen miesurheilijoiden rooleista. Hän tutki liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielmassaan miesten esiintymistä sanomalehti Keski-suomalaisen urheilusivuilla. Olisikin mielenkiintoista selvittää, millä tavoin nais- ja miesurheilijoiden lehtikuvien pohjalta tuotetut roolit eroavat toisistaan. Sukupuolten esiintymistä lehtien urheilukuvissa ovat tutkineet lisäksi muun muassa Turtiainen (2005) ja Luhtakallio (2005).

Toisaalta olisi kiinnostavaa tutkia samassa tutkimuksessa sekä mies- että naisurheilijoita. Miesurheilua koskevasta sanomalehtiaineistosta voitaisiin muodostaa myös oma roolikategorialuokitus, jota voitaisiin verrata tässä tutkimuksessa muodostamaani naisurheilijoiden roolien luokitukseen. Tutkimuksessa kannattaisi pitää mukana aikavertailu, sillä ainakin tässä tutkimuksessa, naisten osalta se osoittautui antoisaksi. Niin nais- kuin miesurheilunkin uutisoinnissa on varmasti eroja eri medioiden välillä. Tulevissa tutkimuksissa

voitaisiin tutkia sekä asiapitoista että viihteellisempää mediaa, jolloin saataisiin tietoa eri medioiden välittämien sukupuoliroolien eroista. Aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Pfister 2003; Turtiainen 2005) naisten on todettu esiintyvän heidän urheilusuorituksiaan vähättelevissä rooleissa erityisesti viihteellisessä mediassa. Uskoisin myös miesten esiintyvän tämän päivän viihteellisessä mediassa entistä enemmän muissakin kuin urheilijaroleissa. Komeat ja lihaksikkaat miesurheilijat esittelevät treenattuja vartaloitaan yhä useammin lehtien sivuilla ja televisiolähetyksissä. Edustava ulkonäkö takaa medianäkyvyyttä myös miehille. Lisäksi myös miesurheilijoiden yksityiselämää setvitään tänä päivänä niin aikakaus- kuin sanomalehdissäkin. Esineellistäminen, joka on aikaisemmin nähty koskettavan vain naisia, on tavoittanut myös miehet – ainakin jossain määrin.

Tutkimusta voitaisiin laajentaa koskemaan myös uutisoinnin kohteita, itse urheilijoita. Häiritsevätkö ulkonäkökirjoitukset ylipäätään urheilijaa itseään? Osa median urheilutähdistä janoaa näkyvyyttä, keinolla millä hyvänsä. Esimerkiksi erilaiset nais- ja miesurheilijoista tehdyt eroottiset kalenterit kertovat siitä, kuinka urheilijat tavoittelevat rahaa ja näkyvyyttä seksuaalisuutensa kustannuksella. Onko urheilijalla tällöin varaa olla tyytymätön siihen imagoon, joka hänestä mediassa välittyy? Toisaalta osa naisista tahtoo esiintyä mediassa vain urheilijan roolissa, mutta päätyy silti esimerkiksi hyvän ulkonäkönsä johdosta muihinkin rooleihin. Olisikin mielenkiintoista tietää, miten naisurheilijat tähän suhtautuvat ja millaisena he median kohtelun ylipäätään kokevat. Naisurheilijoiden haastattelut voisivat tuoda aiheeseen uuden ja mielenkiintoisen näkökulman. Vaikka usea urheilija median toimintaa moittiikin, on osa heistä siihen myös tyytyväisiä. Ainakin Suomen Urheilulehden haastattelussa jääkiekkoilija Marianne Ihalainen ja kävelijä Sari Essayah totesivat omalta osaltaan olevansa tyytyväisiä median heistä välittämään kuvaan (Sonninen 1998).

Naisurheilijoiden mediaimagoja tarkasteltaessa tulisi niiden ilmenemisen vaikutukset suhteuttaa ympäröivään yhteiskuntaan. Joku voisi todeta, ettei naisurheilijoiden mediaimagoilla ole mitään sen suurempaa merkitystä. Kuitenkin sen lisäksi, että media heijastaa yhteiskunnassa vallitsevia arvoja ja arvostuksia, se myös rakentaa sitä todellisuutta, jossa elämme ja jonkalaisena sen ymmärrämme. Naisurheilijat ovat idoleita ja roolimalleja, joihin nuoret, urheiluharrastustaan aloittelevat tytöt samaistuvat ja joita he ihailevat. Samaistuvatko he huippusuorituksia tekeviin naisurheilijoihin vai kauniisiin ja vähäpukeisiin seksisymboleihin? Rakentuuko tyttöjen mieleen unelma urheilusankaruudesta vai julkisuuden glamourista. Mielestäni sillä on merkitystä. Tutkimukseni keskeinen havainto kirjoitusten

asiapitoisuuden lisääntymisestä ja epäoleellisten huomioiden vähenemisestä antaa valoa tulevaisuuteen. Helsingin Sanomien kirjoitukset välittävät urheilijoista tänä päivänä entistä asianmukaisempaa kuvaa. Niin henkilökohtaiseen yksityiselämään kuin ulkonäköönkin liittyvät asiat jätetään taka-alalle. Asiallisen ja tasa-arvoisen journalismin toteutuminen kaikilla median aloilla on kuitenkin utopistinen tavoite. Onneksi vastuu tulkintojen tekemisestä on kuitenkin kuluttajalla itsellään. Jokainen mediaurheilua seuraava kuluttaja voi itse päättää mitä mediaa hän seuraa ja ennen kaikkea millaisia tulkintoja hän lukemastaan, näkemästään ja kuulemastaan tekee.

Tutkimusprosessi avarsi käsityksiäni niin sukupuolijärjestelmän, naisurheilun kuin urheilumediankin olemuksesta. Käsitykseni tutkimuskohteesta rakentuivat prosessin aikana jatkuvasti. Huolellinen tutustuminen aiheen kirjallisuuteen auttoi minua hahmottamaan naisurheilun asemaa yleisellä tasolla ja suhteuttamaan oman tutkimuskohteeni osaksi sitä. Tutkimusaineistoni yksityiskohtainen tarkastelu puolestaan tarjosi minulle mahdollisuuden saada syvempää ja konkreettisempaa tietoa aiheesta yksittäisen sanomalehden kirjoitusten perusteella. Saamissani tuloksissa oli paljon yhteistä aikaisempien tutkimustulosten kanssa, mutta ne myös osaltaan poikkesivat suuresti aikaisemmista tuloksista. Poikkeaville havainnoille olen löytänyt selityksiä lähinnä tutkimuskohteeni erityispiirteistä.

Tutkimusprosessin vaiheiden läpi käyminen oli opettavainen kokemus, joka avarsi käsityksiäni ennen kaikkea tutkimuksen maailmasta. Matkan varrella törmäsin niin kevyihin kuin raskaisiinkin vaiheisiin. Tutkimusongelman muotoutumisen jälkeen prosessi etenikin hitaasti mutta varmasti kohti lopullisia tulkintoja, joita koko matkan ajan odotin pääseväni tekemään. Tutkimuksen tekeminen vaati huippu-urheilun tavoin pitkäjänteisyyttä, joka osoittautui välttämättömäksi erityisesti aineiston luokitteluvaiheissa. Huolellisen aineiston analysoinnin jälkeen tulosten kirjoittaminen sujui joutuisasti. Myös tulkinnat saamistani tuloksista syntyivät pitkin matkaa erilaisten oivallusten kautta. Näin jälkikäteen katsottuna taivaltamani matka näyttää hyvin pitkältä ja raskaalta, mutta sitäkin paremmalta perille pääseminen tuntuu.

LÄHTEET

- Ahonen, S. (1994). Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 114–160.
- Anttila, P. 1996. Tutkimuksen taito ja tiedonhankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi.
- Birrell, S. & Theberge, N. 1994. Ideological control of women in sport. Teoksessa: D. M. Costa & S. R. Guthrie (toim.) Women and sport. Interdisciplinary perspectives. Champaign, IL: Human kinetics, 341–357.
- Blomberg, H. 1984. Nainen urheilutoimittajana. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasuunnittelun pro gradu -tutkielma.
- Bryson, L. 1994. Sport and the maintenance of masculine hegemony. Teoksessa: S. Birrell & C. L. Cole (toim.) Women, sport and culture. Champaign, IL: Human kinetics, 47–64.
- Cameron, D. 1996. Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Carter, C., Branson, G. & Allan, S. 1998. News, gender and power. London: Routledge.
- Carter, C. & Steiner, L. 2004. Critical readings: media and gender. Maidenhead: Open university press.
- Collin, H. 1999. Olympiakomitean tavoitteena nostaa naisurheilun arvostusta. Liikunnan ja urheilun maailma 3 (3), 5. Saatavilla www-muodossa: <http://www2.slu.fi/lehtiarkisto/imag/3-99/2.html> (luettu 20.5.2006).
- Collin, H. & Vuori, S. 1999. Naiset television urheilu-uutisissa. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasosiologian pro gradu -tutkielma.

Crossman, J. Hyslop, P. & Guthrie, B. 1994. A content analysis of the sport section of Canada's National newspaper with respect to gender and professional/ amateur status. *International Review for the Sociology of Sport* 29(2), 123–134.

Duncan, M., Messner, M. & Williams, L. 1991. Coverage of women's sport in four daily newspapers. Los Angeles, CA: Amateur athletic foundation. Saatavilla [www-muodossa: http://www.aafla.org/9arr/ResearchReports/ResearchReport1.htm](http://www.aafla.org/9arr/ResearchReports/ResearchReport1.htm) (luettu 20.5.2006).

Duncan, M. & Messner, M. 2005. Gender in televised sports: News and highlights shows, 1989-2004. Los Angeles, CA: Amateur athletic foundation. Saatavilla [www-muodossa: http://www.aafla.org/9arr/ResearchReports/tv2004.pdf](http://www.aafla.org/9arr/ResearchReports/tv2004.pdf) (luettu 20.5.2006).

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia ajattelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Fiske, J. 1994. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Flax, J. 1990. Postmodernism and gender relations in feminist theory. Teoksessa: L. J. Nicholson (toim.) *Feminism and postmodernism*. New York, NY: Routledge.

Frey, L. R., Botan, C. H. & Kreps, G. L. 2000. *Investigating communication: an introduction to research methods*. 2. painos. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Gallagher, M. 2004. The impact of monitoring media images of women. Teoksessa: C. Carter & L. Steiner (toim.) *Critical readings: media and gender*. Maidenhead: Open university press, 148–161.

Haapanen, J. 2003. Koulutuspaketti sukupuolten tasa-arvon edistämisestä kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyössä. Saatavilla [www-muodossa: http://global.finland.fi/gender/ngo/peruskasitteet.htm](http://global.finland.fi/gender/ngo/peruskasitteet.htm) (luettu 20.4.2006).

Hakulinen, T. 1996. Keskustelu kilpaurheilun sopivuudesta naisille kävi kiivaana 1920-luvun lopulla. Teoksessa A. Nevala (toim.) *Olympialaiset ja naisliikunta satavuotiaat*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja. Helsinki: Suomen urheiluhistoriallinen seura, 11–18.

Halonen, I. K. 2002. Sukupuolen paikkoja median ikämatriisissa. *Tiedotustutkimus* 25 (3), 2–14.

Hargreaves, J. 1994. *Sporting females. Critical issues in the history and sociology of women's sport*. London: Routledge.

Hargreaves, J. 2000. *Heroines of sport. The politics of difference and identity*. London: Routledge.

Heinilä, K. 1977. Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. *Tutkimuksia* 15, 1–26.

Heinilä, K. 2000. Millainen rooli urheilujournalismilla on yhteiskunnassa? Teoksessa M. Miettinen (toim.) *Haasteena huomisen hyvinvointi – miten liikunta lisää mahdollisuuksia?* Jyväskylä: LIKES, 273–284.

Heinämäki, E. 1997. Toistosta tanssiin. Naisen esittäminen Luce Irigarayn mukaan. Teoksessa: S. Heinämaa, M. Reuter & K. Saarikoski (toim.) *Ruumiin kuvia. Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Helsinki: Gaudeamus, 82–101.

Hemánus, P. 1983. Urheilujournalismi ja huippu-urheilun järjestelmä: heijastussuhde vai symbioosi? Teoksessa: P. Vuolle (toim.) *Liikuntaviestintä*. Jyväskylän yliopisto. Opetusmoniste nro 9, 40–53.

Hemánus, P. 1989. *Johdatusta tiedotusoppiin 1. Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

- Hovinen, J. 2006. Maskuliinisuuden rakentuminen sanomalehti Keski-suomalaisen urheilujournalistisessa kuvakerronnassa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Huttunen, A. 1992. Women as a team sport athletes: Striving for an equality but on whose terms? *Ethnologia fennica* 20, 18–25.
- Hyyppä, M. 1995. Sukupuolten kirjo: seksi, aivot, roolit. Helsinki: Yliopistopaino.
- Häyrinen, R. 1987. Suomen yleisurheilun historia. Helsinki: Suomen urheiluliitto.
- Kane, M. J. & Greendorfer, S. L. 1994. The media's role in accommodating and resisting stereotyped images of women in sport. Teoksessa: P. J. Creedon (toim.) *Women, media and sport. Challenging gender values*. Thousand Oaks, CA: Sage publications, 28–42.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2005-2006. Lapset ja nuoret. Mitä urheilulajeja lapset ja nuoret harrastavat? Missä lapset ja nuoret harrastavat? Helsinki: Opetusministeriö
- Keränen, E. 1984. Muuttuva työnkuva: toimitustyön differentioitumiskehitys Suomen sanomalehdistössä. Helsinki: Suomen sanomalehdistön historia -projekti.
- Kivelä, E. 1992. Kun naiset näyttivät kaapin paikan. Teoksessa P. Mäkelä (toim.) *Kilpakenttien sankarit 1*. Helsinki: Tammi, 102–105.
- Koivunen, A. 1996. Sorto. Teoksessa: A. Koivunen & M. Liljeström (toim.) *Avainsanat. Kymmenen askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 35–76.
- Kokkonen, J. 2000. ”Hakkaa päälle!” Ruotsi-ottelu – Finnkampen. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Koljonen, K. 2000. Asiamiesten selostuksista ammattilaisten analyysiin. Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973–1998. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A 95.

Kärkkäinen, P. 1992. Voimainkoetuksia ja kisailuja. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Suomi uskoi urheiluun. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 131. Helsinki: VAPK-kustannus, 19–42.

Laine, L. 1984. Vapaaehtoisten järjestöjen kehitys ruumiinkulttuurin alueella Suomessa v. 1856–1917. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 93 A. Helsinki, 36–37.

Laine, L. 2000. Työväen urheiluliikkeen naiset. Helsinki: Otava.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia ajattelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–43.

Lehtinen, T. L. 2006. Nais- ja miesurheilijan representointi Helsingin Sanomissa vuoden 2004 Ateenan olympialaisten kontekstissa. Jyväskylän yliopisto. Kielten laitos. Suomen kielen gradu -tutkielma.

Lenskyj, H. 1986. Out of bounds. Women, sport and sexuality. Toronto, Ontario: Women's press.

Liljeström, M. 1996. Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa: A. Koivunen & M. Liljeström (toim.). Avainsanat. Kymmenen askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 111–138.

Lindfors, J. 2004. Urheilutoimittajain Liitto 50 vuotta. Saatavilla www-muodossa: <http://www.yle.fi/multifoorumi/arkki/zgo.php?z=20040407101763808940> (luettu 5.3.2006).

Lipponen, P. & Setälä, P. 1999. Suomalainen nainen. Helsinki: Otava.

Luhtakallio, E. 2005. Kehysanalyysi mediakuvien sukupuolirepresentaatioiden tutkimuksessa. Sosiologia 42, 189–204.

Macdonald, M. 1995. Representing women: myths of femininity in the popular media. London: Arnold.

- MacNeill, M. 1994. Active women, media representations and ideology. Teoksessa: S. Birrell & C. L. Cole (toim.) Women, sport and culture. Champaign, IL: Human kinetics, 273–288.
- Martikainen, M. & Haverinen, L. 2004. Grounded theory -menetelmä kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa: P. Kansanen & K. Uusikylä (toim.) Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–158.
- Mediatilojen yrityskuvatutkimus 2005. TNS gallup. Saatavilla www-muodossa: <http://medianetti.helsinginsanomat.fi/tiedosto/adobe/1101979527796/HS%20Mediatilojen%20yrityskuva.pdf> (luettu 2.3.2006).
- Merikoski-Silius, T. 2003. Naisten triumfi olympiakisoihin. Valmentaja 9 (4), 38–39.
- Meriläinen, R. 1994. Pressin stressi. Teoksessa T. Pyykkönen (toim.) Lihan ihmemaassa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 138. Helsinki, 13–20.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. 1994. Qualitative data analysis. 2. painos. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Moi, T. 1990. Sukupuoli/teksti/valta. Feministinen kirjallisuusteoria. Tampere: Vastapaino.
- Moilanen, P. & Rähä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia ajattelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 44–67.
- Moisio, T. 1990. Naisurheilutoimittajien kokemat ammatilliset ennakkoluulot sanomalehdissä. Tampereen yliopisto. Toimittajatutkinnon tutkielma.
- Moring, I. 1998. Tee se itse -teoria. Grounded theory mediatutkijan työkaluna. Teoksessa: A. Kantola, I. Morig, E. Väliaverron (toim.) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 229–258.

Munt, S. 1998. *Heroic desire*. London: Cassell

Naula, T. 1994. Nopeuden ja kauneuden symbioosi. *Urheilujournalismin naiskuva kolmessa suomalaisessa sanomalehdessä, tutkimuskohteena yleisurheilun MM-kilpailut 1993*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

Naisliikunnan työryhmä Piikkarit. 1995. Piikkareilla nopeammin korkeammalle tasa-arvoisemmin. Opetusministeriön työryhmäraportti 3. Helsinki: Painatuskeskus.

Nikula, P. 1999. Suomalainen tasa-arvopolitiikka. Teoksessa P. Lipponen & P. Setälä (toim.) *Suomalainen nainen*. Helsinki: Otava, 129–145.

Ojajärvi, S. 2004. Toistamisen politiikka: Judith Butler ja sukupuolen tekeminen. Teoksessa: T. Mörä, I. Salovaara-Moring & S. Valtonen (toim.) *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 255–273.

Paananen, S. 1992. *Sukupuolten tasa-arvo liikuntakulttuurissa*. Helsinki: Opetusministeriö, tasa-arvotyöryhmä.

Perko, T. 1991. Iäkäs urheilulehdistömme. Teoksessa: P. Tommila (toim.) *Suomen lehdistön historia 9: Aikakauslehdistön historia: erikoisaikakauslehdet*. Kuopio: Kustannuskiila, 217–261.

Perko, T. 2000. *Konnia ja sankareita. Doping-pommin pitkät varjot*. Jyväskylä: Atena.

Pfister, G. 2003. *Kaupan paljasta pintaa – Anna Kournikova ja urheilu tavarana*. Teoksessa: H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) *Kynäniekkoja, kivinyrkkejä, mäki-matteja*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja. Jyväskylä: Atena, 152–166.

Pirinen, R. 1993. *Hymyn takana piilee voimainen. Naisurheilijahahmojen representoimat naiseudet naistenlehdissä 1950-luvulta 1980-luvulle*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Liikuntasosiologian lisensiaatintyö.

- Pirinen, R. 1995a. Naisurheilijat näyttävät naisilta - tekstimuotokuvia naisurheilijoista. Teoksessa: A. Tuomisto & H. Uusikylä (toim.) Kuva, teksti ja kulttuurinen näkeminen. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 122–133.
- Pirinen, R. 1995b. Maskuliinisia katseita ja feminiinisiä kurkistuksia. Liikunta ja tiede 32 (3), 32–34.
- Pirinen, R. 1998. Liikkuva nainen ja jähmeä mies. Sukupuolen rakentuminen painonnostosta ja Naisten Kypmistä kertovissa artikkeleissa. Naistutkimus – Kvinnoforskning 11 (2), 16–31.
- Pirinen, R. 1999. Lammin likka heitti kultaa, mutta Tohmajärven karhu pelasti Suomen maineen. Sukupuoli sanomalehtien urheilusivuilla. Tiedotustutkimus 22 (2), 30–43.
- Pirinen, R. 2006. Urheileva nainen lehtiteksteissä. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 1138.
- Pänkäläinen, S. 1991. Urheilujournalismin synty ja kehitys suomalaisessa päivälehdissä ennen vuotta 1945. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Tiedotusopin lisensiaatintyö.
- Pänkäläinen, S. 1997. Riittävätkö vanhat eväät? Urheilujournalismissa paljon mahdollisuuksia. Suomen Lehdistö 5. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.sanomalehdet.fi/suomenlehdisto/059704.html> (luettu 20.2.2006).
- Pänkäläinen, S. 1998. Suomalainen urheilujournalismi. Helsinki : Liikuntatieteellinen seura.
- Raatikainen, V. 1978. Kultatyöt. Hämeenlinna: Karisto.
- Rönkä, M. 1989. Sanomalehtien urheiluosastojen tavoitteista ja niiden toteutumisesta. Helsingin yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Saari, S. 1996. Tietokoneavusteisten ohjelmien käyttö tutkimusaineiston kvalitatiivisessa analyysissä. Teoksessa: L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä, 161–185.

Saari, M., Nurmi, K., & Wagner, M. 2003. Tasa-arvoa valtavirtaan. Sukupuolistereotypia.

Saatavilla www-muodossa:

<http://www.eurofem.net/valtavirtaan/aakkosellinen.html#Sukupuolistereotypia> (luettu 20.5.2006).

Salminen, E. 1988. Sitoutumattomuuden ja laajenevan informaation aika 1950–1980.

Teoksessa P. Tommila (toim.) Suomen lehdistön historia 3. Kuopio: Kustannuskiila, 141–305.

Sonninen, A. P. 1998. Tutkija: Media väheksyy edelleen naisten urheilua. Suomen urheilulehti 22, 9.

Suomen Olympiakomitea. 2006. Kesälajit. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.noc.fi/olympialajit/kesalajit/> (luettu 30.5 2006).

Suuronen, J. 1995. Muuttunut urheilukulttuuri, muuttuneet urheilusivut. Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen urheilusivujen sisältö vuosina 1959 ja 1989. Jyväskylän yliopisto.

Viestintätieteiden laitos. Journalistiikan pro gradu -tutkielma.

Tervo, M. 2002. Havuja, perkele! Sukupuoli, sankaruus ja kansallinen identiteetti suomalaisessa urheilu-uutisoinnissa. Maantiede, maisema ja ympäristö: tutkimuksen ja opetuksen haasteet. Maantieteiden päivät Oulussa 18-19.10. 2002. Oulun yliopisto. Maantieteiden laitos, 64.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Turtiainen, J. 2005. Hirviöitä ja bikinejä – Urheilevat naiset maskuliinisuuden varjossa.

Teoksessa: M. Laiho & I. Ruoho (toim.). Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa. Jyväskylä: PS-Kustannus, 51–68.

Vakimo, S. 2001. Paljon kokeva, vähän näkevä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäkäytännöistä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 818.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vasara, E. 1997. Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Vestergård, A. 1992. Hur få en mera kompetent sportjournalistik? Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Forskningsinstitutet.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi

Virtapohja, K. 1998. Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Jyväskylä: Atena.

Virtapohja, K. 2000. Media ja urheilun skandaalit. Teoksessa H. Roiko-Jokela & E. Sironen (toim.) Urheilu katsoo peiliin. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1999. Jyväskylä: Atena, 57–64.

Vuolle, P. 1983. Liikuntaviestintä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Opetusmoniste nro 9.

Ylinen, R. 1998. Metrit, maalit ja minuutit hallitaan: urheilujournalismilta vaaditaan enemmän. Suomen Lehdistö 68 (4). Saatavilla [www-muodossa:](http://www.sanomalehdet.fi/suomenlehdisto/049802.html)
<http://www.sanomalehdet.fi/suomenlehdisto/049802.html> (luettu 20.2.2006).

LIITE 1. Esimerkki sisällönanalyysin alkuperäisilmauksista ja pelkistyksistä

PVM	Art. no	Ilm. no	Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
7.8.1983	6	87	Helinä Marjamaan SE 11,13 nosti hänet finaaliehdokkaaksi.	SE nosti finaaliehdokkaaksi
		88	Helinä on elämänsä kunnossa.	H on elämänsä kunnossa.
		89	Tukholman juoksut osoittivat, että hän pystyy tasapäisiin kamppailuihin melkein kenen kanssa tahansa.	Tasaväkinen muiden rinnalla
		90	Evelyn Ashford on tämän matkan (200m) suosikki yhdessä Marita Kochin kanssa.	A ja K matkan suosikkeja
		91	Ashford pitää 200 metristä enemmän kuin satasesta. Kahdella sadalla ehtii vielä korjata virheensä.	200 m 100m:ä mieluisampi matka
		92	Arvokisojen ykköstyttö DDR:n Bärbel Wöckel ei ole kunnossa eikä mahtunut DDR:n joukkueeseen.	Arvokisojen ykköstyttö ei kunnossa
		93	Ison-Britannian Kathy Cook ei toistaiseksi ole ihmeitä esittänyt, mutta lienee tuttuun tapaan vedossa, kun tärkeä hetki koittaa.	C vedossa tärkeällä hetkellä?
		94	Kanadan Angela Taylor voi yllättää jommallakummalla pikamatkalla.	T voi yllättää
		95	Marita Kochin jätettyä MM-kisojen 400 metriä väliin rata jää avoimeksi Tšhekkoslovakian Jarmila Kratochvilovalle.	Kochin jätti 400 metriä väliin
		95	Marita Kochin jätettyä MM-kisojen 400 metriä väliin rata jää avoimeksi Tšhekkoslovakian Jarmila Kratochvilovalle.	Rata avoimeksi JK:lle
		96	Ikään kuin osoitukseksi vauhtikestävyystään Jarmila juoksi ME:n 800 metrillä.	ME osoitus vauhtikestävyydestä
		97	MM-kisoissa hän keskittyy kuitenkin yhdelle rataakerrokselle.	keskittyy vain yhdelle matkalle
98	DDR:llä ei ole Kochin veroista reserviä.	DDR:llä ei K:n korvaajaa		

LIITE 2. Sisällönanalyysin rakenne

Yhdistetty luokka 2	Yhdistetty luokka 3	Lopullinen luokka
Vapaa-ajan toiminta	Urheilijan toiminta	Urheilijan toiminta
Muu toiminta	...	
Toiminta kisassa	...	
Kyynleet	...	
Helppous	Kisan luonne	Kisan luonne
Vaikeus	...	
Kisan tapahtumat	...	
Ratkaisuhetket	...	
Kisan olemus	...	
Tuntemukset	Urheilijan tuntemukset	Urheilijan tuntemukset
Huono kunto	Tämänhetkinen kunto	Ennakkonäkymät
Hyvä kunto
Kaavailut	Ennakkokaavailut	...
Suunnitelmien muutokset
Tilastonäkymät
Tavoite kisassa
Valmistautuminen
Urheilijan kotimaa	Urheilijan kotimaa	Urheilijan kotimaa
Media	Viihteellisyys	Viihteellisyys
Yleisö
Loukkaantumiset	Loukkaantumiset	Loukkaantumiset
Doping	Doping	Doping
Läheiset	Siviilielämä	Siviilielämä
Työ/ raha
Aikaisemmat arvokisat	Urheilijan ura	Urheilijan ura
Harjoitustausta
Ura
Tulevaisuus
Valmentaja	Valmentaja	Valmentaja
Epäonnistumiset	Epäonnistumiset	Urheilutulokset
Pettyneet
Onnistumiset	Onnistumiset	...
Onnelliset
Voittajat
Yllättäjät
Tulokset	Tulokset	...
Kauniit naiset	Ulkonäkö	Urheilijan ominaisuudet
Vartalon kuvaukset
Kokemustausta	Kokemustausta	...
Taito/ fyysiset ominaisuudet	Taito/ fyysiset ominaisuudet	...
Luonnekuvaukset	Luonne	...
Henkiset ominaisuudet
Supertähdet	Tähdet	Tähdet
Esikuvat
Suosikit
Haastajat

LIITE 3. Roolikategorioiden rakenne

Yksittäiset roolikategoriat	Pääkategoriat	
Epäonnistujat	Pettyneet epäonnistujat	
Pettyneet		
Loukkaantuneet		
Pelinsä menettäneet		
Onnistujat	Tyytyväiset onnistujat	
Yllättäjät		
Tyytyväiset		
Onnelliset		
Suloiset ja viehättävät	Naiselliset kaunottaret	
Kauniit ja tyylikkää		
Pienet hennot naiset		
Miesmäiset naiset	Miesmäiset voimaiset	
Isot vahvat naiset		
Nuoret	Nuoret ja kokemattomat	
Kokemattomat		
Vanhat	Kokeneet konkarit	
Kokeneet		
Kaikkensa antaneet	Määrätietoiset taistelijaluonteet	
Kamppailijat/ Taistelijat		
Mitalin metsästäjät		
Taistelumielliset		
Sisukkaat		
Määrätietoiset		
Temperamenttiset		
Henkinen kantti		
Itsevarmat		
Hyvät kilpailijat		
Esimerkilliset harjoittelijat		
Menestyneet urheilijat		Suositut supertähdet
Esikuvat		
Maansa ylpeydenaiheet		
Lajinsa valtiaat	Älykkäät ja osaavat	
Opiskelijat		
Ammattinsa edustajat		
Asiantuntijat		
Taitavat naiset		
Dopingin vastustajat		
Yksityisyydestään huolehtijat		
Ristiriidat median kanssa		